

Драган Мркшић
Небојша Жарковић

УПРАВЉАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЗА ОСИГУРАЊЕ И РЕОСИГУРАЊЕ

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУМУ

Проф. др Драган Мркшић
Проф. др Небојша Жарковић

**УПРАВЉАЊЕ
ОРГАНИЗАЦИЈАМА
ЗА ОСИГУРАЊЕ И
РЕОСИГУРАЊЕ**

ДРУГО ИЗДАЊЕ

Београд, 2008.

УПРАВЉАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈАМА ЗА ОСИГУРАЊЕ И РЕОСИГУРАЊЕ

Ауџори:

Проф. др Драган Мркшић

Проф. др Небојша Жарковић

Рецензенти:

Проф. др Предраг Шулејић

Проф. др Ратко Вујовић

Издавач:

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУМУ

Београд, Данијелова 32

За издавача:

Проф. др Милован Станишић

Техничка обрада:

Новак Његуш

Дизајн корица:

Александар Михајловић

Година издања:

2008.

Тираж:

100 примерака

Штампа:

Чугура принт, Београд

www.cugura.rs

ISBN: 978-86-7912-111-0

Садржај

ПРЕДГОВОР	1
-----------------	---

I. ОСИГУРАВАЧИ КАО СУБЈЕКТИ УПРАВЉАЊА У ОСИГУРАЊУ

1. Акционарско друштво за осигурање	5
1. 1. Правни положај акционарског друштва за осигурање	5
1. 2. Заједничке карактеристике привредних друштава, укључујући осигуравајуће и реосигуравајуће организације	8
1. 2. 1. Правни положај	8
1. 2. 2. Делатност	10
1. 2. 3. Оснивање и регистрација	10
1. 2. 4. Имовина и основни капитал	11
1. 2. 5. Седиште и пословно име	12
1. 2. 6. Заступање и заступници	14
1. 2. 7. Лица која имају дужност према друштву, обавезу лојалности, лични интерес и повезана лица, забрана конкуренције, пословна тајна	16
1. 2. 8. Информисање	20
1. 2. 9. Начин оснивања акционарског друштва	20
1. 3. Органи акционарског друштва за осигурање	27
1. 3. 1. Скупштина акционарског друштва за осигурање:	27
1. 3. 1. 1. Врсте скупштине	28
1. 3. 1. 2. Посебан сазивања, обавештавања и рада	31
1. 3. 1. 3. Списак акционара и дан утврђивања састава скупштине	33
1. 3. 1. 4. Лично гласање или гласање преко пуномоћја	34

1. 3. 1. 5. Інформисање акціонера и делокруї рада	35
1. 3. 1. 6. Посійуїак рада и одлучивања	36
1. 3. 1. 7. Начин іласања	37
1. 3. 1. 8. Зайисник	39
1. 3. 1. 9. Побіјање одлука скуїшїїине акціонера	40
1. 3. 2. Управни одбор акціонарског друштва за осигурање:	42
1. 3. 2. 1. Сїаїїусна їиїїања уїравної одбора	44
1. 3. 2. 2. Делокруї и начин рада	47
1. 3. 2. 3. Комисіїе уїравної одбора	49
1. 3. 2. 4. Кодекс їонашања	49
1. 3. 2. 5. Одлучивање на седницама уїравної одбора	50
1. 3. 3. Извршни одбор	50
1. 3. 4. Директор акціонарског друштва за осигурање	51
1. 3. 5. Посебна права, дужности и одговорности чланова управног и извршног одбора	52
1. 3. 5. 1. Посебне дужности уїравної одбора и извршної одбора	54
1. 3. 5. 2. Примања чланова уїравної одбора и чланова извршної одбора	55
1. 3. 5. 3. Одїоворности чланова уїравної одбора и чланова извршної одбора	56
1. 3. 5. 4. Имовинска одїоворности члана уїравної одбора и члана извршної одбора	57
1. 3. 6. Надзорни одбор, интерни ревизор и одбор ревизора акціонарског друштва за осигурање	58
1. 3. 6. 1. Избор и разрешење надзорної одбора, инїерної ревизора и чланова одбора ревизора	59
1. 3. 6. 2. Делокруї и начин рада	60
1. 3. 6. 3. Ревизор	61
1. 3. 6. 4. Сїручни їовереник	61
1. 3. 7. Секретар друштва	63
2. Друштво за узаїамно осигурање	64

II. ИМОВИНА И ПОСЛОВАЊЕ ДРУШТАВА ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Имовина	65
2. Средства и пословање	66
3. Приходи и расходи	68
4. Одржавање ликвидности	70

III. КОНТРОЛА ПОСЛОВАЊА ДРУШТАВА ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Надзор над пословањем	73
2. Актуарство и ревизија	78
3. Други облици надзора и прописивање начина рада од стране Народне банке Србије над осигуравајућом и реосигуравајућом организацијом.	83
3. 1. Спровођење одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије.	85
3. 2. Услови за стицање звања овлашћеног актуара	89
3. 3. Садржина и начин полагања стручног испита за обављање послове посредовања, односно заступања у осигурању.	90
3. 4. Начин утврђивања и праћења ликвидности друштва за осигурање	91
3. 5. Критеријуми и начин обрачунавања резерви за	94
изравнање ризика.	
3. 6. Критеријуми и начин обрачунавања математичке резерве и резерви за учешће у добити.	97
3. 7. Критеријуми и начин обрачунавања преносних премија	99
3. 8. Критеријуми и начин обрачунавања резервисаних штета	100
3. 9. Достављање статистичких и других података од стране друштва за осигурање Народној банци Србије	101
3. 10. Начин утврђивања маргине солвентности	102
3. 11. Начин заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица и поступак посредовања ради мирног решавања спорних односа насталих из основа осигурања.	104

3. 12. Ограничења појединих облика депоновања и улагања техничких резерви и највиши износи појединих депоновања и улагања гарантних резерви друштва за осигурање	106
3. 13. Садржина података које друштво за осигурање доставља Народној банци Србије	109

IV. СТАТУСНЕ ПРОМЕНЕ, ПРОМЕНЕ ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАЊА, ПРЕНОС ПОРТФЕЉА И ПРЕСТАНАК ДРУШТВА, ОДНОСНО АГЕНЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Статусне промене и промена облика организовања	111
2. Пренос портфеља	112
3. Престанак организације за осигурање, односно агенције	114

V. УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ У ДРУШТВИМА ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Полазишта	117
2. Стандарди ИСО 9000	119
3. Начела управљања квалитетом на којима се заснивају стандарди ИСО 9000	122
4. Увођење стандарда ИСО 9001 : 2000 у друштво за осигурање	124
4. 1. Систем управљања квалитетом у друштву за осигурање.	125
4. 2. Одговорност руководства	128
4. 3. Управљање средствима	130
4. 4. Продаја услуга осигурања	130
4. 5. Мерење, испитивање и побољшавање	131
5. Искуства из управљања квалитетом у делатности осигурања у Србији	132

VI. УПРАВЉАЊЕ У СИСТЕМУ ДОБРОВОЉНОГ ПЕНЗИЈСКОГ ОСИГУРАЊА

1. Поступак управљања у друштвима за управљање добровољним пензијским фондом.	135
1. 1. Основне претпоставке и правци развоја добровољног пензијског осигурања у Србији.	135

1. 2. Начела добровољних пензијских фондова.	140
1. 3. Дефиниције кључних појмова система добровољног пензијског осигурања	141
1. 4. Друштво за управљање.	143
1. 5. Добровољни пензијски фондови	155
1. 6. Пензијски планови и повлачење располагања акумулираним средствима	173
1. 7. Кастоди банка	178
1. 8. Функција Народне банке Србије	180
2. Надзор Народне банке Србије у односу на управљање добровољним пензијским фондовима и дефинисање добровољног пензијског осигурања на нивоу подзаконских аката	185
2. 1. Минимални услови организационе и техничке оспособљености друштва за управљање добровољним пензијским фондом.	187
2. 2. Оглашавање добровољних пензијских фондова	190
2. 3. Садржина и стандардизовани формат уговора о чланству у добровољном пензијском фонду	193
2. 4. Садржина и стандардизовани формат проспекта добровољног пензијског фонда	195
2. 5. Начин обрачуна накнада друштву за управљање добровољним пензијским фондом	197
2. 6. Начин и стандардизована форма извештавања кастоди банке ...	198
2. 7. Врсте финансијских институција које могу бити посредници друштва за управљање добровољним пензијским фондом.	199
2. 8. Начин и услови припајања добровољних пензијских фондова ...	200
2. 9. Максималне висине, услови и начин улагања имовине добровољног пензијског фонда	201
2. 10. Процена и обрачунавање тржишне и нето вредности имовине добровољног пензијског фонда.	203
2. 11. Начин вршења надзора над друштвом за управљање добровољним пензијским фондом	203
2. 12. Контрола ризика у пословању друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда	206
2. 13. Отварање, вођење и пренос индивидуалних рачуна чланова добровољног пензијског фонда	209

VII. УПРАВЉАЊЕ ДРУШТВИМА ЗА ОСИГУРАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

1. Деоничарско друштво за осигурање	213
1. 1. Органи.....	213
1. 2. Главна скупштина.....	214
1. 3. Надзорни одбор	215
1. 4. Управа	217
2. Друштво за узајамно осигурање	218
2. 1. Органи.....	218
2. 2. Врховно заступство	219
2. 3. Надзорни одбор	220
2. 4. Управа	221
3. Јавно-правно осигуравајуће предузеће.....	222
3. 1. Појам	222
3. 2. Органи.....	222
ИЗВОРИ	225

ПРЕДГОВОР

Књига „Управљање организацијама за осигурање и реосигурање” првенствено је намењена студентима четврте године Факултета за финансијски менаџмент и осигурање Универзитета Сингидунум у Београду на смеру „Осигурање”. Сачињена је по плану и програму за истоимени предмет. Уз основну намену, књига такође може корисно послужити свима којима су потребна знања из области управљања савременим друштвима за осигурање.

Познато је да управљање предузећем представља сложен процес којим се устројава, усмерава, планира, подстиче и надзире његов рад. Управљање сваким, па и осигуравајућим предузећем подразумева доношење кључних одлука о пословању, односно о радним поступцима. Оне обухватају одређивање циљева, задатака и услова под којима ће се одвијати процес рада. Управљање оствареним учинком подразумева одлучивање о начелима, мерилима и условима расподеле плодова рада. Све наведене одлуке тичу се интереса предузећа као целине, али и појединаца који у њему раде и целокупног друштва.

Књига о управљању у осигурању настала је као плод заједничког рада двојице предавача с Катедре за осигурање на Факултету за финансијски менаџмент и осигурање. Наслања се на њихова теоријска сазнања и дугогодишње искуство у осигуравајућој делатности, те на налазе признатих истраживача из ове области из земље и иностранства. Грађа књиге заснована је на најновијим достигнућима науке и струке, као и на значајним променама у нашем друштвено-економском систему које се тичу грање осигурања.

У књизи „Управљање организацијама за осигурање и реосигурање” прво су обрађени субјекти управљања у осигурању, односно реосигурању. Потом су изложена становишта о имовини и пословању друштва за осигурање из тог делокруга. Надзору над делатношћу осигурања такође

је посвећено посебно поглавље. Статусне промене, промене облика устројења друштва за осигурање, пренос портфеља и престанак друштва, те агенције за осигурање, истражени су са становишта утицаја на поступке управљања. Посебно је обрађено управљање квалитетом у осигуравајућем друштву као новина савременог тржишта. Полазећи од значаја уређења добровољног пензијског осигурања у нашој земљи, управљање друштвима која се баве обим пословима добило је заслужено место у књизи. И, коначно, у последњем поглављу приказана су обележја управљања иностраним друштвима за осигурање.

Професор доктор Драган Мркшић написао је поглавља I, II, III, IV и VI, а професор доктор Небојша Жарковић поглавља V и VII.

Писци

I. ОСИГУРАВАЧИ КАО СУБЈЕКТИ УПРАВЉАЊА У ОСИГУРАЊУ

У Закону о облигационим односима дефинише се да уговарач осигурања, на начелима узајамности и солидарности удружује одређени износ у заједници осигурања, односно заједници ризика (осигуравач), а заједница се обавезује да, ако се деси догађај који представља осигурани случај, исплати осигуранику или неком трећем лицу накнаду, односно уговорену своту или учини нешто друго. На основу законске дефиниције уочавамо да су уговорне стране само осигуравач и уговарач осигурања, али да се при закљученом уговору, односно када се деси осигурани случај, појављују, односно могу појавити и друга лица тј. осигураник и треће лице које се назива корисник осигурања.

Осигуравача можемо дефинисати као уговорну страну, из уговора о осигурању, који на основу њега се обавезује да ће, ако се деси догађај који представља осигурани случај, исплатити осигуранику или неком трећем лицу накнаду, односно уговорену своту или учинити нешто друго.

Уочавамо, такође, да је наведена дефиниција из 1978. године превазиђена, с обзиром да основни организациони облици осигуравача нису више заједнице осигурања, односно заједнице ризика.

Према општим условима за осигурање имовине осигуравач се дефинише као Акционарско друштво за осигурање и реосигурање са којим је закључен уговор о осигурању.¹

На основу Закона о осигурању из 2004. године делатност осигурања обављају друштва за осигурање која су добила дозволу надлежног органа за обављање тих послова. Дакле, у Закону о облигационим односима употребљава се термин „осигуравач“, а има се у виду, пре свега, статус

¹ Ойшии услови за осигурање имовине „ДДОР Нови Сад“, Нови Сад, 1998.

уговорне стране, а у Закону о осигурању употребљава се термин „друштво за осигурање”, при чему се има у виду, пре свега, правни положај осигуравача. Поред термина „осигуравач” у употреби је и термин „осигурач”, „осигуратељ”, а поред израза „друштво за осигурање” употребљавао се и израз „осигуравајућа организација”.

Међутим, када се жели прецизно дефинисати правни положај организације за осигурање тада се мора употребљавати законом тачно дефинисани правно-организациони облик, а то је сада, или акционарско друштво или друштво за узајамно осигурање.

Сходно Закону о осигурању, осигурање имовине и лица обављају друштва за осигурање, која имају статус правног лица и оснивају се као акционарско друштво или као друштво за узајамно осигурање. Друштво за осигурање може обављати само делатност осигурања.

Уколико се анализира надлежност и поступак управљања у осигуравајућим и реосигуравајућим организацијама само на основу Закона о осигурању из 2004. г., без анализе положаја органа и поступка управљања на основу Закона о привредним друштвима из 2004. г. неће се стећи целовит увид о делокругу рада органа и поступак управљања у осигуравајућим организацијама. Овај став заснивамо на чињеници да је Закон о осигурању посебан закон, тзв. *lex specialis* у односу на општи закон тј. Закон о привредним друштвима, што значи да приоритет у примени има Закон о осигурању, али да бројне одредбе Закона о привредним друштвима се непосредно примењују и у осигуравајућим организацијама, с обзиром да нису на другачији начин или уопште садржане у посебном закону тј. у Закону о осигурању. При томе истичемо проблем да је посебан закон, односно Закон о осигурању донет 2004. г. а општи закон, односно Закон о привредним друштвима је усвојен такође 2004. г. али касније што није био добар редослед при усвајању.

Наиме, логично је било да се прво усвоји општи закон, а тек потом посебни закон који треба да буде усаглашен са општим законом. Оправдање за овакав приступ налазимо у чињеници да су се спроводиле убрзане реформе и да редослед одређених законодавних поступака није увек било могуће испунити. Оправдање за претходно доношење Закона о осигурању у односу на Закон о привредним друштвима налазимо и у

чињеници да је стање у делатности осигурања било изузетно забрињавајуће и да је било неопходно донети нови закон, као основ за спровођење реформи у овој области.

Међутим, била је неспорна обавеза свих привредних друштава, укључујући и осигуравајуће организације да своју правну форму, органе, акционаре и чланове, основни капитал, акције и уделе, пословно име, меморандуме, делове предузећа са одређеним овлашћењима у правном промету, као и своје опште акте и оснивачке уговоре ускладе са одредбама Закона о привредним друштвима у року од две године од дана ступања Закона на снагу, тј. до краја новембра 2006. г. При томе акционарска друштва, укључујући и акционарска друштва за осигурање и реосигурање нису дужна да уз пријаву за превођење у регистар подносе доказ о испуњењу услова у погледу новчаног дела основног капитала. Неиспуњавање ове обавезе за сва привредна друштва, предузетнике и друге облике повезивања и организовања, укључујући и осигуравајуће и реосигуравајуће организације, подразумева престанак са радом, после спроведеног поступка ликвидације о трошку субјекта ликвидације.

1. Акционарско друштво за осигурање

1.1. Правни положај акционарског друштва за осигурање

У овом контексту навешћемо теоријски став² у којем се дефинишу основне карактеристике акционарског или деоничарског друштва. Констатује се, прво, да је акционарско друштво капитала, што значи да нису битне персоналне карактеристике његових акционара, већ је једино битан акционарски капитал. Друго, акционарско друштво послује под реалним пословним именом, а изузетно под персоналним именом доминантног акционара. Треће, акционарско друштво је правни субјект који има своју имовину, која је у потпуности одвојена од својине његових акционара, при чему акционари не одговарају персоналном имовином за обавезе друштва према трећим лицима, већ сnose само ризик пословања друштва до вредности свог акционарског улога у друштво.

² Мирко Васиљевић, *Водич за читање Закона о привредним друштвима*, Удружење правника у привреди Србије и Црне Горе, Београд, 2004, стр.262–263.

Четврто, акционарско друштво има и фиксиран основни капитал који је подељен на акције, при чему збир вредности свих акција чини основни капитал, који служи као генерално обезбеђење за реализацију потраживања трећих лица према акционарском друштву. Пето, основни капитал друштва подељен је на акције, одређене номиналне или рачуноводствене вредности изражене у новцу. Шесто, акционарско друштво је трговачко друштво, без обзира на предмет пословања. Седмо, акционарско друштво може обављати било коју профитабилну делатност и осмо ово друштво могу да оснују и правна и физичка лица.

Акционарско друштво за осигурање је правно лице које обавља делатност осигурања имовине и лица ради стицања добити. Акционарско друштво за осигурање оснивају најмање два правна, односно физичка лица. Страно правно и физичко лице могу, под условима узајамности, основати акционарско друштво за осигурање или улагати средства у акционарско друштво за осигурање.

Акционарско друштво за осигурање може обављати послове:

- само једне или више врста осигурања у оквиру исте групе осигурања, или
- само реосигурања.

Што се тиче правног положаја акционарског друштва за осигурање, битно је нагласити да је друштво за осигурање правно лице које обавља делатност осигурања имовине и лица. Како се друштва за осигурање оснивају у форми акционарског друштва за осигурање или друштва за узајамно осигурање, јасно је да је акционарско друштво за осигурање правно лице.

У овом контексту значајно је сагледати унутрашњу организацију једног деоничарског, односно акционарског друштва. Акционарско друштво послује као јединствена организација, са изворним правним субјективитетом, који стиче уписом у регистар. Делови акционарског друштва су: дирекције, главне филијале и филијале. Дирекције су делови акционарског друштва у оквиру којих се обједињавају поједине функције акционарског друштва. Главна филијала је део акционарског друштва који у правном промету са трећим лицима има овлашћења да у

име и за рачун акционарског друштва обавља све послове из делатности акционарског друштва, изузев послова реосигурања. Филијала је део акционарског друштва који у правном промету са трећим лицима има овлашћења да у име и за рачун акционарског друштва обавља послове закључења и извршења уговора о осигурању. Изузетно, уколико експозитура или пословна јединица као део акционарског друштва има одређена овлашћења у правном промету са трећим лицима и оне се уписују у судски регистар.³

Такође је битно нагласити да се на акционарска друштва за осигурање, као и уопште на друштва за осигурање и агенције за послове пружања других услуга у осигурању, примењује закон којим се уређује правни положај предузећа, ако Законом о осигурању за поједина питања није другачије одређено. Ова одредба је карактеристична за готово све законе на основу којих су се уређивали односи у осигурању у бившој Југославији. Другим речима, закон о осигурању је увек имао карактер специјалног закона у односу на разне видове закона о предузећима, који је имао карактер општег закона, са карактеристичном одредбом да се примењује општи закон којим се одређује правни положај предузећа, уколико посебним законом за област осигурања поједино питање није друкчије одређено.

У односу на претходни Закон, важећи Закон не нуди битно другачији правни положај акционарског друштва за осигурање.

Битно је нагласити да је целокупна имовина – имовина друштва за осигурање, дакле акционарског друштва или друштва за узајамно осигурање, а не њихових делова. Имовину друштва за осигурање чине својина на новцу, непокретним и покретним стварима, хартијама од вредности, као и друга права. У пракси је имовина друштва за осигурање највећим делом садржана у непокретностима, што је и логично с обзиром да је то, у још увек нестабилним условима пословања, најбоље пласиран капитал. Међутим, временом, стварањем стабилних услова пословања, развојем тржишта хартија од вредности и извршеном својинском трансформацијом може се очекивати да ће и код нас друштва за осигурање улагати све већи постотак свог капитала у хартије од вредности.

³ Сходно *Стайиуиу „ДДОР-а Нови Сад”*, Нови Сад, 1996.

1. 2. Заједничке карактеристике привредних друштава, укључујући осигуравајуће и реосигуравајуће организације

Да би се у потпуности разумео поступак управљања у осигуравајућим и реосигуравајућим организацијама неопходно је упознати се са заједничким карактеристикама свих привредних друштава а то су правни положај, оснивање, делатност, регистрација, имовина, пословно име, седиште, заступање. У том контексту размотрићемо и статус лица која имају дужност према друштву, обавезу лојалности, категорију личног интереса и повезаних лица, забрану конкуренције, поступак информисања, оснивања.

1. 2. 1. Правни положај

Привредно друштво је правно лице које оснивачким актом оснивају правна и/или физичка лица ради обављања делатности у циљу стицања добитка. Правне форме привредних друштава у смислу Закона о привредним друштвима су ортакчко друштво, командитно друштво, друштво с ограниченом одговорношћу и акционарско друштво (отворено и затворено). Поред ових правних форми привредних друштава, посебним законом могу се одредити и друге правне форме друштава, односно предузећа. Конкретно, Законом о осигурању из 2004. године одређено је да се осигуравајуће организације могу организовати у форми акционарског друштва или друштва за узајамно осигурање.

У овом контексту сматрамо значајним да наведемо следећи теоријски став.⁴ По мишљењу које наводимо, правни субјективитет привредног друштва (укључујући и осигуравајуће и реосигуравајуће организације) има своја имовинска и ванимовинска дејства.

Под имовинским дејством правног субјективитета подразумева се актива и пасива привредног друштва у односу на активу и пасиву оснивача, за наплату из имовине друштва могу конкурисати само повериоци друштва, а не и лични повериоци оснивача: повериоци привредног друштва нису и повериоци оснивача; стечај привредног друштва не води стечају његових оснивача; привредно друштво је субјект имовинске одговорности за штете које његови органи нанесу трећим лицима; привредно друштво је субјект казнене одговорности.

⁴ Мирко Васиљевић, као под 2, стр. 41–42.

По истом теоријском ставу, ванимовинска дејства правног субјективитета привредног друштва су да привредно друштво има самостално пословно име, да има своје седиште, своју делатност – предмет пословања, има своју националну припадност (државност), има свој пословни рачун, свој матични број под којим се води код надлежног статистичког органа, као и свој регистарски број под којим се води код надлежног регистра, свој порески идентификациони број, своје пословне књиге.

Привредно друштво, домаће или страно, може образовати један или више огранака. Огранак је организациони део привредног друштва који нема својство правног лица. Огранак има место пословања, а послове са трећим лицима обавља у име и за рачун привредног друштва. Огранак се региструје у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката.

Поменуће одредбе Закона о привредним друштвима представљају основ за регулисање унутрашње организације осигуравајућег друштва. Осигуравајуће организације, дакле, могу да имају организационе делове који имају статус огранка, који немају статус правног лица. Главне филијале, филијале, експозитуре, пословна места која унутар своје унутрашње организације имају све осигуравајуће организације могу имати само статус огранка. Ова констатација је битна, с обзиром на присутне тенденције делова осигуравајућих организација за што већом самосталношћу и за добијањем статуса правног субјекта.

Наводимо теоријски став који даје основне карактеристике правног положаја огранка, а који се може односити и на правни положај главних филијала, филијала, заступништава, експозитура унутар друштва за осигурање.⁵ По схватању које наводимо, делови привредног друштва немају своју имовину, немају своје органе, али то не значи да део привредног друштва нема свог руководиоца, који нема статус директора. Део привредног друштва, такође, нема своју фирму, али има свој назив који садржи и фирму привредног друштва. Део привредног друштва, такође, нема своју делатност, јер обавља послове из делатности привредног друштва. Нема, такође, своје седиште, али има место обављања послова (део привредног друштва који има одређена овлашћења) у правном промету уписује се у прописани регистар према седишту привредног друштва, као и у регистар места обављања послова. Део привредног друштва нема ни своја општа

⁵ Мирко Васиљевић, као под 2, стр. 31–32.

акта, није субјекат статусних промена, стечаја, ликвидације нити је субјект промене правне форме. Делови привредног друштва, такође, у правном промету могу иступати само у име и за рачун привредног друштва, а не могу у своје име и за свој рачун, нити у своје име, а за туђи рачун.

1. 2. 2. Делатност

Привредно друштво може обављати све законом дозвољене делатности. Делатности за које је законом прописано да се могу обављати само на основу сагласности, дозволе или другог акта државног органа, могу се обављати по добијању те дозволе, сагласности или другог акта државног органа. Делатности за које је посебним законом прописано да се обављају у одређеној правној форми привредног друштва, не могу се обављати у другој правној форми друштва. Законом о осигурању регулисано је да друштво за осигурање може обављати само делатност осигурања.

Привредно друштво може да обавља делатност у простору који испуњава услове у погледу техничке опремљености, заштите на раду и заштите и унапређења животне средине, као и друге прописане услове. Испуњеност услова проверава надлежни орган у поступку редовног инспекцијског надзора.

1. 2. 3. Оснивање и регистрација

Поступак оснивања друштва за осигурање је детаљно регулисан у Закону о осигурању и има бројне посебности у односу на Закон о привредним друштвима те ћемо га детаљно и посебно обрадити. У погледу поступка регистрације и објављивања регистрације и за друштво за осигурање важе правила као и за друга привредна друштва.

Привредно друштво стиче својство правног лица уношењем података о том друштву у Регистар који се води на начин прописан законом којим се уређује регистрација привредних субјеката. Ова одредба отклања дилему у којем моменту привредна друштва, укључујући и друштво за осигурање, стиче правни субјективитет. То је, дакле, моменат уношења података у Регистар, а не моменат оснивања друштва. Унос података у Регистар има конститутиван карактер за стицање својства правног лица.

Сматра се да трећа лица знају за регистроване податке о привредном друштву после њиховог објављивања или објављивања извода из тих података или докумената на основу којих је извршена регистрација са упућивањем на њих. Сматра се да трећа лица знају или да према околностима случаја могу знати за податке и документа и пре објављивања, а после депоновања у регистар, ако привредно друштво то докаже.

Ако се објављени подати разликују од регистрованих података, за привредно друштво се као тачан узима податак из регистра, тако да оно у односима са трећим лицима не може истицати податке који су објављени, ако су се трећа лица поуздала у податке из регистра.

Регистрација оснивања привредног друштва, укључујући и друштво за осигурање, ништавна је ако:

- оснивачки акт није састављен у прописаној форми,
- је делатност друштва незаконита или супротна јавном интересу,
- оснивачки акт не садржи податке о пословном имену друштва, вредности и врсти улога сваког оснивача или износа основног капитала који је прописан законом или податке о делатности друштва,
- минимални износ улога није уплаћен у складу са законом,
- не постоји правна и пословна способност свих оснивача,
- је број оснивача мањи од броја утврђеног законом.

Ако је основ ништавости регистрације привредног друштва отклоњив, надлежни суд, после покретања поступка одређује рок од најдуже 90 дана за отклањање недостатака и за то време застаје са поступком. Ништавост регистрације нема правно дејство на правне послове тог друштва са савесним трећим лицима. Утврђењем ништавости регистрације привредног друштва, чланови и акционари постају солидарно одговорни за намирење потраживања поверилаца друштва.

1. 2. 4. Имовина и основни капитал

У погледу имовине и основног капитала постоје, такође, посебне одредбе Закона о осигурању које се непосредно примењују на друштво за осигурање и стога су посебно и обрађене. Ипак, неопходно је указати и на

одредбе Закона о привредним друштвима које се односе на имовину и основни капитал, акционарских друштава, а такође се непосредно примењују на сва привредна друштва, укључујући и друштва за осигурање.

Акционари привредног друштва дужни су да уложе своје уговорене улоге у имовину друштва у складу са Законом о привредним друштвима, оснивачким актом, уговором или другим актом друштва. На основу улога акционари стичу акције у друштву. Акционари који не изврше обавезе у вези са оснивањем привредног друштва или дају нетачне податке о улогу, одговарају друштву за проузроковану штету. На извршење обавезе према привредном друштву у вези са улогом у имовину друштва примењују се одредбе Закона о привредним друштвима и Закона о облигационим односима.

Када је предмет улога својина, сви унети улози у имовину привредног друштва својина су друштва и не могу бити коришћени од акционара као њихова лична имовина. Акционаре, привредно друштво не може да ослободи од одговорности или да им умањи обавезе по основу одговорности. Акционари немају право на повраћај улога или на камату на улог у привредно друштво. Плаћања привредног друштва по основу повлачења и поништења акција или стицања сопствених акција или удела, као и друга плаћања тим лицима у складу са Законом не сматрају се повраћајем улога или плаћањем камате на улоге.

Имовину друштва у смислу Закона о привредним друштвима чини право својине и друга права које друштво има на улозима или је стекло пословањем. Основни капитал друштва јесте разлика између укупне вредности имовине и укупних обавеза друштва, односно укупна вредност удела, односно акција у друштву.

1. 2. 5. Седиште и пословно име

Седиште привредног друштва, укључујући и друштво за осигурање, јесте место из кога се управља пословима друштва. Седиште привредног друштва одређује се оснивачким актом и региструје се у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката.

Пословно име је назив под којим привредно друштво послује. Пословно име привредног друштва не може да буде заменљиво са пословним именом

другог привредног друштва, нити да изазива забуну о привредном друштву или о његовој делатности.

Пословно име акционарског друштва садржи ознаку „акционарско друштво“ или скраћеницу „а.д.“ или „ад“.

Привредно друштво може у пословању, поред пословног имена, да користи и једно или више модификованих и/или скраћених пословних имена, ако су та имена наведена у оснивачком акту, под истим условима и на начин под којима се користи пословно име.

Пословно име привредног друштва може да садржи назив домаће државе или територијалне јединице, као и њен грб, заставу и друге државне амблеме или ознаке које их подржавају, уз претходну сагласност надлежног органа државе или територијалне јединице.

Пословно име привредног друштва може да садржи име или симболе стране државе или међународне организације, у складу са прописима те државе, односно међународне организације. Пословно име не може да садржи или да подржава службене знакове за контролу и гаранцију квалитета.

У погледу употребе пословног имена важи правило да пословна писма и други документи привредног друштва, укључујући и оне у електронској форми, који су упућени трећим лицима садрже следеће податке: пословно име и правну форму друштва; седиште; регистар у који је регистровано и број регистрације друштва; пословно име и седиште банке код које има рачун; број рачуна, као и порески идентификациони број. Пословна писма и други документи затвореног и отвореног акционарског друштва поред претходно наведених података, садрже и податке о основном капиталу друштва са назнаком колико је од тога уплаћени и унети, а колико уписани капитал.

Што се тиче језика и писма пословног имена одређено је да је пословно име привредног друштва на српском језику и писму које је у службеној употреби. Пословно име привредног друштва може бити и на страном језику, односно може да садржи и поједине стране речи, ако оне чине име, односно пословно име ортака, члана или акционара или њихов робни или услужни жиг, односно ако су уобичајене у српском језику или ако за њих нема одговарајућих речи у српском језику.

Регулисано је, такође, да се пословно име може пренети на друго лице само заједно са преносом привредног друштва које под тим пословним именом послује.

Из предњег наведеног произилази да је напуштен термин „фирма” и да је уведен нови – „пословно име”.

1. 2. 6. Заступање и заступници

У Закону о осигурању, заступање и заступници нису детаљније, ни на посебан начин регулисани у односу на Закон о привредним друштвима. Сматрамо битним, имајући у виду, пре свега, целокупан поступак управљања у осигуравајућим организацијама, да се детаљније укаже на регулативу која се односи на поступак заступања и статус заступника која се односи на сва привредна друштва, укључујући и осигуравајуће организације.

На основу Закона о привредним друштвима, заступник привредног друштва – директор или лице које он овласти – дужан је према привредном друштву да поштује сва ограничења овлашћења на заступање утврђена оснивачким актом, статутом или одлуком надлежног органа друштва. Заступник привредног друштва који прекорачи ограничења овлашћења одговоран је за штету која се тиме проузрокује привредном друштву или трећем лицу са којим је посао закључен.

Правни послови директора (или лица које он овласти) као заступника привредног друштва изван делатности друштва наведених у оснивачком акту обавезују друштво, осим ако не докаже да је треће лице знало или је према околностима случаја могло знати да су ти послови изван те делатности, с тим да објављивање само по себи није довољан доказ за то. При томе, објављени подаци у вези са лицима која су овлашћена да заступају друштво, обавезују друштво и када постоје неправилности у њиховом избору, а на то се могу позивати и трећа лица ако друштво не докаже да су трећа лица знала или могла знати за те неправилности.

После дужег времена у наш правни систем враћа се институт прокуре, те је битно дати његово ближе одређење.

Прокура је дефинисана као законска форма овлашћења којим привредно друштво овлашћује једно или више лица са закључивање правних послова и радњи у вези са делатношћу друштва. Ако у прокури није изричито наведено да је дата за огранак, сматра се да је прокура дата за цело привредно друштво. Дефинисано је да прокура не садржи овлашћење за закључивање послова који се односе на отуђење и оптерећење непокретности. Овлашћења из прокуре не могу се ограничити и прокура се не може дати на одређено време нити се може везати за одређене услове. Ограничења овлашћења прокуристе немају дејство према трећим лицима.

Законом је предвиђено да прокуру даје привредно друштво једном лицу или већем броју лица као појединачну или заједничку. Ако је прокура дата већем броју лица као појединачна, сваки прокуриста има сва заступничка овлашћења из прокуре у складу са законом. Такође, ако је прокура дата већем броју лица као заједничка, правни послови које закључују или радње које предузимају пуноважни су само уз сагласност свих тих лица, а изјаве воље трећих лица и њихове правне радње које се у том случају учине према једном прокуристи, сматра се да су учињене свим прокуристима.

Правило је, такође, да се прокура даје у писаном облику, да се може дати само физичком лицу и да је непреносива. Прокуриста је дужан да потписује привредно друштво под својим пуним именом, са јасном назнаком свог својства које произилази из прокуре са ознаком „пп”. Прокуру привредно друштво може да опозове у свако доба.

У Закону је, такође, одређено да привредно друштво не може да се одрекне права да опозове прокуру, нити да је ограничи и услови. Ако је прокура опозвана, прокуриста може према привредном друштву остваривати права која произилазе из уговора на коме је издавање прокуре засновано. Прокура не престаје по основу смрти или престанка јединог члана или акционара друштва које је дало прокуру.

У погледу регистрације важи правило да законски заступник привредног друштва извештава регистар о издавању и опозиву прокуре. При регистрацији прокуриста депонује свој потпис, са ознаком која означава његово својство.

1. 2. 7. Лица која имају дужност према друштву, обавезу лојалности, лични интерес и повезана лица, забрана конкуренције, пословна тајна

У Закону о осигурању нису разрађене одредбе које се тичу лица која имају дужност према друштву, обавезу лојалности, лични интерес и повезана лица, забране конкуренције. С обзиром на изузетни значај ових питања која се непосредно тичу целокупног поступка управљања у осигуравајућим организацијама, указаћемо на актуелне одредбе које су садржане у Закону о привредним друштвима.

Лица која имају дужност према привредном друштву, и сходно томе према друштву за осигурање, су:

- а) лица која се у складу са Законом о привредним друштвима сматрају контролним акционарима акционарског друштва;
- б) заступници друштва;
- в) чланови управног одбора, чланови извршног одбора, чланови надзорног одбора, чланови одбора ревизора, интерни ревизор акционарског друштва;
- г) лица која имају уговорна овлашћења да управљају пословима привредног друштва;
- д) ликвидациони управник привредног друштва.

Основно начело је да претходно наведена лица су дужна да раде у интересу привредног друштва.

Претходно наведена лица дужна су да у том својству извршавају своје послове савесно, са пажњом доброг привредника, у разумном уверењу да делују у најбољем интересу привредног друштва. Такође, ова лица су дужна да своју процену заснивају на информацијама и мишљењима лица стручних за одговарајућу област за које верују да су у том погледу савесна и компетентна.

Лица која тако поступају нису одговорна за штету која из такве процене настане за привредно друштво. Поменута лица дужна су да поступају савесно и лојално према привредном друштву.

Правило је, такође, да су та лица, која имају лични интерес, нарочито дужна да не користе имовину привредног друштва у личном

интересу; не користе повлашћене информације у привредном друштву за лично богаћење; не злоупотребљавају позиције у привредном друштву за лично богаћење; не користе пословне могућности привредног друштва за своје личне потребе и сл. (наведене дужности дефинишу се као дужности лојалности).

У Закону се даје и дефиниција личног интереса и повезаних лица.

Лични интерес постоји ако је неко лице, претходно наведено, или члан његове породице:

- а) уговорна страна у правном послу са привредним друштвом,
- б) у финансијском односу са лицем из правног посла или радње које закључује уговор са привредним друштвом или које има финансијске интересе у том послу или радњи, по основу којих се разумно може очекивати да утичу на његово поступање супротно интересу привредног друштва,
- в) је под контролним утицајем стране из правног посла или радње или лица које има финансијски интерес у правном послу или радњи, тако да се основано може очекивати да утичу на његово поступање супротно интересу привредног друштва.

При томе се под члановима породице лица, претходно наведеним, сматрају:

- а) његов брачни друг или/и родитељи, брат или сестра тог брачног друга,
- б) његово дете, родитељи, брат, сестра, унук или брачни друг било кога од ових лица,
- в) његов крвни сродник у правој линији и у побочној линији до другог степена сродства, усвојилац и усвојеник, сродник по табини закључно са првим степеном,
- г) друга лица која са тим лицем живе у заједничком домаћинству.

Лица претходно наведена, сматрају се повезаним лицима.

Посебно је значајно сагледати како се може одобрити правни посао који је настао из сукоба интереса, а што је као појава могуће да настане и у осигуравајућим организацијама.

У Закону се дефинише да лице које закључује правни посао са привредним друштвом не повређује правило сукоба интереса и није одговорно за накнаду штете која произађе из сукоба интереса, ако је правни посао одобрен у доброј вери већином гласова чланова управног одбора који немају интереса у том послу, а у случају да таква већина не постоји, већином гласова акционара који немају лични интерес (у случају акционарског друштва).

Одобрење оваквог правног посла пуноважно је ако су члановима управног одбора или акционарима који о томе одлучују све материјалне чињенице повезане са личним интересом биле откривене или иначе познате. У случају одобрења правног посла са акционарским друштвом од стране управног одбора у коме постоји сукоб интереса о том одобрењу и правном послу обавештава се скупштина акционара на првој наредној седници.

Правило је да лице које закључује правни посао са привредним друштвом не повређује правило сукоба интереса односно није одговорно за накнаду штете која произађе из сукоба интереса, ако докаже да је правни посао у време закључења или у време извршења у интересу привредног друштва.

Правни посао у коме постоји сукоб интереса а који није одобрен на претходно наведен начин ништав је.

У погледу забране конкуренције важи правило да претходно наведена лица не могу директно или индиректно бити ангажована у другом привредном друштву конкурентске делатности, осим ако за то добију одобрење на начин претходно образложен.

Претходно наведена забрана укључује, нарочито:

- а) запослење,
- б) својство предузетника,
- в) својство контролног члана или акционара,
- г) својство члана органа друштва,
- д) заступнике друштва,
- ђ) ликвидационог управника друштва,
- е) лица која имају уговорна овлашћења да управљају пословима привредног друштва.

Оснивачким актом привредног друштва може да се одреди да ова забрана важи и после престанка тих својстава, али не дуже од две године.

У погледу последица повреде правила сукоба интереса и забране конкуренције важе следећа правила.

Поведа сукоба интереса и забране конкуренције даје привредном друштву, поред права на накнаду штете и право да се:

- а) послови које изврши то лице за свој рачун признају као послови извршени за рачун привредног друштва,
- б) привредном друштву преда сваки новчани износ који је остварен од послова који су објављени за рачун тог лица,
- в) сва потраживања која произилазе из посла извршеног за рачун тог лица, уступе привредном друштву.

Права које привредно друштво има по основу повреде сукоба интереса и правила конкуренције може остваривати привредно друштво и акционар који има или заступа најмање 5% основног капитала друштва, у року од 60 дана од дана сазнања за учињену повреду, односно три године од дана учињене повреде.

Дужност чувања пословне тајне спада међу најзначајније дужности унутар сваког привредног друштва, укључујући и осигуравајуће организације, те ћемо дати преглед најважнијих решења која су регулисана у Закону о привредним друштвима.

Пословном тајном сматра се информација о пословању одређена оснивачким актом или статутом акционарског друштва, за коју је очигледно да би проузроковала знатну штету привредном друштву ако дође у посед трећег лица. Информација чије је објављивање обавезно у складу са законом или која је у вези са повредом закона, добре пословне праксе или принципа пословног морала, укључујући и информацију за коју постоји основана сумња на постојање корупције, не може се сматрати пословном тајном привредног друштва и објављивање ове информације је законито, ако има за циљ да заштити јавни интерес.

Лица која имају дужност према друштву одговорна су за штету проузроковану привредном друштву, ако у погледу чувања пословне

тајне, односно њеног саопштења нису поступила у складу са законима и другим прописима. При томе је привредно друштво дужно да пружи потпуну заштиту лицу које поступајући савесно у доброј вери указује надлежним органима на постојање корупције.

1. 2. 8. Информисање

Информисање је један од кључних предуслова да би се поступак управљања привредним друштвом, укључујући и осигуравајуће организације могао спроводити. Стога ћемо, такође, на основу Закона о привредним друштвима указати на основне одредбе које се односе на поступак информисања.

Акционарско друштво дужно је да своје акционаре информише о свом пословању и финансијском стању и да им учини доступним информације и документа која се у складу са законом, оснивачким актом или статутом морају учинити доступним.

Надлежни орган, а то је управни и извршни одбор или овлашћено лице привредног друштва (а то је директор) које тако не поступи одговара за штету која је тиме проузрокована акционарима друштва.

Ако надлежни орган пропусти да изврши наведену дужност акционари могу поднети писани захтев суду да у ванпарничном поступку изда налог за поступање на начин који подразумева остваривање права на информисање.

Привредно друштво укључујући и друштво за осигурање које емитује хартије од вредности путем јавне понуде доставља регистру ради објављивања информације садржане у документима утврђеним законом којим се регулише тржиште хартија од вредности.

Привредно друштво, претходно наведене информације, објављује и у средствима јавног информисања у складу са законом којим се уређује тржиште хартија од вредности и актом Комисије за хартије од вредности.

1. 2. 9. Начин оснивања акционарског друштва

У теорији је општеприхваћено правило, које је нашло своју примену и у пракси, да постоје два основна начина оснивања деоничарских, односно акционарских друштава: први, када оснивачи деоничарског, односно

акционарског друштва, оснују деоничарско, односно акционарско друштво откупом свих деоница при оснивању, што се назива симултано оснивање и други, када се упућује јавни позив за откуп деоница, што се назива сукцесивно оснивање.

Оснивачи акционарског друштва за осигурање дају новчане и не-новчане улоге у основни капитал. Неновчани део основног капитала представљају средства у виду покретних и непокретних ствари, хартије од вредности и друга права.

Новчани део основног капитала акционарског друштва за осигурање, приликом оснивања, не може бити мањи од динарске противвредности обрачунате по средњем курсу Народне банке Србије на дан уплате, и то за:

1)	животна осигурања:	износ у еврима
	(1) животна осигурања, осим добровољног пензијског осигурања	2.000.000
	(2) добровољно пензијско осигурање	3.000.000
	(3) све врсте животних осигурања	4.000.000
2)	неживотна осигурања:	
	(1) осигурање од незгоде и добровољно здравствено осигурање	1.000.000
	(2) осигурање моторних возила – каско, шинских возила – каско и обавезно осигурање од одговорности у саобраћају	2.500.000
	(3) остала осигурања имовине, остала осигурања од одговорности и друге врсте неживотних осигурања	2.000.000
	(4) све врсте неживотних осигурања	4.500.000
3)	реосигурање	4.500.000

Акционарско друштво за осигурање је да у свом пословању обезбеди да основни капитал друштва увек буде у висини која није мања од претходно наведеног износа.

Основни оснивачки акт је уговор о оснивању акционарског друштва за осигурање.⁶

Уговор о оснивању акционарског друштва треба да садржи одредбе о:

1. пословном имену и седишту;
2. именима оснивача и њиховом седишту;
3. пословима осигурања;
4. начину сазивања оснивачке скупштине;
5. саставу и начину рада оснивачког одбора;
6. износу новчаног дела основног капитала и других средстава те начину уплате акција;
7. правима, обавезама и одговорностима оснивача према друштву и друштва према оснивачу;
8. условима и начину распоређивања добитка и сношењу губитака;
9. заступању друштва.

Поред наведеног, уговор о оснивању треба да садржи и друге одредбе значајне за оснивање и пословање друштва о којима се споразумеју оснивачи.

Оснивачи акционарског друштва за осигурање могу образовати оснивачки одбор који предузима радње потребне за добијање дозволе за рад акционарског друштва за осигурање, припрема предлоге општих и других аката и предузима радње потребне за одржавање оснивачке скупштине.

Дакле, оснивачи акционарског друштва или у њихово име, лице које они овласте подносе Народној банци Србије захтев за издавање дозволе за рад акционарског друштва за осигурање.

Уз захтев се подноси:

- а) уговор о оснивању акционарског друштва за осигурање,**
- б) предлог статута,**

⁶ Шире о актима за оснивање друштва за осигурање види Боса Ненадић, Акти о оснивању привредних друштава и контрола њихове уставности и законитости, *Право и привреда*, 4–8, 2004.

в) доказ да је на привремени рачун код банке уплаћен новчани део основног капитала,

г) пословни план акционарског друштва за осигурање, који садржи:

- (1) основе пословне политике;
- (2) групу или врсту осигурања за коју се издаје дозвола;
- (3) програм реосигурања;
- (4) износ очекиване маргине солвентности, утврђене у складу са законским одредбама;
- (5) планирани износ трошкова оснивања и начин покрића тих трошкова;
- (6) план ликвидности друштва;
- (7) елаборат о очекиваним резултатима пословања са мишљењем овлашћеног актуара за трогодишњи период, а нарочито очекивани приход од премија, очекивани расход по основу штета и износ техничких резерви и резерви утврђених у складу са Законом о осигурању, очекиване вредности средстава и њихових извора и предрачун трошкова спровођења осигурања, са оценом економске оправданости оснивања у односу на величину и структуру тржишта;

д) предлог аката пословне политике, и то:

- (1) опште и посебне услове осигурања и тарифе премија, с мишљењем овлашћеног актуара,
- (2) одлуку о техничким основама осигурања,
- (3) одлуку о критеријумима, начину утврђивања, табели максималног самопридржаја и укупном износу самопридржаја,
- (4) правилник о формирању и начину обрачуна математичке резерве,
- (5) правилник о условима и начину депоновања и улагања средстава друштва,
- (6) правилник о максималним стопама режијског додатка,
- (7) правилник о формирању и начину обрачунавања и виси ни преносних премија,
- (8) правилник о начину утврђивања дела техничке премије за исплату насталих неисплаћених обавеза (резервисане штете),

- (9) правилник о формирању и коришћењу резерви за учешће у добити (само за животна осигурања),
- (10) правилник о формирању и коришћењу резерви за изравнавање ризика (само за неживотна осигурања),
- (11) правилник о условима и начину саосигурања и реосигурања,
- (12) правилник о условима и начину остваривања регреса;

ђ) списак акционара по имену, презимену, адреси, односно пословном имену, седишту, са укупним номиналним износом акција и постотком учешћа у основном капиталу акционарског друштва за осигурање,

е) за акционаре - правна лица која су квалификовани имаоци деоница⁷:

- (1) решење о упису у регистар,
- (2) препис акционара из књиге акционара, односно доказ из другог одговарајућег јавног регистра, ако је акционар акционарско друштво за осигурање,
- (3) финансијски извештаји, са мишљењем овлашћеног ревизора за последње три године,
- (4) доказ надлежног органа управе о измирењу пореза, не старији од шест месеци,
- (5) оверену копију решења надлежног органа управе о утврђивању и наплати пореза за текућу, односно претходну годину,

ж) за акционаре - физичка лица, који су квалификовани имаоци деоница:

- (1) доказ да то лице у последње три године није било члан управе, надзорног одбора или носилац посебних овлашћења у правном лицу над којим је спроведен поступак ликвидације, односно стечаја,
- (2) доказ да то лице није безусловно осуђивано за кривична дела против привреде, имовине, службене дужности и корупције, на казну затвора дуже од три месеца,

⁷ Што значи да имају више од 10% учешћа у капиталу.

- (3) доказ надлежног органа управе о измирењу пореза, не старији од шест месеци,
 - (4) оверену копију решења надлежног органа управе о утврђивању и наплати пореза за текућу, односно претходну годину;
- з) **списак лица која су породично или пословно повезана с квалификованим имаоцима**, са доказом о начину повезаности,
- и) **за физичка лица која су предложена за чланове управе (чланови управног одбора и директор) и надзорног одбора:**
- (1) доказ о испуњености услова у погледу школске спреме, квалификације и професионалног искуства,
 - (2) доказ да то лице у последње три године није било члан управе, надзорног одбора или носилац посебних овлашћења у правном лицу над којим је спроведен поступак ликвидације, односно стечаја,
 - (3) доказ да то лице не подлеже ограничењима избора прописаним овим законом, а која се односе на чланове управе и надзорног одбора акционарског друштва за осигурање,
 - (4) доказ да то лице није безусловно осуђивано на казну затвора дужу од три месеца,
 - (5) доказ надлежног органа управе о измирењу пореза, не старији од шест месеци,
 - (6) оверену копију решења надлежног органа управе о утврђивању и наплати пореза за текућу, односно претходну годину;
- ј) **име и презиме лица које ће обављати послове овлашћеног актуара**, с неопходним списима – доказима из претходног става или предуговор са правним лицем регистрованим за обављање актуарских послова, као и доказ о осигурању од одговорности за штету коју овлашћени актуар може проузроковати датим мишљењем;
- к) **доказ о прописаној организационој, кадровској и техничкој оспособљености акционарског друштва за осигурање за обављање послова из уговора о оснивању и аката пословне политике.**

За осниваче - страна лица, документација се подноси у овереном преводу на српски језик.

Народна банка Србије ближе прописује услове и начин доказивања испуњености услова које треба да испуне лица која се горе помињу, као и потребну организациону, кадровску и техничку оспособљеност акционарског друштва за осигурање.

Дозвола за обављање послова осигурања издаје се за обављање једне или више врста осигурања којима ће се акционарско друштво за осигурање бавити.

О захтеву за издавање дозволе за обављање послова осигурања, на основу оцене испуњености законских услова и оправданости оснивања акционарског друштва за осигурање, Народна банка Србије одлучује решењем, у року од 60 дана од дана пријема захтева.

У диспозитиву решења Народне банке Србије изричито се наводе врсте осигурања за које се издаје дозвола. Ако се решење издаје за све врсте осигурања из једне групе осигурања, у диспозитиву решења наводи се само та група осигурања.

Оснивачи акционарског друштва за осигурање дужни су да пријаву за упис у регистар надлежног органа поднесу у року од 30 дана од дана добијања дозволе за обављање послова осигурања. Уз пријаву за упис у регистар подноси се и дозвола за обављање послова осигурања.

Акционарско друштво за осигурање дужно је да решење о упису у регистар достави Народној банци Србије, у року од седам дана од дана пријема тог решења.

Народна банка Србије ће одбити захтев за издавање дозволе за обављање послова осигурања ако:

- 1) акционарско друштво за осигурање не достави доказе о испуњености услова прописаних законом,
- 2) акционари - квалификовани имаоци немају сагласност за стицање тзв. квалификованог учешћа,
- 3) одредбе уговора о оснивању, односно статута акционарског друштва за осигурање нису у складу са законом,

- 4) чланови управе или надзорног одбора акционарског друштва за осигурање не поднесу потребне доказе за обављање функције члана управе или надзорног одбора, односно ако предложена лица не испуњавају прописане услове,
- 5) из статута акционарског друштва за осигурање и друге документације произилази да нису обезбеђени услови прописани за пословање друштва,
- 6) из статута и других аката произилази да друштво није организационо, технички и кадровски оспособљено за обављање послова предвиђених пословним планом,
- 7) не постоји оправданост оснивања друштва и
- 8) друштво не испуњава друге услове прописане законом.

У сваком случају, ако се донесе одбијајуће решење, оно ће бити обрзложено.

1. 3. Органи акционарског друштва за осигурање

Акционарско друштво има следеће органе:

- 1) скупштину,
- 2) управни одбор,
- 3) директора,
- 4) надзорни одбор,
- 5) извршни одбор.

Управни одбор и директор акционарског друштва за осигурање чине управу друштва.

1. 3. 1. Скупштина акционарског друштва за осигурање:

- 1) доноси статут;
- 2) утврђује пословну политику;
- 3) усваја годишњи обрачун и извештај о пословању;
- 4) одлучује о расподели годишњег добитка и покрићу губитака;
- 5) одлучује о повећању и смањењу оснивачког капитала;
- 6) одлучује о статусним променама, промени облика и престанку акционарског друштва за осигурање;
- 7) одлучује о промени права из појединих класа и врста акција;

- 8) бира и опозива председника и чланове управног одбора и надзорног одбора и одређује накнаду за њихов рад;
- 9) доноси пословник о свом раду;
- 10) одлучује о заступању друштва у судским и другим поступцима против чланова управе друштва;
- 11) одлучује о другим питањима утврђеним Законом о осигурању, оснивачким актом и статутом.

О питањима усвајања годишњег обрачуна, извештаја о пословању, расподела годишњег добитка и покрићу губитака скупштина одлучује по прибављеном мишљењу надзорног одбора.

Скупштина друштва је дужна да пре усвајања годишњег обрачуна размотри мишљење овлашћеног актуара.

Претходно наведене надлежности презентирани су на основу Закона о осигурању. Међутим, знатно шири делокруг рада и начин остваривања права, обавеза и одговорности скупштине акционара регулисан је у Закону о привредним друштвима који се непосредно примењује и у акционарским друштвима за осигурање и реосигурање, које ћемо у наредним поглављима образложити.

У Закону о привредним друштвима одређено је да скупштину акционарског друштва чине акционари.

Сваки акционар, у складу са статутом, лично или преко пуномоћника има право учествовања у раду скупштине акционара, право гласа, ако има акције са правом гласа, право подношења предлога и добијање одговора у вези са питањем из дневног реда, као и право постављања питања у вези са дневним редом.

Скупштини акционара, по правилу, присуствују и учествују у раду директор или чланови управног одбора, чланови надзорног одбора, као и ревизор.

1. 3. 1. 1. Врсте скупштина

У Закону о привредним друштвима је одређено да постоје:

1. годишња скупштина
2. ванредна скупштина

3. скупштина по налогу суда
4. ванредна скупштина акционарског друштва у случају пословања са губитком.

Годишња скупштина акционара сазива се и одржава једном годишње, најкасније у року од три месеца од дана подношења управном одбору финансијских извештаја за сваку финансијску годину или шест месеци после завршетка пословне године, тј. најкасније до 1. јула текуће пословне године.

Годишња скупштина одржава се на дан и у време утврђено оснивачким актом, односно одлуком управног одбора. Годишња скупштина акционара одржава се у седишту друштва, ако оснивачким актом акционарског друштва није другачије одређено. Неодржавање годишње скупштине у прописаном року не утиче на ваљаност других радњи акционарског друштва.

У Закону је одређено да акционарско друштво може сазвати и ванредну скупштину акционара, и то:

1. на захтев управног одбора или било ког другог лица које је овлашћено оснивачким актом да сазове ванредну скупштину,
2. на захтев ликвидатора друштва, ако је друштво у ликвидацији,
3. по писаном захтеву акционара са најмање 10% акција са правом гласа о питању предложеном за ванредну скупштину.

Захтев акционара са најмање 10% акција мора бити датиран, потписан од стране свих акционара који га подносе и мора да садржи предлог дневног реда, као и податке: за идентификовање тих акционара; о броју акција које сваки од њих поседује; о циљу или циљевима због којих се скупштина сазива. Овај захтев за сазивање скупштине сматра се да је примљен у акционарском друштву ако је уручен и адресован на управни одбор друштва у седишту друштва означеном у оснивачком акту. Дан на који се утврђује листа акционара који су овлашћени да поднесу захтев за ванредну скупштину је датум стављања првог потписа на тај захтев. Тада је управни одбор акционарског друштва дужан да донесе одлуку о прихватању или одбијању сазивања ванредне скупштине најкасније у року од 10 дана од дана пријема захтева. Управни одбор дужан је да на адресу

наведену у захтеву, најкасније у року од седам дана од дана доношења ове одлуке, обавести о томе свако лице које је захтевало сазивање ванредне скупштине. Одлука о одбијању сазивања ванредне скупштине обавезно садржи разлоге одбијања.

У Закону је предвиђено да захтев за сазивање ванредне скупштине који је поднео овлашћени подносилац може бити одбијен:

1. ако није поднет у складу са Законом прописаном процедуром;
2. ако акционари који су поднели захтев не поседују или не заступају прописани проценат гласова;
3. ако ниједно од предложених питања за дневни ред ванредне скупштине није у делокругу скупштине.

При томе ванредна скупштина може одлучивати једино о питањима наведеним у захтеву поднетом у складу са Законом.

Ако се годишња скупштина акционарског друштва не одржи у прописаном року, надлежни суд у ванпарничном поступку може наложити њено одржавање на захтев акционара који има право да присуствује и да гласа на годишњој скупштини или директора, односно члана управног одбора друштва. Суд има овлашћење да именује привременог заступника са овлашћењем да сазове и председава седници скупштине и утврди место и датум одржавања, као и дневни ред седнице. Ако се ванредна скупштина акционарског друштва не одржи најкасније у року од 30 дана од дана пријема захтева или на дан који утврди управни одбор, надлежни суд у ванпарничном поступку може наложити њено одржавање по захтеву било ког акционара који је потписник захтева за сазивање. Трошкове одржавања било које скупштине акционара по налогу суда сноси акционарско друштво. Тако одржана скупштина назива се скупштина по налогу суда.

Правило је да се скупштина акционарског друштва обавезно сазива без одлагања, ако се код израде финансијских извештаја или у другим случајевима утврди да акционарско друштво послује са губитком који не прелази износ од 50% основног капитала. Таква скупштина представља посебан вид ванредне скупштине и назива се ванредна скупштина акционарског друштва у случају пословања са губитком.

1. 3. 1. 2. Послужавак сазивања, обавештавања и рада

У Закону је одређен поступак сазивања, обавештавања и рада скупштине акционара

Писани позив за седницу скупштине акционара упућује се сваком акционару најкасније 30 дана, а најраније 60 дана пре дана одржавања седнице скупштине, а писани позив сваком акционару за ванредну скупштину даје се најкасније 15 дана и најраније 30 дана пре дана седнице скупштине. Позив се доставља поштом или електронском поштом, ако је акционар дао писану сагласност за обавештење електронском поштом, сваком акционару који има право гласа на скупштини. Позив доставља или организује достављање председник управног одбора или други члан одбора или друго лице које је овлашћено да сазове скупштину.

Акционарско друштво уз писани позив доставља финансијске извештаје, заједно са извештајем ревизора, извештајем надзорног одбора ако одбор постоји, извештајем управног одбора о пословању друштва, текст било ког предлога за промене оснивачког акта, опис било ког уговора или другог правног посла предложеног за одобрење, као и друге акте у складу са оснивачким актом друштва, овим законом, законом којим се уређује тржиште хартија од вредности и другим законом. Даном достављања позива сматра се дан слања поштом препорученом поштом или електронском поштом.

Изузетно, у Закону о привредним друштвима даје се могућност да отворено акционарско друштво, ако је тако одређено оснивачким актом, може уместо упућивања индивидуалног позива сваком акционару да објављује позив за седницу скупштине акционара без прекида и на Интернет страници друштва и уз то да објави позив у најмање једном дневном листу који се дистрибуира на територији Републике Србије у тиражу од најмање 100.000 примерака, најмање 30 дана и највише 60 дана пре одржавања, у случају годишње скупштине, и не мање од 15 дана ни више од 30 дана пре дана одржавања, у случају ванредне скупштине.

У Закону је, такође, прецизирано да обавештење о годишњој скупштини обавезно садржи време и место одржавања, предлог дневног реда седнице скупштине са назнаком питања о којима се гласа на скупштини и предлог одлука о којима се одлучује на тој седници (посебно укључујући избор чланова управног одбора и предлог за расподелу дивиденди), као

и навод да друштво обезбеђује копију финансијског извештаја, заједно са извештајем ревизора, извештајем надзорног одбора ако постоји, извештајем управног одбора о пословању друштва, текст било ког предлога за промене оснивачког акта, опис било ког уговора или другог правног посла предложеног за одобрење, као и друга акта у складу са оснивачким актом друштва, овим законом, законом којим се уређује тржиште хартија од вредности и другим законом, сваком акционару који то захтева, у седишту друштва у редовно радно време.

Обавештење о ванредној скупштини обавезно садржи време и место одржавања седнице скупштине, опис разлога због ког се сазива и дневни ред који предлажу лица која сазивају или захтевају њено сазивање.

Акционар који присуствује скупштини нема право приговора на изостанак обавештења или недостатак обавештења о сазивању седнице скупштине. Изузетно, акционар који присуствује седници скупштине може ставити образложен приговор на обавештења која не садрже све прилоге у складу са Законом у писаној форми на почетку те седнице или за време њеног одржавања или предузимајући неку радњу на скупштини зато што прописно обавештење није дато. О приговору се одлучује на начин одређен статутом друштва и пословником скупштине.

На седници скупштине акционара може се у начелу одлучивати само о тачкама дневног реда које су ваљано објављене и уврштене у дневни ред у складу са законом. Може се расправљати и о другим питањима – деоничар или деоничари који имају најмање 10% акција са правом гласа за избор управног одбора друштва могу предложити и захтевати да се највише два нова питања укључе у дневни ред скупштине. Тај предлог мора се сачинити у писаној форми у року од седам дана од дана објаве годишњег сазива седнице скупштине, односно у року од пет дана од дана објаве сазива седнице ванредне скупштине. Предлог који се доставља управном одбору у седишту друштва, садржи разлоге за давање предлога, укључујући и предлог одлуке, као и имена акционара који дају предлог и број гласова којим располажу. Ако управни одбор акционарског друштва пропусти да одговори на захтев акционара да се у дневни ред укључе највише два питања, или ако он одбије захтев, надлежни суд у ванпарничном поступку има овлашћење, по захтеву било ког од тих акционара, да наложи да се њиховом захтеву удовољи, о чему доноси одлуку у року од 48 часова после пријема захтева.

Радам скупштине акционара председава председник скупштине, који се бира на почетку седнице. Председник скупштине бира се у складу са статутом друштва. Правила поступка скупштине акционара на предлог председника скупштине доноси скупштина.

1. 3. 1. 3. Листа акционара и дан утврђивања састава скупштине

У Закону се детаљно одређује листа акционара и дан утврђивања састава скупштине.

Оснивачки акт акционарског друштва може да одреди начин утврђивања датума за одређивање листе акционара који су овлашћени да добију писано обавештење о скупштини, да траже сазивање ванредне скупштине, да гласају, да подносе предлоге у складу са законом и да предузимају било које друге радње (дан утврђења акционара).

Ако оснивачки акт акционарског друштва не садржи датум или начин одређивања дана управни одбор својом одлуком одређује тај дан. Ако управни одбор пропусти да донесе одлуку о дану утврђивања акционара, тај дан је:

1. у случају редовне скупштине, дан на који је дато обавештење прво дато,
2. у случају ванредне скупштине, дан на који је први захтев потписан и датиран од акционара.

Дан утврђивања акционара не може бити дан који претходи дану одржавања скупштине више од 60 дана, односно мање од 10 дана пре дана одржавања скупштине.

Листа акционара позваних на седницу скупштине саставља се, на основу дана утврђења акционара изводом из Централног регистра хартија од вредности и мора бити доступна у седишту друштва свим акционарима који имају право гласа на скупштини, ради остваривања права увида и копирања као и могућност стављања приговора на било које неисправности на листи. У листи акционара наводи се име и презиме акционара, односно пословно име, адреса сваког акционара и број гласова које сваки акционар поседује.

1. 3. 1. 4. Лично гласање или гласање преко пуномоћја

У Закону је, такође, дефинисано лично гласање или гласање преко пуномоћника.

Акционар може да гласа лично или преко једног пуномоћника, у складу са законом и статутом акционарског друштва.

Акционар може дати пуномоћје у писаној форми одређеном лицу, са одређивањем његовог пуног имена и подацима о броју и врсти поседованих акција за које се даје пуномоћје. Пуномоћје се може дати и електронским путем под условом да је обезбеђена аутентичност те изјаве, ако се тако одреди оснивачким актом или статутом друштва. Пуномоћје се даје пуномоћнику и доставља у седиште акционарског друштва. Пуномоћје се даје по правилу за једну скупштину, а важи и за поновљену скупштину, која је одложена због недостатка кворума, времена или из других разлога.

Правило је да пуномоћје садржи упутства или налоге за остваривање права гласа и пуномоћник је дужан да поступа по њима, а ако пуномоћје не садржи упутство пуномоћник остварује право гласа савесно и у најбољем интересу акционара.

Постоји законско ограничење да директор или чланови управног одбора, чланови извршног одбора и контролни акционари, не могу бити пуномоћници за акционаре запослене у друштву и повезана лица у смислу закона. Ако акционар који има право гласа на скупштини пренесе акције на новог акционара пре дана одржавања седнице скупштине, а након дана утврђивања акционара, задржава право учествовања на седници и право гласа. Пуномоћник је дужан да обавести акционаре који су му дали пуномоћје о гласању у скупштини. Одговорност пуномоћника акционара за остваривање права гласа за акционаре не може се унапред искључити или ограничити. Акционар који је дао пуномоћје може га опозвати у било које време пре гласања на седници скупштине писаним опозивом достављеним акционарском друштву и пуномоћнику или прећутно личним присуством и гласањем на скупштини акционара.

У Закону је дефинисан и начин рада комисије за гласање.

Председник скупштине акционара именује записничара, два акционара који оверавају записник и чланове комисије за гласање, ако

оснивачким актом, статутом или другим општим актом друштва није другачије одређено. Комисија за гласање која се састоји од најмање три члана има обавезу да:

1. утврђује списак присутних и заступаних акционара и њихових пуномоћника и прихвати пуномоћнике;
2. утврђује укупан број гласова и број гласова сваког акционара и сваког пуномоћника;
3. утврђује ваљаност сваког пуномоћја и упутства у сваком пуномоћју;
4. броји гласове;
5. утврђује и објављује резултате гласање;
6. предаје гласачке листиће архиви друштва на чување;
7. врши и друге послове у складу са било којим правилима поступка скупштине акционара.

Код акционарских друштава која имају више од 50 акционара постоји ограничење тако да чланови комисије за гласање не могу бити директор или чланови управног одбора, чланови извршног одбора, кандидати за нове чланове ових органа, као и повезана лица у смислу овог закона.

1. 3. 1. 5. Информисање акционара и делокруг рада

У оквиру корпоративног управљања посебно је значајно да се уреди информисање акционара и делокруг рада органа имајући у виду обавезу информисања.

Правило је да на свакој годишњој скупштини акционара, управни одбор акционарског друштва је дужан дати ажуран и комплетан извештај акционарима о стању и пословима друштва, укључујући нарочито извештај о финансијском стању друштва.

При томе ако друштво стекне сопствене акције, управни одбор у извештају о финансијском стању друштва наводи и разлоге стицања, број и номиналну вредност стечених акција, односно рачуноводствену вредност код акција без номиналне вредности, означавање да ли их је друштво стекло са или без накнаде и уз навођење износа, број сопствених акција које друштво већ држи и број тих акција које је поново издало.

Ако је акционару ускраћено обавештење може захтевати да се то наведе у записнику са седнице скупштине акционара, као и разлог ускраћивања обавештења. Акционар такође има право да код надлежног суда тражи остваривање права на обавештавање у року од 15 дана од дана одржавања скупштине акционара на којој је давање предметног обавештења одбијено.

1. 3. 1. 6. Послужба рада и одлучивања

Од изузетног значаја је да се прецизно одреди поступак рада и одлучивања на седници скупштине акционара.

Кворум за седницу скупштине акционара чине акционари који посеђују већину од укупног броја акција са правом гласа о предметном питању (обична већина), уколико оснивачким актом или статутом друштва није одређен већи број гласова. У кворум се рачунају и гласови акционара који у складу са законом могу гласати и писаним путем. Ако је седница скупштине акционарског друштва одложена због недостатка кворума, може бити поново сазвана са истим дневним редом најкасније петнаест дана од дана одлагања (поновљена седница скупштине). Кворум за поновљену седницу скупштине чини трећину од укупног броја гласова акција са правом гласа, ако оснивачким актом није одређен већи број гласова.

У Закону је такође одређено да ако на поновљеној седници скупштине нема потребног кворума или се она не одржи у прописаном року, сазива се и одржава нова седница скупштине у складу са овим законом. Кворум на седници скупштине акционара утврђује се пре отварања расправе о тачкама дневног реда.

Правило је да промена оснивачког акта којом се мења утврђени кворум или се мењају услови гласања може бити усвојена истим гласовима који се траже за кворум и услове гласања који су постојећи или су предложени променом оснивачког акта ако је предложени кворум већи од постојећег. Ако скупштина акционара има утврђени кворум за одређена питања, може одлучивати само о тачкама дневног реда за које постоји кворум.

Законом је, такође прописано да ако на седници скупштине постоји кворум, одлуке се доносе обичном већином гласова акционара присутних лично или преко пуномоћника који имају право гласа о одређеном

питању, осим ако је о законом или оснивачким актом, за гласање о појединим питањима одређен већи број гласова или гласова класе акција.

Када је законом прописана квалификована већина за доношење одлуке о одређеном питању, та већина представља позитивно гласање најмање $2/3$ гласова акционара који поседују акције са правом гласа о том питању.

Основно је правило да свака издата обична акција даје право једног гласа о свим питањима о којима се гласа на скупштини акционара, а свака издата повлашћена акција када даје право гласа то право мора бити у оквиру ограничења дефинисаном у закону, у складу са оснивачким актом друштва. Акције које држи акционарско друштво као сопствене акције, не дају право гласа. Хартије од вредности које нису акције не дају право гласа. Акције акционарског друштва не дају право гласа на седници скупштине друштва ако је њихов власник, директно или индиректно, друго друштво у коме ово акционарско друштво има, директно или индиректно, акције или уделе по основу којих контролише гласање од стране тог другог друштва (подређено друштво).

У Закону је изричито одређено да је уговор којим се акционар или пуномоћник обавезује да ће гласати по упутствима акционарског друштва или члана управног одбора, директора или члана извршног одбора ништав. Уговор којим се акционар обавезује да ће користити право гласа на одређени начин или да неће гласати, у замену за погодности или друге услуге које му одобри друштво или члан управног одбора, директор или члан извршног одбора друштва такође је ништав.

1. 3. 1. 7. Начин гласања

Гласање на седници скупштине акционара је тајно путем гласачких листића који могу бити прилагођени потреби компјутерске обраде ако акционарско друштво има више од 100 акционара или ако то захтевају акционари са најмање 10% присутних или заступаних акција са правом гласа о одређеном питању, када се одлучује о:

1. избору или разрешењу директора или чланова управног одбора, ревизора и ликвидационог управника;

2. финансијским извештајима, извештајима о пословању и усвајању система награђивања директора или чланова управног одбора друштва.

По Закону гласачки листић мора да садржи:

1. пословно име друштва, датум и време одржавања седнице скупштине;
2. питања о којима се гласа по редоследу из дневног реда;
3. одредбу о гласању „за“, „против“ или „уздржан“ о сваком питању;
4. у случају гласања за директора или чланове управног одбора друштва име сваког кандидата и назив органа у који се бира.

Правило је да у случају гласања путем гласачких листића:

1. глас о другим питањима осим избора органа друштва рачуна се само ако акционар назначи једну од три могуће опције претходно наведене;
2. глас о избору или разрешењу директора или чланова управног одбора друштва без кумулативног гласања, у складу са законом, рачуна се само ако акционар гласа за број кандидата који не прелази укупан број чланова који се бира;
3. глас о избору или разрешењу директора или чланова управног одбора друштва са кумулативним гласањем рачуна се само ако акционаров укупан број гласова за све кандидате не пређе укупан број гласова које има тај акционар.

Ако гласачки листић садржи више питања о којима се гласа, непуноважност гласања о једном питању не утиче на пуноважност гласања о другим питањима.

Гласање на скупштини акционара у случајевима (уколико није у питању одлучивање о избору или разрешењу директора или чланова управног одбора, ревизора и ликвидационог управника, односно о финансијским извештајима, извештајима о пословању и усвајању система награђивања директора или чланова управног одбора) врши се јавно дизањем руке или другим јавним поступком.

Сходно Закону одлука скупштине акционара ступа на снагу даном доношења, осим у следећим случајевима:

1. ако у одлуци није одређен неки други датум;
2. када закон изричито уређује да одлука ступа на снагу кад се региструје и објави, у ком случају је дан регистрација, односно њеног објављивања, дан ступања на снагу.

У погледу могућности искључења права гласа важи правило да акционар не може гласати у скупштини акционара кад се одлучује о:

1. његовом ослобађању или смањењу његових обавеза према друштву;
2. покретању или одустајању од спора против њега;
3. одобравању послова у којима постоји сукоб интереса између њега и друштва у складу са законом.

Ова ограничења важе и за повезана лица.

Међутим, ограничење права гласа за акционара друштва и његовог заступника, односно пуномоћника не примењује се кад се одлучује о његовом избору или разрешењу као члана управног одбора, директора, члана надзорног одбора или ликвидатора друштва.

1. 3. 1. 8. Записник

У Закону су прецизно одређена и сва питања која се тичу записника.

Свака одлука скупштине акционара уноси се у записник који води записничар. При томе је председник скупштине акционара одговоран за уредно сачињавање записника. Записник седнице скупштине акционара сачињава се најкасније 15 дана од дана њеног одржавања. Записник са седнице скупштине акционара, по закону, мора да садржи нарочито: место и дан одржавања седнице скупштине, дневни ред, име и презиме записничара, председавајућег и чланова комисије за гласање, кворум, резултат гласања „за“, „против“ и „уздржан“ за сваку одлуку, начин гласања, сажети приказ дискусије, као и листу донетих одлука на скупштини акционара. Саставни део записника седнице скупштине акционара је списак учесника и докази о прописном сазивању. Записник седнице

скупштине акционара потписују председник скупштине, два именована акционара (оверачи записника) и записничар.

Непоступање на претходно наведени начин не утиче на ваљаност одлука скупштине акционара и других радњи друштва, уколико се на други начин може утврдити њихова аутентичност.

Из претходно наведеног произилази да вођењу и изради записника треба приступити изузетно озбиљно, с обзиром да је то врло битан документ у корпоративном управљању.

1. 3. 1. 9. Побијање одлука скупштине акционара

У Закону је дефинисано да се побијање одлука скупштине акционара врши пред надлежним судом и то:

1. ако је одлука донета на седници скупштине која није сазвана у складу са законом, оснивачким актом или статутом;
2. ако одлука није донета на начин утврђен законом, оснивачким актом или статутом;
3. ако је одлука супротна закону, оснивачком акту или статуту.

При томе тужбу може да поднесе: сваки акционар који је на седници скупштине гласао против предметне одлуке, као и акционар који није био прописно позван на седницу скупштине или је онемогућен на други начин да буде на њој. Ову тужбу може поднети и сваки члан управног и надзорног одбора. Тужба за побијање одлуке скупштине акционара не спречава њену регистрацију, али регистар може одложити упис ако то оцени оправданим. Ако је извршена регистрација одлуке која је предмет побијања, суд може на предлог лица који су поднели тужбу донети решење да се региструје забележка спора.

Када је у питању одлука о избору директора или чланова управног одбора акционарског друштва она се може побијати по претходно наведеном основу, али и у случају да је:

1. управни одбор састављен противно одредбама закона, оснивачког акта или статута;

2. да скупштина акционара у управни одбор изабере лице које није било предложено у складу са законом, оснивачким актом или статутом;
3. да скупштина акционара у управни одбор изабере више чланова него што је то одређено законом или статутом;
4. изабрано лице за директора или члана управног одбора у време избора не испуњава прописане услове за тај избор.

Претходно правило сходно се примењује и на побијање избора чланова надзорног одбора, одбора ревизора, интерног ревизора и чланова извршног одбора.

Када је у питању одлука о усвајању финансијских извештаја она се може побијати, такође, по претходно наведеним основама, али и у случају да:

1. је садржај финансијских извештаја супротан прописима којима се искључиво или претежно штите интереси поверилаца акционарског друштва;
2. није обављена ревизија финансијских извештаја која се обавља у складу са законом или то нису обавила за то овлашћена лица.

Правило је да побојност одлука скупштине акционара о утврђивању финансијских извештаја, као и побојност одлука управног одбора о утврђивању предлога тих извештаја имају за последицу побојност одлука скупштине о расподели добити донетих на основу тих побојних одлука.

Поступак побијања покреће се тужбом. Тужба за побијање одлуке скупштине акционара подноси се против друштва. Тужба се подноси у року од 30 дана од дана сазнања за донету одлуку, а најкасније у року од шест месеци, односно код котираних друштава у року од три месеца од дана доношења. Ако је тужилац био присутан на седници скупштине акционара на којој је одлука донета, рок почиње тећи првог наредног дана од дана када је закључена седница скупштине акционара на којој је одлука донета, а ако тужилац није присуствовао седници на којој је донета одлука, рок почиње првог наредног дана од дана када је за одлуку могао сазнати. Правило је да суд може на захтев акционарског друштва по слободној оцени да наложи тужиоцу да положи обезбеђење за покриће могуће штете

која би се тужбом проузроковала друштву. Суд такође може да донесе и привремену меру ради спречавања извршења донете одлуке за коју се тужбом тражи побијање, ако је вероватно да би се њеним извршењем друштву могла причинити знатна штета. Ако се води више поступака за побијање одлуке скупштине акционара, поступци се спајају. Поступак по тужби за побијање одлуке скупштине акционара је хитан. На основу Закона суд може да одреди привремени рок за усклађивање одлуке скупштине акционара поводом које је покренут поступак за побијање са законом, оснивачким актом или статутом, ако оцени да је то потребно и могуће, у противном, као и у случају када по протеклу остављеног рока усклађивање није извршено, спроводи поступак побијања по поднетој тужби.

Пресуда којом се побија одлука скупштине акционара делује у корист и против сваког акционара и обавезујућа је за односе између акционара и друштва, као и друштва и чланова органа друштва. Међутим, ако је тужба за побијање одлуке скупштине акционара одбијена због непостојања основа да се нападнута одлука побије, друштву солидарно одговарају за проузроковану штету тужиоци који су поднели тужбу злонамерно или због грубе непажње.

Правило је да ако је одлука скупштине акционара која је побијена била регистрована, суд по службеној дужности доставља регистру и пресуду којом је она оглашена ништавом, ради регистрације и објављивања. Тада се пресуда региструје и објављује на исти начин као што је објављена и одлука која је побијена. Такође је правило да ако се одлука скупштине акционара која је побијена односи на промену оснивачког акта, регистру се уз пресуду подноси потпуни текст оснивачког акта са овереним потписном овлашћеног лица, како треба да гласи, узимајући у обзир пресуду суда и све дотадашње измене тог акта.

1. 3. 2. Управни одбор акционарског друштва за осигурање:

- 1) утврђује услове осигурања, доноси тарифе премија и табеле максималног самопридржаја;
- 2) доноси друге акте пословне политике и друге опште акте, осим аката које доноси оснивачка скупштина, односно скупштина;
- 3) припрема предлоге одлука за скупштину и извршава њене одлуке;
- 4) стара се о припреми годишњег обрачуна и усваја периодични обрачун;

- 5) припрема извештај о пословању и билансу средстава и билансу успеха и спровођењу пословне политике;
- 6) предлаже расподелу добити;
- 7) поставља и разрешава директора;
- 8) доноси инвестиционе одлуке, ако статутом није другачије одређено;
- 9) бира и опозива ревизора и одређује му накнаду;
- 10) одлучује о располагању акцијама друштва;
- 11) одлучује о оснивању нових акционарских друштава за осигурање и других правних лица;
- 12) доноси пословник о свом раду;
- 13) обавља и друге послове предвиђене законом, оснивачким актом и статутом.

Управни одбор друштва је дужан да пре доношења аката пословне политике размотри мишљење овлашћеног актуара.

Поменути делокруг рада дефинисан је на основу Закона о осигурању из 2004. г. Међутим у Закону о привредним друштвима из 2004. г. постоје одредбе које шире дефинишу статус управног одбора, а које се, такође, непосредно примењују у акционарским друштвима за осигурање.

Пре свега, треба указати на чињеницу да се у Закону о привредним друштвима предвиђа могућност постојања, поред отворених и затворених акционарских друштава, која нису била предвиђена претходно важећим Законом о предузећима.

У Закону о привредним друштвима дефинише се, да ако у оснивачком акту није наведена врста акционарског друштва, акционарско друштво је отворено.

Затворено акционарско друштво је друштво чије се акције издају само његовим оснивачима или ограниченом броју других лица, у складу са законом. Затворено акционарско друштво може имати највише 100 акционара. Ако се број акционара затвореног акционарског друштва повећа и одржи изнад броја 100 у периоду дужем од годину дана, то друштво постаје отворено друштво. Затворено друштво не може вршити упис акција јавном понудом или на други начин нудити своје акције јавним путем. Затворено акционарско друштво може постати отворено друштво, односно отворено акционарско друштво може постати затворено акционарско друштво, у

складу са законом. Претварање затвореног акционарског друштва у отворено друштво, односно отвореног акционарског друштва у затворено акционарско друштво, врши се изменом оснивачког акта и не сматра се променом правне форме привредног друштва.

Претходно наведено је врло битно, с обзиром да затворено акционарско друштво има директора или управни одбор, док отворено акционарско друштво има увек и директора и управни одбор. С обзиром да су друштва за осигурање основана као отворена акционарска друштва у даљем тексту ћемо само о њима и говорити, али имајући у виду да је у Закону о привредним друштвима предвиђена могућност постојања и затворених акционарских друштава.

Упоређујући делокруг рада скупштине акционара и управног одбора произилази да је скупштина највиши орган у отвореном акционарском друштву, поготово када се има у виду да скупштина бира и разрешава управни одбор.

Међутим, фактично стање је другачије – најважнији орган је управни одбор.

1. 3. 2. 1. Статусна питања управног одбора

У Закону о привредним друштвима дефинише се да се број чланова управног одбора отвореног акционарског друштва утврђује оснивачким актом. У отвореном акционарском друштву управни одбор има најмање три члана и највише 15 чланова.

Чланови управног одбора акционарског друштва бирају се од стране акционара на свакој годишњој скупштини, али се могу бирати и од стране акционара на било којој ванредној скупштини која је сазвана ради тог избора. То практично значи да је мандат чланова управног одбора годину дана, али да могу бити и поново изабрани.

Кандидате за избор чланова управног одбора предлажу постојећи управни одбор, акционари или комисија за именовање управног одбора, ако је образована. Та лица имају статус овлашћених предлагача.

Број гласова које за сваког члана управног одбора има сваки акционар једнак је броју поседованих акција.

У отвореном акционарском друштву чланови управног одбора бирају се кумулативним гласањем, ако оснивачким актом или статутом друштва није другачије одређено.

Под кумулативним гласањем подразумева се гласање у коме сваки акционар или пуномоћник са правом гласа, број гласова којим располаже множи са бројем чланова управног одбора који се бирају и може све те гласове дати једном кандидату или их расподелити без ограничења свим кандидатима.

Велику новину у Закону о привредним друштвима представља дефинисање другачије структуре управног одбора, односно увођење категорије независних и неизвршних чланова управног одбора.

Правило је да котирана отворена акционарска друштва морају у управном одбору имати већину неизвршних чланова управног одбора од којих су најмање два независна члана. Овлашћени предлагачи предлажу најмање три кандидата за неизвршне чланове управног одбора.

Независни члан управног одбора јесте лице које само или са члановима породице, у две претходне године:

1. није било запослено у друштву;
2. није исплатило друштву нити примило од друштва исплате веће од 10.000 евра у динарској противвредности;
3. није власник више од 10% акција, директно или индиректно;
4. не поседује директно или индиректно (укључујући и друга са њиме повезана лица у смислу закона) акције друштва које представљају више од 10% основног капитала друштва;
5. није било директор друштва или члан управног одбора, осим ако то није био као независни члан;
6. није било ревизор друштва.

Неизвршни члан управног одбора је лице које није члан извршног одбора.

Иако се у Закону директно помињу само две врсте чланова управног одбора – независни и неизвршни чланови, произилази да постоји и трећа врста, а то су извршни чланови управног одбора.

Мандат директора или чланова управног одбора акционарског друштва, укључујући и чланове који се бирају за упражњена места члана, истиче на првој следећој годишњој скупштини након њиховог избора. Дакле, не постоји више мандат од две или четири године, већ мандат траје од једне до друге годишње скупштине акционара, и практично је везан за усвајање финансијских извештаја. У сваком случају, на свакој годишњој скупштини мора се извршити избор управног одбора, са могућношћу да то буду и чланови који су већ били изабрани на претходној скупштини.

Упражњено место у управном одбору попуњава се кооптацијом на првој наредној седници одбора, ако оснивачким актом или статутом друштва није друкчије одређено. Ако број чланова управног одбора акционарског друштва падне испод половине броја одређеног у оснивачком акту или статуту друштва и ако управни одбор не попуни упражњена места кооптацијом, преостали чланови управног одбора сазивају скупштину акционара ради попуњавања упражњених места.

Председника управног одбора акционарског друштва бира између својих чланова управни одбор већином од укупног броја, ако оснивачким актом или статутом није одређена друга већина. Управни одбор акционарског друштва може да разреши и изабере новог председника у било које време.

Председник управног одбора акционарског друштва може да има права и обавезе председника друштва ако је тако одређено оснивачким актом и статутом. У том случају има статус председника компаније.

Председник управног одбора акционарског друштва је генерални директор друштва, ако оснивачким актом или статутом друштва није друкчије одређено. Произилази да је по законском аутоматизму председник управног одбора и генерални директор, а да то није ако је оснивачким актом или статутом регулисано да су то две одвојене функције. По нашем мишљењу знатно је конзистентније да су то одвојене функције, јер у супротном би значило да генерални директор који увек одговара управном одбору, одговара, између осталог, самом себи. Овај став поготово има смисла када се има у виду да је генерални директор, по закону и председник извршног одбора. Другим речима, уколико оснивачким актом или статутом није другачије регулисано, исто лице би могло да буде уједно и председник управног одбора и председник компаније и председник извршног одбора и генерални директор.

Председник управног одбора акционарског друштва сазива и председава седницама одбора и одговоран је за вођење и чување записника са седница.

До избора председника управног одбора акционарског друштва, као и у случају одсутности изабраног председника одбора, седницама председава други члан одбора изабран на тим седницама већином присутних чланова.

1. 3. 2. 2. Делокруї и начин рада

На основу Закона о привредним друштвима управни одбор акционарског друштва надлежан је нарочито за одлучивање о питањима која се односе на:

1. контролу тачности финансијских извештаја и информација;
2. управљање развојем друштва и стратегијом и надзирањем извршних директора и администрације друштва;
3. утврђивање или одобравање пословног плана друштва;
4. сазивање седнице скупштине акционара и утврђивање предлога дневног реда;
5. даје и опозива прокуру;
6. утврђивање предлога одлука скупштине акционара и контрола њиховог спровођења;
7. одређивање дана са којим се утврђује листа акционара са правом учешћа на скупштини;
8. издавање акција у оквиру лимита утврђеног оснивачким актом и овим законом;
9. издавање заменљивих обвезница, обвезница, вараната или других хартија од вредности, у оквиру лимита предвиђеног оснивачким актом и овим законом,
10. утврђивање вредности акција и друге имовине у складу са законом;
11. избор и разрешење извршних директора, одобравање услова уговора које друштво закључује са њима и утврђивање њихове накнаде;
12. утврђивање износа и дана дивиденде, дана плаћања и поступка плаћања дивиденди, кад му оснивачки акт друштва да такво овлашћење и
13. доношење одлука о другим питањима у складу са законом, оснивачким актом или статутом друштва.

Питања из делокруга управног одбора акционарског друштва могу се пренети у делокруг скупштине акционара само одлуком управног одбора, ако оснивачким актом или статутом друштва није друкчије одређено.

Директор и управни одбор акционарског друштва одговорни су, такође, за вођење пословних књига и унутрашњи надзор пословања, у складу са законом.

Управни одбор акционарског друштва одржава најмање четири редовне седнице годишње, од којих једну најкасније два месеца пре годишње скупштине акционара. Поред редовних седница, управни одбор акционарског друштва може одржавати и ванредне седнице које сазива председник по сопственој иницијативи или на захтев једне трећине чланова управног одбора. Ако председник управног одбора не сазове седницу одбора, на писани захтев трећине чланова управног одбора седницу могу сазвати и ти чланови. Писани позив за седницу управног одбора акционарског друштва доставља се свим члановима најкасније осам дана пре датума одржавања ванредне седнице, осим ако се седница заказује у хитним случајевима утврђеним статутом када тај рок може бити и краћи. Присуство члана управног одбора седници на коју није уредно позван отклања недостатак поступка сазивања седнице, осим ако тај члан присуствује седници одбора ради давања приговора због незаконито сазване седнице одбора.

У Закону о привредним друштвима предвиђена је и могућност одржавања конференцијских седница, као и поступак одлучивања без седнице.

Седнице управног одбора акционарског друштва могу се одржавати и коришћењем конференцијске везе или коришћењем друге аудио и визуелне комуникацијске опреме, тако да сва лица која учествују на сасланку могу да се чују и разговарају једно са другим, ако оснивачким актом или статутом друштва то није искључено. Сматра се да су лица која на овај начин учествују на седници, присутна седници. Ако оснивачки акт или статут акционарског друштва одређују да се одлуке управног одбора акционарског друштва доносе на седници, било која одлука одбора која може бити донета на седници може бити донета и без седнице ако ниједан члан одбора не изрази своју несагласност у писаној форми, која се односи на донету одлуку или предузету радњу.

1. 3. 2. 3. Комисије управног одбора

Новина у Закону о привредним друштвима је и обавеза образовања две комисије управног одбора. Ради увида, истраживања, давања препорука или предузимања других радњи о питањима која су у делокругу управног одбора, управни одбор отвореног акционарског друштва обавезно образује две комисије, које имају најмање три члана. Комисије доносе одлуке већином гласова од укупног броја чланова.

Поменуте обавезне комисије су:

1. комисија за именовања која предлаже лица за чланове управног одбора или чланове извршног одбора и даје препоруке за таква лица за цео одбор, укључујући и препоруке кандидата за чланство у одбору и укључење у дневни ред за следећу годишњу скупштину акционара;
2. комисија за накнаде предлаже политику друштва у вези са накнадама управном одбору и извршном одбору и ревизорима, даје препоруке у вези са политиком накнада и износом за сваког члана одбора у целом управном одбору, узимајући у обзир укупне накнаде, плате, награде, трошкове и зараде запосленима, а такође узимајући у обзир стандарде накнада прописане законом.

Услови за избор, број чланова, мандат, разрешење, накнаде, седнице и друга битна питања статуса чланова комисије управног одбора, утврђују се одлуком одбора или статутом друштва.

1. 3. 2. 4. Кодекс понашања

Новина је и факултативно постојање кодекса понашања.

Управни одбор котираног акционарског друштва може да донесе свој писани кодекс понашања или да прихвати неки други кодекс, који као минимум покрива стандарде стручности и независности директора односно чланова управног одбора, моралне стандарде у њиховом понашању, одговорност директора, односно чланова управног одбора укључујући присуство седницама, пажњу у проучавању материјала и правила за објављивање и увид у могуће сукобе интереса са друштвом, политику накнада директорима, односно члановима управног одбора, планирање замене за чланове управног одбора и чланове извршног одбора, као и друга питања управљања која сматра значајним. Акционарско друштво

кодекс понашања објављује на својој Интернет страници и чини га доступним у штампаној форми сваком акционару који то захтева. На свакој годишњој скупштини управни одбор акционарског друштва извештава скупштину о усклађености организације и деловања са кодексом понашања и објашњава сваку неусклађеност друштва са кодексом понашања ако је до ње дошло.

1. 3. 2. 5. Одлучивање на седницама управног одбора

У Закону се дефинише да кворум за рад и одлучивање управног одбора акционарског друштва чини већина од укупног броја његових чланова, ако оснивачким актом или статутом није одређен већи број. Сматра се да је одлука управног одбора акционарског друштва донета ако се за њу изјасни већина присутних чланова, ако оснивачким актом или статутом није одређен већи број чланова за одлуку. Одлуке управног одбора уносе се без одлагања у књигу одлука. Одлуке управног одбора акционарског друштва ступају на снагу даном доношења. Ако су гласови управног одбора акционарског друштва при одлучивању једнако подељени, одлучујући је глас председника, осим ако оснивачким актом или статутом акционарског друштва није другачије одређено.

На седницама управног одбора акционарског друштва води се записник, који се подноси одбору на усвајање на првој наредној седници. Записник потписује председник одбора или друго лице које је председавало седницом одбора и записничар који га је водио. Записник са седнице управног одбора акционарског друштва сачињава се најкасније у року од 10 дана од дана одржавања седнице.

Из претходно наведеног произилази да постоји битна разлика у начину одлучивања на седницама скупштине где је битан број акција које поседује акционар и на седницама управног одбора где је битан број гласова чланова управног одбора, који одлучују по принципу један члан – један глас.

1. 3. 3. Извршни одбор

Једна од најбитнијих новина Закона о привредним друштвима је и обавеза постојања једног новог органа – извршног одбора, који мора да постоји и у осигуравајућим организацијама.

При томе, отворено акционарско друштво мора да има извршни одбор, док, затворено акционарско друштво може имати извршни одбор.

Управни одбор бира чланове извршног одбора.

Чланови извршног одбора су извршни директори. Дакле не могу постојати извршни директори који нису уједно и чланови извршног одбора. Извршни одбор бира се из реда лица која су чланови управног одбора или других лица, с тим да чланови овог одбора чине мање од половине чланова управног одбора. И ова законска одредба је дискутабилна са аспекта конзистентности. Наиме, чланови извршног одбора одговарају управном одбору који их и бира, те није логично да је један број чланова извршног одбора уједно и члан управног одбора, јер у том случају, ти чланови извршног одбора одговарају у том делу сами себи.

Делокруг извршног одбора укључује спровођење одлука управног одбора акционарског друштва и сва питања повезана са вођењем послова и текућим пословима друштва, осим питања која су у надлежности управног одбора и скупштине акционара. Извршни одбор акционарског друштва дужан је да поштује сва ограничења својих овлашћења прописана законом, оснивачким актом или било којом одлуком скупштине акционара или управног одбора друштва.

Оснивачким актом акционарског друштва, статутом или одлуком управног одбора друштва, могу се одредити посебне функције, овлашћења, дужности и називи за чланове извршног одбора, као и посебни поступци за сазивање и одржавање седница извршног одбора и доношење одлука. Чланови извршног одбора акционарског друштва могу бити разрешени од стране управног одбора друштва у било које време, са или без постојања посебног разлога, кад је то по оцени одбора у најбољем интересу друштва, с тим да такво разрешење не може повредити уговорна права разрешеног лица. И у овом контексту напомињемо да чланови извршног одбора морају имати уговор са друштвом, конкретно са осигуравајућом организацијом.

1.3.4. Директор акционарског друштва за осигурање

Директор акционарског друштва за осигурање:

- 1) организује и води пословање друштва;
- 2) заступа друштво;
- 3) стара се о законитости рада друштва и одговара за законитост рада друштва;
- 4) обавља и друге послове утврђене законом, оснивачким актом и статутом.

Поред наведених одредби Закона о осигурању, наводимо и одредбе које се односе на директора друштва, а регулисане су Законом о привредним друштвима.

Новина у Закону о привредним друштвима је, пре свега, увођење функције „генералног директора” с обзиром да је у Закону о предузећима постојало само функција директора.

Овакав приступ произилази из чињенице да је уведен нови орган – извршни одбор којег чине извршни директори, те је неопходно начинити разлику између разних категорија директора.

Сходно Закону о привредним друштвима генералног директора акционарског друштва бира управни одбор. Генерални директор акционарског друштва је по самом Закону и председник извршног одбора. Генерални директор акционарског друштва сазива седнице извршног одбора и председава њима, организује његов рад и стара се о вођењу записника са тих седница. Генерални директор заступа акционарско друштво после регистрације и објављивања регистрације без посебног пуномоћја. Акционарско друштво поред генералног директора могу заступати и други чланови управног одбора односно извршног одбора ако је тако одређено оснивачким актом друштва.

1. 3. 5. Посебна права, дужности и одговорности чланова управног и извршног одбора

Друштво за осигурање подноси захтев Народној банци Србије за добијање сагласности на предлог одлуке о избору чланова управе. Ако се члан управе изабере без сагласности Народне банке Србије, такав избор је ништав.

Уз захтев за давање сагласности за члана управе, друштво за осигурање мора поднети и доказе да то лице у последње три године није било члан управе, надзорног одбора или било носилац посебних овлашћења у правном лицу над којим је отворен стечај или проведен поступак ликвидације. Такође, ово лице не сме бити осуђивано безусловно за кривично дело против привреде, корупције, имовине и службене дужности, на казну затвора дуже од три месеца. Новина је да лица - кандидати за чланове управе морају уредно плаћати порез, о чему се такође се мора приложити доказ. За директора друштва се тражи и то да поднесе програм руковођења друштвом.

О захтеву за давање сагласности Народна банка Србије ће одлучити у року од 30 дана од дана пријема захтева. Народна банка Србије ће одбити давање сагласности за обављање функције члана управе уколико кандидат не испуњава законске услове, као и у случају да због делатности коју обавља, односно радње које је извршило то лице, може бити угрожено пословање друштва.

Народна банка Србије може повући сагласност за члана управе, ако је сагласност донета на основу лажних података, ако у току рада престане да испуњава услове за давање сагласности, као и у случају да члан управе не испуњава обавезе у складу са законом.

Такође, Народна банка Србије може наложити друштву да разреши члана управе ако друштво не послује по налогу Народне банке Србије за отклањање незаконитости у друштву, ако управа не спроводи мере надзора по закону и ако управа не поступа у складу са обавезом благовременог и истинитог извештавања, као и ако на било који начин омета вршење надзора над пословањем друштва.

За члана управе друштва не може бити изабрано ни лице које је повезано са правним лицем у којем акционарско друштво за осигурање има више од 5% учешћа у капиталу или у праву гласа. Такође, нико не може бити члан управе или надзорног одбора у два или више друштава за осигурање.

Чланови управе друштва за осигурање су дужни да обезбеде:

- пословање друштва у складу са правилима о управљању ризиком прописаним законом,
- праћење ризика и предузимање одговарајућих мера за управљање ризиком,
- вођење пословних и других књига и пословне документације, као и финансијских, рачуноводствених и других извештаја у складу са законом,
- састављање извештаја у складу са законом,
- обављање интерне ревизије у складу са законом.

Треба истаћи и да Закон прописује да су чланови управе друштва солидарно одговорни за штету која је настала као последица пропуштања прописаних обавеза. На овај начин је пооштрена одговорност члана управе, у односу на ранија законска решења.

Управа акционарског друштва за осигурање дужна је да одмах обавести надзорни одбор друштва ако:

- је угрожена солвентност, односно ликвидност друштва
- наступе разлози за престанак важења или за одузимање дозволе за обављање послова осигурања, односно разлози за забрану обављања појединих врста осигурања,
- се гарантна резерва друштва смањи испод маргине солвентности.

Директор друштва о наведеним околностима мора одмах по њиховом наступању обавестити Народну банку Србије. Сваки члан управе друштва је дужан обавестити Народну банку Србије о именовану, односно престанку функције у органу управе или надзорном одбору другог правног лица, као и у стицању акција њега или члана његове породице у правном лицу, које би утицало на статус члана управе друштва.

Поред тога што су посебна права, дужности и одговорности чланова управе (тј. чланова управног одбора и директора) регулисани у Закону о осигурању, та права, дужности и одговорности регулисани су и у Закону о привредним друштвима. Битна разлика у регулисању садржана је у томе што се у Закону о осигурању регулише статус управног одбора и директора, а у Закону о привредним друштвима регулише се статус чланова управног и извршног одбора директора. Разлика је јасна и произлази из чињенице да је Законом о привредним друштвима као обавезан орган у отвореним акционарским друштвима, што су и друштва за осигурање, уведен извршни одбор.

1. 3. 5. 1. Посебне дужности у управној одбора и извршној одбора

У Закону о привредним друштвима регулисано је да управни одбор акционарског друштва извештава скупштину акционара о:

1. намеравању пословној политици и о другим начелним питањима која се односе на вођење послова, укључујући и одступање од раније утврђених разлога за то, најмање једном годишње;
2. економичности, рентабилности и солвентности друштва, на годишњој скупштини;

3. пословању друштва и његовом финансијском стању шестомесечно;
4. значајним пословним догађајима, односно пословима који би могли бити од великог значаја за рентабилност пословања и за солвентност друштва, како би скупштина о њима могла благовремено да заузме став.

Овакав извештај има исти садржај за матично (контролно) друштво и сва подређена друштва када је друштво устројено као концерн, холдинг, група или на други начин.

На захтев скупштине акционара управни одбор друштва је дужан да доставља извештаје и о другим питањима која су од значаја за пословање друштва.

Извештаји управног одбора акционарског друштва који се достављају скупштини акционара морају бити сачињени у писаној форми, потпуни и истинити. Управни одбор акционарског друштва, односно сваки члан управног одбора може у било које време тражити од извршног одбора да га извести о пословима који би могли бити од већег утицаја на пословање друштва и на пословне односе са другим друштвима, као и о било којем другом питању. Извршни одбор акционарског друштва дужан је да стално и потпуно информише управни одбор друштва.

1. 3. 5. 2. Примања чланова управног одбора и чланова извршног одбора

Већ смо констатовали да постоје три врсте чланова управног одбора: независни, неизвршни и извршни чланови.

Независни чланови управног одбора не могу бити у радном односу у друштву, с обзиром да би ступањем у радни однос изгубили статус независности. Чланови извршног одбора тј. извршни директори су у радном односу у друштву. Неизвршни чланови управног одбора могу бити у радном односу у друштву.

Чланови управног одбора који нису у радном односу у друштву, извршавају своје дужности на основу посебно закљученог уговора са друштвом којим се одређује висина накнаде за рад, као и друга питања која се односе на међусобна права и обавезе члана и друштва. На тај уговор претходну сагласност даје скупштина акционара. Уговор са члановима извршног одбора одобрава скупштина акционара. У случају отвореног

акционарског друштва износ накнаде која се плаћа члановима управног одбора акционарског друштва и члановима извршног одбора друштва може се укључити у финансијске извештаје поднете годишњој скупштини акционара и објавити у складу са законом којим се уређује тржиште хартија од вредности.

1. 3. 5. 3. Одговорност чланова управног одбора и чланова извршног одбора

У Закону се дефинише да члан управног одбора и члан извршног одбора акционарског друштва може у свако доба поднети оставку давањем писаног обавештења управном одбору или председнику тог одбора. Оставка има правно дејство од дана подношења, осим ако у њој није наведен неки каснији датум. Оставком престаје чланство у управном одбору. За престанак чланства по овом основу није потребна посебна одлука органа друштва. Оставка се може опозвати само уз сагласност управног одбора акционарског друштва.

Претходно наведена правила која се тичу оставке члана управног одбора примењују се и на оставку члана извршног одбора акционарског друштва.

Члан управног одбора акционарског друштва може бити разрешен одлуком скупштине акционара, са или без навођења разлога, ако акционари сматрају да је то у најбољем интересу друштва.

Разређење члана управног одбора има правно дејство ако га одобри најмање већина гласова акција са правом гласа за избор члана управног одбора на скупштини акционара, с тим да:

1. члан управног одбора не може бити разрешен на скупштини акционара осим ако је у обавештењу о скупштини акционара наведено да је сврха скупштине поред осталог гласање о разрешењу члана управног одбора на скупштини;
2. ако акционарско друштво има кумулативно гласање за избор члана управног одбора, а не разрешавају се сви чланови одбора, члан управног одбора може бити разрешен ако би гласови за његово разрешење били довољни за његов избор у случају бирања целог одбора.

Разрешење члана управног одбора акционарског друштва не може повредити права која он може имати на основу уговора са акционарским друштвом. Оваквим решењем још више на значају добија уговор који члан управног одбора закључује са друштвом, а чији је један од најбитнијих задатака да заштити права разрешеног члана управног и извршног одбора.

Члан извршног одбора акционарског друштва може бити разрешен одлуком управног одбора друштва са или без навођења разлога ако одбор верује да је то у најбољем интересу акционарског друштва.

1. 3. 5. 4. Имовинска одговорност члана управног одбора и члана извршног одбора

У Закону је одређено да члан управног одбора акционарског друштва који присуствује седници одбора на којој је донета одлука сматра се да је сагласан са таквом одлуком, осим ако изрази своју несагласност и ако ту несагласност унесе у записник седнице или ако је пошаље писаним путем одмах после седнице лицу које је председавало седницом или је водило записник седнице. Лице које је одсутно са седнице сматра се да је сагласно са одлуком, осим ако своју несагласност на исти начин не изрази одмах након обавештења о одлуци. Овакво законско решење указује на велику важност записника, јер из њега произилази како су чланови управног и извршног одбора гласали, а од тога зависи евентуална имовинска одговорност.

Чланови управног одбора акционарског друштва и чланови извршног одбора акционарског друштва нарочито су одговорни друштву за штету проузроковану повредом својих дужности, ако су повредом закона:

1. вратили улог акционару;
2. платили камате или дивиденде акционару;
3. проузроковали да друштво уписује, даје у залогу, стиче и поништава сопствене акције или повлачи и поништава акције;
4. одобрили зајам или кредит;
5. извршили плаћање у време ликвидације друштва;
6. проузроковали да друштво после одлуке о престанку води послове, осим послова који су нужни за ликвидацију или стечај друштва;
7. повредили друге дужности утврђене Законом.

Повредом ових дужности стиче се основ за разрешење чланова управног одбора акционарског друштва и чланова извршног одбора друштва.

1.3.6. Надзорни одбор, интерни ревизор и одбор ревизора акционарског друштва за осигурање

Надзорни одбор акционарског друштва за осигурање:

- 1) врши надзор над радом управе друштва и извршног одбора друштва;
- 2) прегледа периодичне и годишњи обрачун и утврђује да ли су сачињени у складу са законом;
- 3) утврђује да ли се пословне књиге и други документи акционарског друштва за осигурање воде уредно и у складу са прописима, а може их дати на вештачење;
- 4) прегледа извештаје о пословању, билансима и пословној политици друштва који се подносе скупштини;
- 5) прегледа предлоге за расподелу добити;
- 6) доноси пословник о свом раду;
- 7) обавља и друге послове утврђене законом, оснивачким актом и статутом.

Надзорни одбор обавештава скупштину друштва о резултатима надзора.

Поред ових обавеза, које надзорни одбор има, Закон о осигурању прописује и друге важне обавезе надзорног одбора друштва за осигурање.

То су:

- праћење рада интерне ревизије друштва,
- разматра налазе Народне банке Србије о пословању друштва
- разматра извештај о спровођењу политике реосигурања и саосигурања,
- даје коментар извештаја о обављеној ревизији скупштини друштва,
- разматра извештаје управе друштва и о свом ставу обавештава Народну банку Србије.

Као и чланови управе, и чланови надзорног одбора друштва су дужни обавестити Народну банку Србије о именовању или престанку функције у органу управе, односно надзорном органу другог правног лица, као и о стицању акција њега или члана његове породице у правном лицу које би утицало на статус члана управе друштва.

И чланови надзорног одбора су солидарно одговорни за штету друштва, која је настала као последица пропуштања приспелих обавеза.

Поред већ образложених одредби Закона о осигурању навешћено и одредбе Закона о привредним друштвима у којима се регулише статус надзорног одбора, интерног ревизора и одбора ревизора отворених акционарских друштава, међу која спадају и акционарска друштва за осигурање.

У Закону о привредним друштвима одређује се да се оснивачким актом или статутом отвореног акционарског друштва може одредити, а код котираног акционарског друштва мора се одредити, да друштво има интерног ревизора, надзорни одбор или одбор ревизора. Надзорни одбор је обавезан орган у акционарским друштвима која обављају делатност за коју је то прописано посебним законом, што је случај са Законом о осигурању. Интересантно је, па и дискутабилно што Законом о банкама из 2005. године није предвиђено постојање надзорног органа. Надзорни одбор или одбор ревизора имају најмање три члана. Број чланова надзорног одбора или одбора ревизора мора бити непаран. Интерни ревизор је физичко лице.

1. 3. 6. 1. Избор и разрешење надзорног одбора, интерног ревизора и чланова одбора ревизора

Чланови надзорног одбора акционарског друштва не могу бити чланови управног одбора друштва, а сви чланови надзорног одбора морају да испуњавају услове прописане за независног члана управног одбора. Председника и чланове надзорног одбора акционарског друштва бира скупштина акционара, осим првих чланова који се одређују оснивачким актом друштва.

Интерног ревизора и чланове одбора ревизора акционарског друштва бира управни одбор из реда независних чланова управног одбора акционарског друштва, а ако одбор нема такве чланове или нема довољан број, недостајући број бира скупштина друштва. Први интерни

ревизор и чланови одбора ревизора одређују се оснивачким актом или посебном одлуком оснивача. Интерни ревизор и чланови одбора ревизора акционарског друштва разрешавају се на исти начин на који су и бирали. Разрешење ревизора и интерног ревизора акционарског друштва не може повредити права која они могу имати на основу уговора са акционарским друштвом. Лица која се бирају за ревизора морају да испуњавају услове прописане законом.

1. 3. 6. 2. Делокрућ и начин рада

Сходно Закону надзорни одбор, интерни ревизор и одбор ревизора акционарског друштва извештавају скупштину акционара о следећем:

1. рачуноводственој пракси, извештајима и пракси финансијског извештавања друштва и његових повезаних друштава;
2. усклађености пословања друштва са законским и другим захтевима регулаторних тела;
3. квалификованости, независности и способности независног ревизора друштва;
4. уговорима склопљеним између друштва и чланова управног одбора друштва, као и са повезаним лицима у смислу закона.

Надзорни одбор, интерни ревизор и одбор ревизора акционарског друштва контролишу и расправљају са управним одбором друштва, као и са ревизором друштва, када то сматрају потребним нарочито о:

1. избору и накнади за рад ревизора;
2. веродостојности и потпуности финансијских извештаја друштва и предлога за расподелу добити и другим плаћањима акционарима;
3. веродостојности и потпуности извештавања акционара друштва о финансијским и другим чињеницама;
4. усклађености организације и деловања друштва са кодексом понашања;
5. целисходности пословне политике друштва и њене усклађености са законом;
6. поступању по приговорима акционара, органа друштва или других лица.

Надзорни одбор, интерни ревизор или одбор ревизора акционарског друштва подносе извештај акционарима на свакој годишњој скупштини акционара, а на ванредној скупштини, ако то скупштина од њих затражи.

Правило је да у извршењу својих дужности надзорни одбор, интерни ревизор или одбор ревизора акционарског друштва могу прегледати сва документа друштва, проверавати њихову веродостојност и истинитост у њима садржаних података, захтевати извештаје и објашњења од управног одбора и запослених и прегледати стање имовине друштва. У извршењу својих дужности надзорни одбор, интерни ревизор и одбор ревизора акционарског друштва могу ангажовати стручњаке правне или друге струке и одредити им накнаду за рад по основу ангажовања.

1. 3. 6. 3. Ревизор

Акционарско друштво има ревизора чији су положај и овлашћења утврђени законом којим се уређује рачуноводство и ревизија. Ревизор акционарског друштва обавештава се, истовремено са обавештавањем акционара друштва, о одржавању скупштине акционара или одлучивању без седнице ради учествовања у раду скупштине у складу са статутом и законом.

Напомињемо да у акционарским друштвима постоји и ревизор, као екстерна институција и интерни ревизор.

1. 3. 6. 4. Стручни повереник

У Закону о привредним друштвима уводи се могућност ангажовања стручних повереника.

На предлог мањинских акционара акционарског друштва који располажу са најмање 20% основног капитала друштва, скупштина акционара може да изабере стручног повереника ради прегледа финансијских извештаја, као и пословних књига друштва у последње три године. О гласању о његовом избору не може у своје ни у туђе име учествовати члан управног одбора или надзорног одбора друштва, ако се испитивање стручног повереника односи на оцену рада неког од ових органа

или неког њиховог члана или је у вези са покретањем судског спора између друштва и неког од тих лица.

При томе, ако скупштина акционара по захтеву акционара, претходно наведеном, не донесе одлуку о избору стручног повереника на захтев тих акционара, суд у ванпарничном поступку именује једног или више стручних повереника, ако се учини вероватним постојање повреде закона или оснивачког акта.

Овај захтев подноси се суду у року од 15 дана од дана одржавања скупштине акционара на којој је одбијен предлог да се изабере стручни повереник. Правило је да пре именовања стручног повереника за акционарско друштво суд узима изјаве чланова управног одбора и надзорног одбора. Суд може именовање стручног повереника условити полагањем примереног обезбеђења од подносиоца захтева. За стручног повереника може се изабрати лице које испуњава услове прописане законом којим се уређује рачуноводство и ревизија.

На основу Закона стручни повереник овлашћен је да прегледа пословне књиге и документацију акционарског друштва и да тражи обавештења и изјаве од чланова управног одбора и надзорног одбора друштва, као и од лица запослених у друштву, како би утврдио стање пословања у друштву. Лица од којих стручни повереник затражи обавештења и изјаве дужни су да их дају без одлагања и истинито. Накнаду за рад стручног повереника кога бира скупштина акционара одређује скупштина акционара, а накнаду за рад стручног повереника кога именује суд, одређује суд. Стручни повереник је дужан да извештај о извршеној посебној ревизији, без одлагања, достави управном одбору и надзорном одбору акционарског друштва, у складу са законом којим се уређује рачуноводство и ревизија. Акционари друштва који су поднели захтев за именовање стручног повереника од стране суда имају право на увид у његов извештај и у документацију која му је приложена.

Управни одбор и надзорни одбор акционарског друштва дужни су да на првој наредној седници скупштине друштва поднесу извештај стручног повереника и да затраже да она о њему одлучи након читања тог извештаја у целини. Ако из извештаја стручног повереника произилази

да су учињене битне повреде закона, оснивачког акта или статута друштва, сазива се без одлагања ванредна скупштина акционара. На скупштини акционарског друштва која расправља о налазу стручног повереника, управни одбор и надзорни одбор друштва изјашњавају се о свим утврђеним неправилностима и о мерама које предлаже стручни повереник или које сами намеравају предузети. Надзорни одбор акционарског друштва изјашњава се и о праву друштва на накнаду штете.

Законом је, такође, прописано да ако се из извештаја стручног повереника утврди исправност финансијских извештаја, односно да су пословне књиге уредно вођене, сматра се да захтев за спровођење посебне ревизије није био оправдан.

1. 3. 7. Секретар друштва

Новина у Закону о привредним друштвима је да отворено акционарско друштво, каква су и осигуравајућа друштва мора имати секретара, кога бира управни одбор.

У Закону о привредним друштвима је одређено да се мандат секретара отвореног акционарског друштва утврђује статутом. Зарада и друга права секретара отвореног акционарског друштва уређују се уговором између секретара и управног одбора друштва, на предлог председника.

Секретар акционарског друштва је на основу Закона одговоран за вођење књига акционара, за припрему седница и вођење записника скупштине акционара и седница управног одбора, извршног одбора и надзорног одбора друштва, регистра записника седница скупштине акционара, регистра записника седница управног одбора и надзорног одбора друштва и чување докумената утврђених законом и статутом акционарског друштва, осим финансијских извештаја. Секретар је, такође, одговоран и за организовање рада и праћење извршавања одлука скупштине акционара, управног одбора и надзорног одбора друштва.

2. Друштво за узајамно осигурање

Друштво за узајамно осигурање је други организациони облик осигуравајућих организација. С обзиром да вишегодишње искуство говори да је доминантан облик организовања у осигурању било акционарско друштво, реално је очекивати да ће и након доношења новог Закона, доминантан облик организованости бити акционарско друштво. Међутим, и поред тога, правном положају и организацији друштва за узајамно осигурање треба дати одговарајући значај.

Органи друштва за узајамно осигурање су, као и код акционарског друштва скупштина, управни одбор, директор и надзорни одбор, те се сходно томе и на њих примењују већ образложене одредбе о органима акционарског друштва.

II. ИМОВИНА И ПОСЛОВАЊЕ ДРУШТАВА ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Имовина

У развијеним државама тржишне привреде имовину друштава за осигурање чине непокретне и покретне ствари, новчана средства, хартије од вредности и друга имовинска права, при чему највећи део чине непокретне ствари, новчана средства и хартије од вредности. У нашим условима имовину организација за осигурање чине, пре свега, непокретне ствари и потраживања према осигураницима која због немогућности плаћања постоје у значајној мери у односу на остали део имовине. Реално је очекивати да ће развојем тржишта хартија од вредности, удео имовине у виду хартија од вредности бити много већи него што је то сада случај. Карактеристика актуелног пословања друштава за осигурање у нашој земљи је да значајан део имовине постоји и у роби, којом у условима неликвидности и уопште отежаног измиривања обавеза, осигураници делимично плаћају премију осигурања.

Сходно чињеници да су друштва за осигурање предузећа са пуним правним и економским субјективитетом, она одговарају за своје обавезе целокупном својом имовином. Скоро сва друштва за осигурање су организована тако да као своје делове имају филијале, експозитуре. И у овом контексту истичемо да је једино друштво за осигурање правно лице, што значи да за своје обавезе одговара целокупном својом имовином.

Основни капитал друштва за осигурање чине улози оснивача (почетни фонд сигурности и друга средства). Неновчани улози оснивача и акционара изражавају се новчано.

2. Средства и пословање

Новчана средства којима организација за осигурање послује су:

- а) средства почетног фонда сигурности (новчани део основног капитала);
- б) премије осигурања;
- в) средства техничких резерви;
- г) средства гарантне резерве;
- д) средства маргине солвентности;
- ђ) друга средства.

О средствима почетног фонда сигурности, односно новчаног дела основног капитала већ је било речи, стога ћемо само указати на остала новчана средства.

Премија осигурања се, како смо рекли, састоји од функционалне премије и режијског додатка. Функционална премија састоји се од техничке премије, а може садржати и допринос за превентиву, ако је урачунат у премију осигурања.

Друштво за осигурање је дужно да, на крају обрачунског периода утврди техничке резерве за покриће обавеза из обављања послова осигурања.

Друштво за осигурање које обавља послове једне или више врста животних осигурања утврђује техничке резерве за:

- 1) преносне премије;
- 2) резервисане штете;
- 3) учешће у добити;
- 4) математичку резерву.

Друштво за осигурање које обавља послове једне или више врста неживотних осигурања утврђује техничке резерве за:

- 1) преносне премије;
- 2) резервисане штете;
- 3) изравнање ризика.

Техничке резерве образују се коришћењем начела актуарске математике, правила струке осигурања и одговарајућих статистичких података. Народна банка Србије прописује ближе критеријуме и начин обрачунавања техничких резерви.

Преносне премије образују се издвајањем из укупне премије осигурања на крају текућег обрачунског периода, одвојено за сваку врсту осигурања, сразмерно времену трајања осигурања. Преносне премије су део премије који се користи за покриће обавеза из осигурања које настају у наредном обрачунском периоду.

Резервисане штете образују се у висини процењеног износа обавеза за настале пријављене, а нерешене штете и за настале непријављене штете у текућем периоду.

Ако се штете за поједине врсте осигурања појављују у облику ренте, резервисане штете утврђују се у капитализованом износу свих будућих обавеза.

Резерве за учешће у добити образују се у висини износа на који осигураници имају право на основу учешћа у добити из уговора о осигурању живота, ако су осигураници прихватили да учествују у ризику депонувања и улагања средстава техничких резерви.

Математичка резерва је техничка резерва друштва за осигурање намењена измиривању будућих обавеза по основу животног осигурања.

Математичка резерва се израчунава посебно за сваки уговор о осигурању живота, тако што се вредност обавеза исказује у време израчунавања математичке резерве.

Резерве за изравнање ризика образују се на терет расхода друштва за осигурање, посебно за сваку врсту неживотних осигурања и користе се за временско изравнање тока штета у појединим врстама осигурања.

Ове резерве се образују на основу стандардног одступања меродавних техничких резултата у текућем обрачунском периоду од просечног меродавног техничког резултата за сваку врсту неживотног осигурања којима се друштво за осигурање бави у посматраном периоду.

Ради обезбеђења трајног извршавања обавеза, друштво за осигурање мора имати гарантну резерву.

Гарантну резерву чине:

- 1) основни капитал;
- 2) резерве из добити и резерве утврђене актима друштва;
- 3) нераспоређена добит из ранијих година, до 50%;
- 4) део нераспоређене добити текуће године, до 50%, под условом да утврђени износ не прелази просечну вредност нето добити остварене у последње три године и да не прелази 25% од гарантне резерве;
- 5) ревалоризационе резерве.

Маргина солвентности друштва за осигурање одговара укупној активности смањеној за нематеријална улагања, активна временска разграничења, губитак, обавезе (укључујући математичку резерву осигурања живота) и за преносне позиције (преносне премије и резервисане штете).

Друштво за осигурање израчунава маргину солвентности одвојено за животна и одвојено за неживотна осигурања.

3. Приходи и расходи

Да би се стекао целовит увид у начин пословања потребно је сагледати начин на који се дефинишу приходи и расходи друштава за осигурање и, сходно томе, утврђује годишњи обрачун, годишњи извештај о пословању, као и начини утврђивања и распореда резултата, утврђивања и покрића губитака.

Приходи друштва за осигурање одређени су као следећи:

- 1) премије осигурања;
- 2) премије активних послова саосигурања и реосигурања;
- 3) други приходи од послова осигурања;
- 4) приходи од финансирања;
- 5) ванредни приходи;
- 6) непословни приходи.

При томе се под другим приходима подразумевају приходи по основу учешћа у штети, приходи из пасивних послова саосигурања и реосигурања, приходи од регреса и други приходи.

Расходи друштава за осигурање су:

- 1) расходи за исплату штета и уговорених сума осигурања;
- 2) расходи за штете по основу активних послова саосигурања и реосигурања;
- 3) расходи за премије по основу пасивних послова саосигурања и реосигурања;
- 4) други расходи од послова осигурања;
- 5) расходи за обављање делатности осигурања и реосигурања;
- 6) расходи финансирања;
- 7) ванредни расходи;
- 8) непословни губици.

При томе се расходи за штете по основу осигурања, саосигурања или реосигурања и уговорених сума утврђују на основу уговора, аката пословне политике, односно општег акта организације за осигурање. Такође, расходима за штете сматрају се и трошкови утврђивања и процењивања штета, трошкови остваривања регресних захтева, судски трошкови и таксе у споровима по обавезама из основа осигурања, трошкови вештачења и други трошкови у вези са ликвидацијом штета.

У расходе организације за осигурање спадају и:

- 1) резервисања за штете из осигурања, саосигурања и реосигурања,
- 2) издвајања из премије осигурања живота за математичку резерву осигурања живота,
- 3) издвајања на име учешћа осигураника за повећање суме осигурања и слична давања код осигурања живота у складу са условима осигурања живота,
- 4) издвајања за резерве за изравнавање ризика.

У акционарском друштву се утврђивање резултата врши тако што се пословни резултат приказује као добит или губитак, што је примерено ставу да се акционарско друштво оснива ради остваривања добити.

У организацијама за осигурање се предвиђа следећи вид утврђивања распореда резултата. У годишњем обрачуну организација за осигурање порез на добит се надокнађује из остварене добити.

Остатак добити, односно вишка, представља нераспоређену добит, односно вишак.

Организација за осигурање нераспоређену добит, односно вишак из претходне године распоређује према следећем редоследу:

- 1) за покриће губитака из претходне године,
- 2) за издвајање у резерве сигурности,
- 3) за друге намене утврђене статутом друштва.

Такође је утврђен и начин утврђивања и покрића губитака. При томе, организација за осигурање утврђује и исказује губитак, односно мањак, ако из укупних прихода не надокнади укупне расходе у обрачунском периоду, као и порез на добит.

Организација за осигурање тада покрива губитак, односно мањак из претходне године према следећем редоследу:

- 1) нераспоређена добит, односно нераспоређени вишак,
- 2) резерве сигурности,
- 3) основног капитала.

Предвиђено је, такође, да друштво за узајамно осигурање пре почетка коришћења почетног фонда сигурности покрива мањак из додатног доприноса осигураника и сразмерним умањењем накнаде штете свим члановима (осигураницима), или комбинацијом оба начина.

Сходно свом статусу правног лица, друштво за осигурање је дужно да саставља годишњи обрачун и годишњи извештај о пословању.

4. Одржавање ликвидности

Друштво за осигурање дужно је да обезбеђује ликвидност и да благовремено исплаћује штете и друге обавезе друштва.

Друштво за осигурање може слободна средства депоновати и улагати, уз услов одржавања сталне ликвидности друштва и благовремене исплате штета и других обавеза друштва.

Друштво за осигурање дужно је да у пословању средствима осигурања предузима потребне мере за обезбеђење сигурности депоновања,

односно улагања, са циљем да се не угрози њихова реална вредност и ликвидност друштва у извршавању обавеза из уговора о осигурању и других обавеза.

Слободна средства техничких резерви утврђују се тако што се укупна средства техничких резерви на дан утврђивања умање за доспеле обавезе из тих средстава.

Друштво за осигурање је дужно да тромесечно обавештава Народну банку Србије о депоновању и улагању средстава.

Народна банка Србије ближе прописује начин утврђивања слободних средстава техничких резерви и начин утврђивања и праћења ликвидности друштва.

Средства техничких резерви могу се депоновати и улагати у:

- 1) хартије од вредности издате од стране државе, централне банке, међународних финансијских организација, односно у хартије од вредности за које јемчи неки од наведених субјеката;
- 2) обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности у земљи;
- 3) обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности, чији је издавалац правно лице са седиштем у земљи;
- 4) акције којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности у земљи;
- 5) акције којима се не тргује на организованом тржишту хартија од вредности, ако је њихов издавалац домаће правно лице и ако су издате као хартије од вредности у складу са законом којим се уређује тржиште хартија од вредности;
- 6) депоновања и улагања код банака са седиштем у земљи;
- 7) непокретности и друга стварна права на непокретностима, ако су уписане у земљишне, односно друге јавне књиге, ако доносе принос, односно ако је у вези са њима могуће очекивати принос и ако је њихова куповна цена одређена на основу процене овлашћеног процењивача.

Средства техничких резерви могу се држати у готовини у благајни и на рачунима код банке.

Изузетно, Народна банка Србије може прописати и друге врсте депоновања и улагања која су, с обзиром на сигурност, принос и утрживост, одговарајућа за депоновање и улагање.

Закон о осигурању прописује ограничења појединих депоновања и улагања средстава техничких резерви.

Сходно Закону висина појединог депоновања и улагања средстава из члана 114. овог закона не може бити већа од процената укупног износа техничких резерви, и то:

- 1) од 5% - за улагања у хартије од вредности истог издаваоца из члана 114. став 1. тач. 2) – 4) овог закона;
- 2) од 1% - за улагања у хартије од вредности истог издаваоца из члана 114. став 1. тач. 3) овог закона;
- 3) од 10% - за улагања у хартије од вредности из члана 114. став 1. тач. 3) и 5) овог закона;
- 4) од 30% - за улагања у хартије од вредности из члана 114. став 1. тач. 4) и 5) овог закона;
- 5) од 1% - за улагање у хартије од вредности истог издаваоца из члана 114. став 1. тачка 5) овог закона;
- 6) од 5% - за улагање у хартије од вредности з члана 114. став 1. тачка 5) овог закона;
- 7) од 10% - за улагања у једну непокретност, односно више непокретности које су међу собом тако повезане да представљају једно улагање, од 10% - за сва улагања у непокретности и друга стварна права из члана 114. став 1. тачка 7) овог закона, код неживотних осигурања, а од 30% за улагања код животних осигурања;
- 8) од 30% - за улагања у депозите из члана 114. став 1. тачка 6) овог закона, а од 10% - за улагања у депозите код поједине банке.

Изузетно од наведеног, Народна банка Србије може, ради спречавања повреде или угрожавања права осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица, ради спречавања настанка губитака и штета које могу настати друштву за осигурање применом поменутих ограничења, дозволити друштву да за поједину врсту депоновања и улагања прекорачи прописана ограничења, али не дуже од једне године.

III. КОНТРОЛА ПОСЛОВАЊА ДРУШТАВА ЗА ОСИГУРАЊЕ

Над радом друштава за осигурање у савременим условима успоставља се државни надзор и контрола. У другим земљама постоје различити видови контроле делатности осигурања, при чему је у земљама тржишне привреде надзор нарочито интензиван у поступку оснивања, у фази доношења услова осигурања и тарифа као и њихове садржине, као и у погледу очувања солвентности друштава за осигурање и поступку евентуалне ликвидације, односно стечаја⁸. Исти аутор наводи да контрола, с обзиром на ширину овлашћења надзорног органа, може бити контрола законитости и контрола целисходности, док у односу на време када се врши може бити превентивна и накнадна, а у односу на облик надзора може бити контрола над актима и репресивна контрола.

1. Надзор над пословањем

Постоји више облика надзора над пословањем друштава за осигурање. Први облик је надзор у поступку издавања дозволе за обављање делатности осигурања када државни орган врши детаљну проверу испуњености законских услова за обављање делатности друштава за осигурање. У току пословања друштава за осигурање надлежни државни орган може да врши надзор над статусом осигуравајућих компанија или структуралну супервизију, надзор над квалитетом финансијског пословања компанија или пруденцијалну супервизију, као и надзор над законитошћу рада компанија (у ужем смислу).⁹

⁸ Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Мисао, Нови Сад, 1992, стр. 127.

⁹ Хармонизација националних решења о надзору над квалитетом пословања осигуравајућих организација регулисана је *Директивом Европске уније* бр. 96/26 од 29. јуна 1995. године.

Под структуралним надзором над пословањем друштава за осигурање подразумева се надзор над статусом друштава за осигурање који имају приступ тржишту осигурања. Овај надзор обухвата контролу сталног одржавања испуњености свих услова који су нужни за добијање овлашћења за бављење осигурањем, а посебно: стања акцијског капитала, односно основног капитала друштва за осигурање и идентитета његових власника (посебно власника са тзв. квалификованим учешћем), идентитет и способности чланова управе осигуравајуће компаније, обављања делатности у границама утврђеним добијеном дозволом итд.

Под пруденцијелним надзором подразумева се надзор над квалитетом пословања, односно квалитетом финансијског стања друштва за осигурање. Ова врста надзора обухвата: контролу начина формирања техничких и гарантних резерви, солвентности и ликвидности, одржавања маргине солвентности, начина пласмана техничких резерви, начина вођења биланса, финансијских података и годишњих рачуна.¹⁰

Према Закону о осигурању из 2004. године, надзор над обављањем делатности осигурања врши Народна банка Србије у циљу заштите осигураника и других корисника осигурања.

Поред послова надзора, Народна банка Србије издаје дозволу за обављање послова осигурања, реосигурања, посредовања и заступања у осигурању и послова непосредно повезаних са пословима осигурања, даје сагласност на акте и радње прописане Законом, доноси акте прописане Законом, обрађује статистичке и друге податке, води регистре и разматра приговоре осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица.

Народна банка Србије посредује и у решавању одштетног захтева ради спречавања настанка спора из основа осигурања, разматра приговоре осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица и штити право и интересе тих лица.

Народна банка Србије једном годишње издаје детаљан извештај о стању на тржишту осигурања, а води и регистар података о друштвима за осигурање којима је издала дозволу за рад.

¹⁰ Боса Ненадић, Надзор над пословањем компанија за осигурање у праву Евопске Уније и законодавству Савезне Републике Југославије, у зборнику радова: *Ново законодавство у осигурању имовине и лица*, Удружење за право осигурања Југославије, Палић, април 2002. године, стр. 27–48.

Народна банка Србије врши надзор над пословањем друштава за осигурање, као и друштава за посредовање и заступање у осигурању, односно заступника у осигурању, агенција за пружање других услуга у осигурању.

Изузетно, Народна банка Србије може да изврши надзор и над правним лицима која су повезана са лицима над којима врши надзор и да оствари увид у пословне књиге свих учесника у послу који је предмет надзора, ако је то неопходно ради вршења надзора над пословањем друштва за осигурање.

Ако надзор над одређеним правним лицем врши други надзорни орган, Народна банка Србије ће надзор над пословањем овог лица извршити у сарадњи са тим органом.

У вршењу надзора Народна банка Србије сарађује са надзорним и другим надлежним органима у земљи и иностранству и међународним организацијама.

Надзор Народне банке Србије над пословањем друштва за осигурање обухвата:

- 1) обављање делатности осигурања у складу са издатом дозволом;
- 2) усклађеност општих аката и аката пословне политике са законом и другим прописима;
- 3) надзор над законитошћу рада друштва;
- 4) ликвидност и солвентност у обављању делатности осигурања;
- 5) начин утврђивања техничких резерви;
- 6) извршавање преузетих обавеза по основу уговора о осигурању;
- 7) депоновање и улагање средстава осигурања у складу са законом;
- 8) састављање књиговодствене и друге документације, вођење пословних књига и састављање финансијских извештаја у складу са законом, другим прописима, општим актима и актима пословне политике друштва;
- 9) спровођење мера које је наложила Народна банка Србије;
- 10) начин обављања интерне ревизије;
- 11) испуњеност услова прописаних законом за осниваче друштва и квалификоване имаоце и за лица која обављају функције чланова управе и надзорног одбора друштва;

- 12) кадровску и техничку оспособљеност друштва;
- 13) трошкове провизије за посредовање и заступање у осигурању;
- 14) трошкове управе и надзорног одбора;
- 15) ненаплаћене премије и друга потраживања друштва;
- 16) спровођење политике саосигурања и реосигурања;
- 17) друга питања прописана законом.

Надзор над пословањем друштва за осигурање врши се:

- 1) посредном контролом, односно прикупљањем, праћењем и проверавањем извештаја и обавештења друштва за осигурање које је у складу са одредбама закона друштво дужно да доставља Народној банци Србије;
- 2) непосредном контролом над пословањем друштва за осигурање.

На основу извршеног надзора Народна банка Србије изриче мере надзора, у складу са овим законом, и подноси пријаве надлежним органима у случају основане сумње да утврђене незаконитости и неправилности садрже обележја кривичног дела, привредног преступа или прекршаја.

Надзор над пословањем друштва за осигурање врши овлашћено лице Народне банке Србије - инспектор осигурања.

Инспектор осигурања може бити лице које, поред општих услова прописаних законом, испуњава и следеће услове:

- 1) има високу школску спрему економског или правног смера;
- 2) даје стручњак из области осигурања;
- 3) има радно искуство на финансијско-рачуноводственим, актуарским или другим одговарајућим пословима у осигурању од најмање три године;
- 4) није безусловно осуђено на казну затвора дужу од шест месеци;
- 5) против њега се не води кривични поступак.

При вршењу послова надзора инспектор осигурања мора имати легитимацију којом се утврђује његово службено својство. Народна банка Србије прописује образац легитимације инспектора осигурања, начин њеног издавања и начин коришћења легитимације.

У вршењу надзора над пословањем друштва за осигурање инспектор осигурања има право да:

- 1) оствари увид у општа акта, акта пословне политике и пословне књиге друштва и сва друга акта, документацију и податке која се односе на пословање друштва у Републици и иностранству;
- 2) захтева од чланова управе, надзорног одбора, интерног ревизора, овлашћеног актуара и лица са посебним овлашћењима друштва, да пружи информације и објашњења у оквиру свог делокруга која се односе на пословање друштва;
- 3) привремено одузме исправе и предмете ако утврди да су они употребљени, односно намењени за извршење кривичног дела, привредног преступа или прекршаја.

Друштво за осигурање дужно је да инспектору осигурања, на његов захтев:

- 1) омогући контролу пословања у седишту друштва и другим просторијама у којима друштво, односно друго лице по његовом овлашћењу обавља делатност и послове над којима Народна банка Србије врши надзор;
- 2) омогући контролу пословне и друге документације, ажурности и исправности пословних и других књига и других евиденција, исправности и тачности састављања финансијских извештаја и годишњих извештаја о пословању друштва, као и извештаја и обавештења која су достављена Народној банци Србије;
- 3) стави на увид рачуноводствену и другу документацију, пословне књиге или поједине делове пословних књига и другу евиденцију;
- 4) обезбеди извод података на медију који инспектор осигурања одреди, као и да омогући потпуни увид у електронски систем медија рачуноводствених података.

Инспектор осигурања дужан је да врши надзор над пословањем друштва за осигурање тако да у што мањој мери омета редовно пословање друштва.

Закон о осигурању прописује обавезу друштава за осигурање да редовно извештавају Народну банку Србије о свом пословању. Обавеза

извештавања постоји као годишња, тромесечна или извештавање на захтев Народне банке Србије.¹¹

Мере надзора су:

- мере за отклањање незаконитости и неправилности,
- мере због непоступања у складу са правилима о управљању ризиком,
- пренос портфеља осигурања
- преузимање контроле над пословањем друштва за осигурање,
- одузимање дозволе,
- привремене мере,
- мере према члановима управе, надзорног одбора и лицима са посебним овлашћењима и квалификованим имаоцима.

Иако се под надзором у ужем смислу не може подразумевати давање, односно одузимање сагласности за обављање функције члана управе и члана надзорног одбора акционарског друштва за осигурање, такво овлашћење Народне банке Србије саставни је део свеукупне контроле коју ова институција врши над друштвима за осигурање. У том контексту треба посматрати и овлашћење Народне банке Србије да може предложити друштву за осигурање предузимање одговарајућих мера према члановима управе, члановима надзорног одбора, лицима са посебним овлашћењима и квалификованим имаоцима (разрешење, односно престанак радног односа; привремену забрану обављања послова осигурања; забрану лицу да користи право гласа везано за акције; накнаду штете проузроковану противправним радњама).

2. Актуарство и ревизија

Актуарске послове обављају овлашћени актуари. Овлашћени актуар је лице које је добило овлашћење Народне банке Србије за обављање актуарских послова. Условe за стицање звања овлашћеног актуара прописује Народна банка Србије. Овлашћеног актуара именује директор друштва за осигурање.

¹¹ Види члан 156–160. Закона о осигурању.

Овлашћени актуар даје мишљење о:

1. начину израде тарифа премија;
2. томе да ли су техничке резерве образоване у складу са законом;
3. актима пословне политике у поступку њиховог доношења, односно у поступку измена и допуна и примени аката пословне политике;
4. финансијским извештајима и годишњем извештају о пословању друштва;
5. извештају о спровођењу политике саосигурања и реосигурања;
6. томе да ли је математичка резерва израчуната, у складу са законом;
7. преносу портфеља осигурања.

Овлашћени актуар израчунава, односно даје мишљење о маргини солвентности и обавља друге актуарске послове, у складу са законом.

Надлежни органи друштва за осигурање дужни су да у поступку доношења, односно утврђивања аката размотре мишљење овлашћеног актуара.

Мишљење овлашћеног актуара доставља се и интерној ревизији и надзорном одбору друштва.

Садржину мишљења овлашћеног актуара ближе прописује Народна банка Србије.

Овлашћени актуар независан је и самосталан у вршењу послова.

Овлашћени актуар дужан је да обавља своју делатност у складу са законом и правилима актуарске струке, добрим пословним обичајима и пословном етиком.

Кад овлашћени актуар уочи неправилности у пословању друштва за осигурање, дужан је да управи и надзорном одбору друштва предложи мере за отклањање уочених неправилности.

Друштво за осигурање дужно је да обезбеди овлашћеном актуару стални и несметани приступ подацима о пословању који су му неопходни и које овлашћени актуар затражи у вези са обављањем наведених актуарских послова.

За овлашћеног актуара не може бити именовано лице које у друштву за осигурање обавља функцију члана управе, односно интерног ревизора друштва.

Надзор над радом овлашћених актуара врши Народна банка Србије.

Ако се овлашћени актуар, приликом вршења послова из своје надлежности, не придржава обавеза прописаних законом, Народна банка Србије може изрећи следеће мере:

- 1) упозорења;
- 2) одузимање овлашћења.

Ако после именовања овлашћеног актуара Народна банка Србије именованом лицу одузме овлашћење, директор друштва за осигурање дужан је да именује новог овлашћеног актуара, у року од 30 дана од дана достављања решења о одузимању овлашћења за обављање послова овлашћеног актуара.

Ако надлежни орган друштва за осигурање не прихвати мишљење овлашћеног актуара, друштво за осигурање дужно је да у року од 15 дана о томе обавести Народну банку Србије и да наведе разлоге због којих тај орган није прихватио мишљење овлашћеног актуара.

У овом случају Народна банка Србије може донети решење којим ће наложити предузимање одговарајућих мера.

Ако овлашћени ревизор утврди да финансијски извештај друштва за осигурање не приказује истинито и објективно стање имовине, као и резултате пословања, тај извештај друштво доставља у року од пет дана овлашћеном актуару који је сачинио мишљење на финансијски извештај тог друштва.

Овлашћени актуар је дужан да преиспита своје мишљење у року од 30 дана од дана достављања извештаја и о томе обавести надлежни орган друштва за осигурање који је усвојио финансијски извештај.

Ако се овлашћени актуар не сложи са извештајем о обављеној ревизији, друштво за осигурање дужно је да у року од седам дана од дана пријема мишљења овлашћеног актуара о томе обавести Народну банку Србије.

Народна банка Србије се може сагласити са мишљењем овлашћеног актуара или са извештајем о обављеној ревизији или да има своје мишљење, о чему обавештава друштво за осигурање.

Народна банка Србије доноси решење којим налаже друштву за осигурање мере за отклањање уочених неправилности, а друштво је дужно да поступи по решењу и о томе писмено обавести Народну банку Србије, у року од 30 дана од дана доношења решења.

Народна банка Србије може у току вршења надзора да захтева проверу мишљења овлашћеног актуара од стране овлашћеног актуара кога она одреди, ако постоје разлози за сумњу у исправност мишљења овлашћеног актуара.

Трошкове поступка сноси друштво за осигурање, осим ако мишљење овлашћеног актуара кога одреди Народна банка Србије потврди исправност мишљења овлашћеног актуара кога је одредило друштво, у ком случају трошкове сноси Народна банка Србије.

Ревизија финансијских извештаја друштва за осигурање врши се у складу са законом којим се уређује ревизија финансијских извештаја, ако овим законом није друкчије уређено.

Садржину извештаја о обављеној ревизији финансијских извештаја друштва за осигурање ближе прописује Народна банка Србије.

Друштво за осигурање обавештава Народну банку Србије о избору ревизора у року од седам дана од дана избора.

Народна банка Србије даје сагласност на избор ревизора у року од седам дана од дана пријема обавештења.

Народна банка Србије може да тражи од ревизора и додатна објашњења у вези са обављеном ревизијом.

Народна банка Србије може у току вршења надзора да захтева проверу извештаја овлашћене ревизије од стране овлашћеног ревизора кога она одреди, ако постоје разлози за сумњу у исправност мишљења овлашћеног ревизора.

Трошкове поступка сноси првобитно овлашћени ревизор, осим ако мишљење овлашћеног ревизора кога одреди Народна банка Србије

не потврди разлоге због којих је Народна банка Србије испитивала исправност првобитног мишљења, у ком случају трошкове сноси Народна банка Србије.

О установљеним пропустима и неправилностима у извештају о обављеној ревизији и у раду овлашћеног ревизора, приликом обављања ревизије у друштву за осигурање, Народна банка Србије обавештава орган надлежан за надзор над радом предузећа за ревизију.

Народна банка Србије посебно обавештава орган из става 1. овог члана о предузећима за ревизију која су обављала ревизију код друштава за осигурање којима је Народна банка Србије одузела дозволу за обављање послова осигурања и о разлозима за одузимање дозволе.

Друштво за осигурање доставља Народној банци Србије финансијски извештај на који је мишљење дала овлашћена ревизија.

Уз извештај, друштво за осигурање доставља и скраћени финансијски извештај, који објављује Народна банка Србије.

Поред класичне ревизије, установљена је обавеза друштва за осигурање да организује и интерну ревизију која је самостална и независна у обављању својих послова. Интерну ревизију обавља посебан организациони део у друштву за осигурање. Посебно је значајна непосредна подређеност интерне ревизије надзорном одбору, а не управи друштва.

Задаци интерне ревизије садржани су у сталној и свеобухватној контроли свих активности из пословања друштва, а посебно у континуираном праћењу, провери и унапређењу система рада у друштву; идентификацији ризика којима је друштво изложено или се може очекивати да буде изложено; оцени и вредновању успостављеног система интерне контроле; издавању одговарајућих препорука за отклањање уочених неправилности и недостатака, као и за унапређење примењених поступака и система рада.

Интерна ревизија, такође, контролише и процењује адекватност и примену прописаних политика и процедуру контроле ризика: рачуноводствене поступке и организацију обављања рачуноводствених послова; поузданост и ажурност финансијских и управљачких информација.

Лица која обављају интерну ревизију називају се интерни ревизори и не могу унутар друштва обављати друге послове.

3. Други облици надзора и прописивање начина рада од стране Народне банке Србије над осигуравајућом и реосигуравајућом организацијом

Поред претходно наведених одредби Закона о осигурању, којима се регулише надлежност Народне банке Србије, битно је навести и најбитнију регулативу којом се иста материја уређује, али на основу подзаконских аката. Поменути подзаконски акти су:

1. Одлука о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије;
2. Одлука о условима за стицање звања овлашћеног актуара;
3. Одлука о садржини и начину полагања стручног испита за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању;
4. Одлука о начину процењивања билансних и ванбилансних позиција друштва за осигурање;
5. Одлука о начину утврђивања и праћења ликвидности друштва за осигурање;
6. Правилник о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за друштва за осигурање;
7. Одлука о ближим критеријумима и начину обрачунавања резерви за изравнање ризика;
8. Правилник о обрасцима и садржини позиција у обрасцима финансијских извештаја за друштва за осигурање;
9. Одлука о садржини извештаја о обављеној ревизији финансијских извештаја друштва за осигурање;
10. Одлука о садржини мишљења овлашћеног актуара;
11. Одлука о ближим критеријумима и начину обрачунавања математичке резерве и резерве за учешће у добити;
12. Одлука о ближим критеријумима и начину обрачунавања преносних премија;
13. Одлука о ближим критеријумима и начину обрачунавања резервисаних штета;
14. Одлука о достављању Народној банци Србије статистичких и других података друштва за осигурање;
15. Упутство за израду и електронско достављање података друштва за осигурање Народној банци Србије;

16. Одлука о начину утврђивања висине маргине солвентности;
17. Одлука о начину заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица и поступку посредовања ради мирног решавања спорних односа насталих из основа осигурања;
18. Одлука о садржини података које друштво за осигурање доставља Народној банци Србије и о начину и роковима достављања тих података;
19. Одлука о ограничењима појединих облика депоновања и улагања техничких резерви и о највишим износима појединих депоновања и улагања гарантне резерве друштва за осигурање.

Пре образлагања најбитније регулативе садржане у подзаконским актима која се односи на надзор Народне банке Србије у односу на осигуравајуће и реосигуравајуће организације навешћемо који је циљ поменуте контроле, а на бази званичног сајта Народне банке Србије:

Надзор над обављањем делатности осигурања поверен је Народној банци Србије, чиме је учињен први корак ка успостављању интегрисане супервизије финансијског сектора у целини. Независност и самосталност централне банке, инфраструктурна и кадровска оспособљеност за послове супервизије, као и повезаност банака и осигуравајућих друштава, најважније су предности поверавања ове надлежности Народној банци Србије.

У оквиру своје нове функције, Народна банка ће вршити надзор над обављањем делатности осигурања, издавати дозволе за обављање послова осигурања, реосигурања, посредовања и заступања у осигурању, као и за обављање послова непосредно повезаних са пословима осигурања, давати сагласност на акте и радње прописане законом, доносити акте прописане законом, обрађивати статистичке и друге податке и разматрати приговоре осигураника и других корисника осигурања.

Транспарентност у процесима доношења одлука и изрицања мера и оријентисаност ка континуираном спровођењу реформи у финансијском сектору – основни су принципи којима ће се Народна банка Србије руководити у вршењу надзора у области осигурања.

И у теорији и пракси постоје опречна мишљења о томе да ли је Народној банци Србије требало поверити надзор над радом осигуравајућих организација. У најкраћем, противници поверавања надзора углавном истичу аргументе да је Србија једна од веома ретких држава у којој

централна банка има поменута овлашћења, да пословне банке и осигуравајуће организације имају сличности, али много више разлика, да надзор треба да врши независна агенција. Присталице поверавања надзора Народној банци Србије истичу у први план аргумент да је неопходно да централна банка са изузетно великим овлашћењима уведе законитост на тржишту осигурања, где су протеклих деценију и више биле изузетно велике девијације.

3. 1. Спровођење одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије

У Одлуци о спровођењу одредаба Закона о осигурању које се односе на издавање дозвола и сагласности Народне банке Србије прописују се ближи услови спровођења одредаба Закона о осигурању на основу којих Народна банка Србије издаје дозволе и сагласности.

Одредбе ове Одлуке примењују се на друштво за осигурање, на друштво за посредовање у осигурању и на друштво за заступање у осигурању, на физичко лице – предузетника – заступник у осигурању, на агенцију за пружање других услуга у осигурању, као и на предузеће и друго правно лице које има посебно организован део за пружање других услуга у осигурању.

Веома је битно што су поједини појмови дефинисани у самој Одлуци коју образлажемо:

1. повезаним лицима сматрају се правна и физичка лица која су, у складу са законом, међусобно повезана управљањем, капиталом или на други начин;
2. проценом финансијске способности правног лица сматра се процена солвентности и ликвидности правног лица, процена извора и реалне расположивости средстава која правно лице намерава да уложи, процена могућности обезбеђења додатног капитала у случају потребе, процена токова новца у претходном периоду и очекиваних будућих токова новца, процена профитабилности и општих услова пословања правног лица, процена положаја на тржишту делатности којом се правно лице бави, као и процена квалитета и стручности менаџмента;
3. реално расположивим средствима која се намеравају уложити сматра се однос тих средстава и средстава која представљају

разлику укупног капитала и сталне имовине, чију адекватност процењује Народна банка Србије;

4. стратешким опредељењем сматрају се а) код правног лица подносиоца захтева које жели да уложи средства у друштво – разлози за организовање активности за чије се обављање тражи дозвола и стратегија развоја тог правног лица у наредне три године, укључујући и стратегију према друштву, б) код друштва – стратегија развоја, која се процењује на основу пословног плана и предлога аката пословне политике при издавању дозволе за обављање послова осигурања, односно на основу предлога за њихове измене, ако пословни план и акти пословне политике већ постоје;
5. пословном репутацијом правног лица сматра се тржишна препознатљивост тог лица, односно његов пословни углед који се процењује на основу дотадашњег пословања правног лица и дотадашњег управљања у другим правним лицима, као и на основу других података којима се оцењује пословна репутација правног лица;
6. пословном репутацијом физичког лица сматра се пословни углед тог лица који се процењује на основу личне биографије, личног, професионалног и моралног интегритета, стручних квалификација и дотадашњег рада, управљања или надзирања у правним лицима, као и на основу других података којима се оцењује пословна репутација физичког лица;
7. бонитетом правног лица сматра се финансијска способност и пословна репутација тог лица;
8. бонитетом физичког лица сматра се имовинско стање тог лица (порекло и извори средстава која се намеравају уложити) и његова пословна репутација;
9. оценом учињеном у складу с правилима контроле и управљања ризицима сматра се оцена бонитета, оцена стратешког опредељења, оцена структуре власништва друштва и реално расположивих средстава, оцена повезаних лица подносиоца захтева до нивоа физичких лица, односно тржишно препознатљивих правних лица, као и оцена других критеријума у складу с домаћим, односно међународним правилима струке осигурања, добрим пословним обичајима и пословном етиком.

У Одлуци је посебно дефинисан захтев за издавање дозволе. При томе, оснивачи друштва или лица која они овласте подносе Народној банци Србије захтев за издавање дозволе, уз који прилажу:

1. овлашћење за лице с којим ће Народна банка Србије сарађивати у поступку решавања о том захтеву;
2. уговор о оснивању;
3. предлог статута;
4. доказ да је на привремени рачун код банке уплаћен новчани део основног капитала;
5. пословни план;
6. предлог аката пословне политике;
7. списак акционара друштва – физичких и правних лица;
8. списак лица која су повезана с квалификованим имаоцима акција, с доказом о начину повезаности;
9. списак лица која су предложена за чланове управе (чланови управног одбора и директор) и надзорног одбора;
10. податке о лицу које ће обављати послове овлашћеног актуара;
11. доказе о прописаној организационој, кадровској и техничкој оспособљености друштва за обављање послова из уговора о оснивању и аката пословне политике;
12. доказ о постојању узајамности, ако је оснивач страно лице.

Значајне су одредбе Одлуке коју образлажемо, а тичу се услова које физичко лице треба да испуни да би могао да добије сагласност да буде изабран за члана управног и надзорног одбора и директора.

За физичко лице које је предложено за члана управе (за члана управног одбора и за директора) или за члана надзорног одбора, као доказ да испуњава услове подноси се:

1. оверена копија, односно препис дипломе високе школске спреме економског, правног, организационог, техничког или другог одговарајућег смера, као и професионална биографија, која нарочито садржи податке о дотадашњем радном ангажовању у вођењу послова друштва или привредног друштва које се по величини и делатности може упоредити с успешности обављања послова значајних за вршење функције члана управе или надзорног одбора, као и податке о томе да ли је то лице ову функцију већ вршило у другим правним лицима, и у којим,

- и да ли је због непоступања у складу са обавезама функције коју је вршило било разрешено пре истека мандата;
2. оверена изјава тог лица да у последње три године није било члан управе и надзорног одбора или носилац посебних овлашћења у правном лицу над којим је отворен или спроведен поступак принудне ликвидације, односно стечаја;
 3. оверена изјава тог лица да не подлеже ограничењима избора из Закона о осигурању и Закона о привредним друштвима;
 4. акт надлежног органа да то лице није безусловно осуђивано на казну затвора дужу од три месеца, који није старији од шест месеци;
 5. уверење надлежног пореског органа да је то лице измирило порез, које није старије од шест месеци;
 6. копија решења надлежног пореског органа о утврђивању и наплати пореза за текућу годину, а ако у време подношења доказа то решење није донето - копија решења за претходну годину.

Лице предложено за директора друштва треба да поседује и одговарајуће радно искуство у делатности осигурања или у области финансија, да је у дотадашњем раду исказало посебну стручност и способност рационалног пословног расуђивања и озбиљност при доношењу одлука, да је било успешно у обављању послова руковођења и да ужива добру пословну репутацију – што се доказује уговором о раду, решењем о распоређивању на одговарајуће послове, одговарајућим подацима о успешном обављању послова руковођења, као и одговарајућом препоруком.

Лице предложено за директора друштва за посредовање, односно за заступање у осигурању треба да има високу школску спрему, одговарајуће радно искуство у делатности осигурања или другој привредној делатности, као и овлашћење за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању или положен правосудни испит.

Лице предложено за директора агенције за пружање других услуга у осигурању треба да има најмање вишу школску спрему и одговарајуће радно искуство на пословима пружања других услуга у осигурању.

При одлучивању о издавању дозволе, Народна банка Србије процењује испуњеност услова прописаних за оснивање друштва и његову организациону, кадровску и техничку оспособљеност.

Оправданост оснивања друштва Народна банка Србије процењује на основу оцене учињене у складу с правилима контроле и управљања ризицима акционара друштва за које се тражи дозвола и оцене могућег утицаја друштва на стабилност тржишта осигурања.

При одлучивању о захтеву друштва за промену дозволе, односно за обављање послова оне врсте осигурања која није наведена у дозволи – Народна банка Србије оцењује стратешко опредељење и пословни план подносиоца захтева, као и утицај промене дозволе на бонитет друштва.

При одлучивању о захтеву друштва за промену дозволе, односно за престанак обављања послова одређене врсте осигурања – Народна банка Србије оцењује стратешко опредељење и пословни план подносиоца захтева, који мора да садржи план измирења обавеза насталих из те врсте осигурања.

3. 2. Услови за стицање звања овлашћеног актуара

У Одлуци о условима за стицање звања овлашћеног актуара прописују се услови за стицање звања овлашћеног актуара, као и садржина и начин полагања стручног испита за стицање тог звања.

Сходно Одлуци, звање овлашћеног актуара може стећи лице које испуњава следеће услове:

1. има пребивалиште на територији Републике Србије;
2. пунолетно је и има потпуну пословну способност;
3. има високу школску спрему (економског, природно-математичког или техничког смера и сл.);
4. има најмање три године радног искуства на актуарским пословима у друштвима за осигурање или у органу надлежном за надзор делатности осигурања;
5. положило је стручни испит;
6. правоснажном судском одлуком није му изречена мера безбедности и заштитна мера забране обављања делатности;
7. није осуђивано за кривична дела против имовине или привреде на казну затвора дужу од три месеца.

Лице које има докторат или магистратуру из области актуарства може стећи звање овлашћеног актуара без полагања стручног испита.

Лице које има положен специјалистички испит из области актуарства, лице које је на последипломским студијама из те области и дипломирани математичар, који су на студијама положили неки од предмета предвиђених одлуком могу бити ослобођени полагања тих предмета на стручном испиту, ако програм полагања ових предмета одговара програму утврђеном том одлуком.

При томе стручни испит обухвата проверу знања из следећих предмета: 1. основи осигурања; 2. математика; 3. теоријска статистика; 4. анализа ризика и теорија одлучивања; 5. финансијско-математичка анализа, 6. актуарска математика; 7. формирање тарифа у осигурању; 8. финансијска тржишта, 9. рачуноводство у осигурању.

Стручни испит се полаже пред Комисијом за полагање стручног испита за стицање звања овлашћеног актуара.

Комисију образује гувернер – из редова овлашћених актуара и истакнутих стручњака из области математике, економије и права.

3. 3. Садржина и начин полагања стручног испита за обављање послове посредовања, односно заступања у осигурању

У Одлуци о садржини и начину полагања стручног испита за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању, прописује се садржина и начин полагања стручног испита за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању.

Сходно Одлуци, стручни испит се полаже ради добијања следећих овлашћења:

1. за обављање послова посредовања и заступања у осигурању;
2. за обављање послова посредовања у осигурању;
3. за обављање послова заступања у осигурању;
4. за обављање послова посредовања и заступања у осигурању, при закључивању уговора за одређену групу, односно врсту осигурања;

5. за обављање послова посредовања у осигурању, при закључивању уговора за одређену групу, односно врсту осигурања;
6. за обављање послова заступања у осигурању, при закључивању уговора за одређену групу, односно врсту осигурања.

Стручни испит за стицање звања овлашћеног посредника у осигурању може полагати лице које има најмање вишу стручну спрему. Изузетно, лице које полаже стручни испит за стицање звања овлашћеног посредника у осигурању при закључивању уговора за одређену групу, односно врсту осигурања може имати најмање средњу стручну спрему.

Стручни испит за стицање звања овлашћеног заступника у осигурању може полагати лице које има најмање средњу стручну спрему.

Стручни испит се полаже пред Комисијом за полагање стручног испита за обављање послова посредовања, односно заступања у осигурању. Комисију образује гувернер – из редова истакнутих стручњака из области привредног права, осигурања и финансија.

3. 4. Начин утврђивања и праћења ликвидности друштва за осигурање

У Одлуци о начину утврђивања и праћења ликвидности друштва за осигурање уређује се начин утврђивања и праћења ликвидности друштва за осигурање, минимална ликвидност друштва за осигурање, као и садржај, метод и рокови извештавања Народне банке Србије.

Сходно Одлуци, ликвидност друштва за осигурање утврђује се и прати на основу новчаних токова и показатеља ликвидности. Под новчаним токовима, подразумева се однос између свих прилива готовине из пословних активности и активности инвестирања и финансирања и свих одлива готовине из пословних активности и активности инвестирања и финансирања.

Новчане токове, на основу Одлуке, чине:

1. токови готовине из пословних активности,
2. токови готовине из активности инвестирања,
3. токови готовине из активности финансирања,
4. свега нето промена готовине,
5. готовина на почетку дана,
6. готовина на крају дана

Под показатељем ликвидности, у смислу Одлуке, коју образлажемо подразумева се однос између ликвидних средстава и обавеза друштва за осигурање.

При томе се ликвидним средствима, сматрају:

1. хартије од вредности, и то:

- хартије од вредности које је издала Република Србија, односно Народна банка Србије;
- хартије од вредности којима се тргује на организованом тржишту (друге хартије од вредности);
- остале хартије од вредности;

2. новчана средства, и то:

- готовина у благајни,
- динарска средства на текућим (пословним) рачунима по виђењу, с роком доспећа до четрнаест дана, која не служе као обезбеђење за измирење других обавеза,
- расположива девизна средства на текућим (пословним) рачунима по виђењу, с роком доспећа до четрнаест дана, која не служе као обезбеђење за измирење других обавеза,
- потраживања с клириншких рачуна;

3. потраживања која доспевају у наредних четрнаест дана од дана утврђивања ликвидности друштва за осигурање, која су покривена инструментима обезбеђења плаћања (чек, авалирана меница, банкарска гаранција);

4. неискоришћени део одобрених оквирних банкарских кредита за осигуравајуће друштво;

5. реално очекивани приливи у наредних четрнаест дана по основу премија осигурања и удела реосигураваача у штетама осигураваача, имајући у виду просечан дневни прилив новчаних средстава друштва за осигурање у претходној години.

Обавезама друштва за осигурање, у смислу Одлуке коју образлажемо, сматрају се доспеле обавезе и обавезе из пословања друштва, које доспевају у року од четрнаест дана од дана утврђивања коефицијента ликвидности друштва, утврђене на основу прописа, уговора о осигурању, актуарских прорачуна и др., и то:

- обавезе по основу штета,
- обавезе по основу премија и специфичних обавеза,
- финансијске обавезе,
- обавезе по основу зарада и накнада зарада,
- обавезе по основу пореза и доприноса,
- обавезе по основу закупа,
- друге обавезе из пословања друштва за осигурање.

Битно је и дефиниција минималне ликвидности друштва за осигурање.

Сходно наведеном, друштво за осигурање има минималну ликвидност ако су новчани токови позитивни, односно ако је стање готовине на крају дана веће од нула (0) и ако је коефицијент ликвидности друштва најмање један (1). Друштво за осигурање је такође обавезно да свакодневно прати своју ликвидност, као и да процењује степен ликвидности своје имовине.

Друштво за осигурање доставља Народној банци Србије преглед новчаних токова у формату који је прописан упутством Народне банке Србије којим се уређује електронско достављање података.

Преглед новчаних токова доставља се сваког 1. и 15. у месецу, и садржи реализоване новчане токове у извештајном периоду (по данима) и пројектоване новчане токове у наредном извештајном периоду.

Друштво за осигурање сваког последњег дана у месецу доставља Народној банци Србије преглед показатеља ликвидности (по данима) у формату који је прописан упутством Народне банке Србије којим се уређује електронско достављање података.

Позиције у извештају друштва за осигурање морају бити исказане тако да друштво може у сваком тренутку доказати њихову исправност и тачност.

У Одлуци је, такође, регулисано да друштво за осигурање извештава Народну банку Србије о одлагању исплате својих доспелих обавеза које су настале због неликвидности тог друштва – у року 24 сата од наступања одлагања исплате, односно неликвидности друштва за осигурање. Овај извештај садржи износ свих доспелих, а неизмирених обавеза друштва за осигурање, разлог настанка неликвидности друштва и мере које друштво предлаже за спречавање узрока неликвидности, односно успостављање ликвидности. Извештај садржи и податке о евентуалним кредитима (зајмовима) добијеним од банака или других правних лица ради успостављања ликвидности, с роковима доспећа тих кредита и каматним стопама по којима су одобрени.

3.5. Критеријуми и начин обрачунавања резерви за изравнање ризика

У Одлуци о ближим критеријумима и начину обрачунавања резерви за изравнање ризика прописују се ближи критеријуми и начин обрачунавања резерви за изравнање ризика, односно израчунавање горње границе обавезе за формирање тих резерви, обрачун износа, као и повећање и смањење ових резерви, основни подаци за израчунавање годишњих меродавних техничких резултата и стандардних одступања тих резултата од просечног меродавног техничког резултата посматраног периода за сваку врсту неживотног осигурања.

Веома су битне дефиниције појединих израза у смислу Одлуке коју обрађајемо, а која имају следећа значења:

1. посматрани период је период за који се утврђују технички резултати и стандардно одступање тих резултата од просечног техничког резултата у појединој врсти неживотних осигурања мора обухватати најмање десет година, осим ако су одступања ризика у том периоду знатнија у односу на просечни меродавни технички резултат у тој врсти неживотних осигурања, када може бити и дужи;
2. годишњи меродавни технички резултат јесте количник меродавних штета и меродавних техничких премија у самопридржају у тој години, исказан као децимални број заокружен на четири децимале;

3. просечни меродавни технички резултат у посматраном периоду је аритметичка средина годишњих меродавних техничких резултата у посматраном периоду;
4. меродавна техничка премија у самопридржају, и то у свакој врсти неживотних осигурања и укупно за све врсте, јесте техничка премија у самопридржају остварена у текућој години, увећана за износ техничке преносне премије у самопридржају обрачунате на крају претходне године и умањена за износ техничке преносне премије у самопридржају обрачунате на крају текуће године;
5. меродавне штете у самопридржају, и то у свакој врсти неживотних осигурања и укупно за све врсте, јесу укупно решене штете у самопридржају у току текуће године, увећане за износ укупно резервисаних штета у самопридржају на крају текуће године и умањене за износ резервисаних штета у самопридржају на крају претходне године и за износ наплаћених регреса у току текуће године. Меродавне штете садрже и трошкове у вези с решавањем и исплатом тих штета;
6. техничка премија у самопридржају је техничка премија сопственог портфеља, увећана за техничку премију која се односи на премију примљену у саосигурање и умањена за техничку премију пренету у саосигурање и реосигурање;
7. штете у самопридржају су штете сопственог портфеља, увећане за штете по основу примљених саосигурања и умањене за штете пренете у саосигурање и реосигурање;
8. текућа година је период од 1. јануара до 31. децембра године за коју се врши обрачун резерви за изравнање ризика.

Правило је да се резерве за изравнање ризика образују на основу стандардног одступања годишњих меродавних техничких резултата од просечног меродавног техничког резултата у посматраном периоду – за сваку врсту неживотних осигурања што се назива стандардно одступање.

Основицу за обрачунавање резерви за изравнање ризика чине техничка премија у самопридржају остварена у текућој години и стандардно одступање.

Резерве за изравнавање ризика обрачунавају се са стањем на дан 31. децембра текуће године.

Просечан меродавни технички резултат и стандардно одступање исказују се као децимални бројеви, заокружени на четири децимале. Годишњи и просечни меродавни технички резултати и одговарајућа стандардна одступања утврђују се само 31. децембра у годинама посматраног периода.

Сходно Одлуци, правило је да горња граница обавезе образовања резерви за изравнање ризика на дан 31. децембра јесте:

1. код осигурања кредита, осигурања јемства и осигурања финансијских губитака, као и код осталих осигурања имовине – производ троструког стандардног одступања и одговарајуће годишње техничке премије у самопридржају остварене у текућој години;
2. код осигурања имовине од пожара и других опасности, осигурања шинских возила, осигурања пловних објеката, осигурања ваздухоплова, осигурања робе у превозу, осигурања од опште одговорности и осигурања од одговорности због употребе ваздухоплова – производ двоструког стандардног одступања и одговарајуће годишње техничке премије у самопридржају остварене у текућој години;
3. код осигурања моторних возила и осигурања од одговорности због употребе моторних возила – производ једног и по стандардног одступања и одговарајуће годишње техничке премије у самопридржају остварене у текућој години;
4. код осигурања од последица незгоде, добровољног здравственог осигурања, осигурања од одговорности због употребе пловних објеката, осигурања трошкова правне заштите, осигурања помоћи на путовању и код других врста неживотних осигурања – производ једног стандардног одступања и одговарајуће годишње техничке премије у самопридржају остварене у текућој години.

Друштво је обавезно да код сваког обрачуна повећава резерве за изравнање ризика за 3,5% горње границе израчунате на горе наведени начин све док се не достигне горња граница.

Друштво је обавезно да код сваког обрачуна додатно повећава резерве за изравнање ризика у свакој врсти осигурања у којој је годишњи меродавни технички резултат те врсте осигурања у текућој години мањи

од просечног меродавног техничког резултата исте врсте осигурања у посматраном периоду.

Додатно повећање резерви за изравнање ризика израчунава се као производ разлике између просечног меродавног техничког резултата и годишњег меродавног техничког резултата текуће године, с једне стране, и техничке премије у самопридржају, остварене у текућој години те врсте осигурања, с друге стране.

Сходно Одлуци, друштво је обавезно да код обрачуна смањи резерве за изравнање ризика, ако је годишњи меродавни технички резултат у текућој години већи од просечног меродавног техничког резултата у посматраном периоду.

Претходно наведено смањење израчунава се тако што се разлика између годишњег меродавног техничког резултата у текућој години и просечног меродавног техничког резултата у посматраном периоду помножи с техничком премијом у самопридржају оствареној у текућој години за дату врсту осигурања.

3. 6. Критеријуми и начин обрачунавања математичке резерве и резерви за учешће у добити

Друштво за осигурање математичку резерву образује и обрачунава за измирење будућих обавеза, по основу дугорочних уговора о животном осигурању, и то посебно:

- за осигурање живота,
- за рентно осигурање,
- за добровољно пензијско осигурање,
- за друге врсте животних осигурања.

Ако осигураници прихвате да учествују у ризику депоновања и улагања средстава техничких резерви, друштво је дужно да, на дан утврђивања добити, уз математичку резерву образује и резерву за учешће у добити.

Основно правило је да средства математичке резерве и резерве за учешће у добити морају бити толика да у сваком моменту обезбеде испуњавање свих обавеза из уговора о осигурању. Математичка резерва и

резерва за учешће у добити обрачунавају се посебно за сваки уговор о осигурању – последњег дана текућег обрачунског периода, и то:

- 31. децембра текуће године (годишњи обрачун),
- 31. марта, 30. јуна и 30. септембра текуће године (обрачуни у току године),
- на дан преноса портфеља осигурања.

Такође је правило да се метод обрачуна математичке резерве код активних уговора о осигурању не може мењати у току трајања осигуравајућег покрића. Ако се при обрачуну математичке резерве добије негативан резултат, математичка резерва се своди на нулу (0).

Ако је откупна вредност осигурања загарантована, износ математичке резерве мора бити најмање у висини откупне вредности.

Математичка резерва осигурања закључених у иностраној валути обрачунава се посебно за сваку валуту и исказује у тој валути и у динарима, према средњем курсу Народне банке Србије на дан обрачуна те резерве.

При утврђивању каматне стопе за обрачун математичке резерве за уговоре о осигурању с гарантованом каматном стопом узима се у обзир сигурност депоновања и улагања средстава те резерве, као и висина приноса који се остварује по том основу.

Таблице вероватноће које се примењују у обрачуну математичке резерве (таблице смртности, таблице обољевања и др.) израђују се на основу статистичких података које објављује надлежни државни орган у земљи.

Сходно Одлуци, дефинише се да се за обрачун резерве учешћа у добити користи математичка резерва коригована за износ претплате и за остатка. Резерва за учешће у добити код осигурања код којих осигураник сноси ризик улагања обрачунава се сразмерно броју јединица додељених уговору о осигурању и одговарајућој вредности тих јединица. Код животних осигурања код којих уговарач сноси ризик улагања и депоновања средстава техничких резерви, резерва за учешће у добити директно је везана за ризик улагања.

3. 7. Критеријуми и начин обрачунавања преносних премија

У Одлуци о ближим критеријумима и начину обрачунавања преносних премија утврђују се ближи критеријуми и начин обрачунавања преносних премија по врстама осигурања.

Сходно Одлуци, под преносном премијом, подразумева се део премије који се користи за покриће обавеза из осигурања које настају у наредном обрачунском периоду.

Друштво за осигурање формира и обрачунава преносну премију за она осигурања код којих осигуравајуће покриће траје и после истека обрачунског периода.

Основица за обрачун преносне премије јесте укупна премија осигурања утврђена уговором о осигурању.

Правило је да се преносна премија обрачунава последњег дана текућег обрачунског периода, и то:

- 31. децембра текуће године (годишњи обрачун),
- 31. марта, 30. јуна и 30. септембра текуће године (обрачуни у току године),
- на дан преноса портфеља.

Преносна премија израчунава се по методи појединачног израчунавања за сваки уговор о осигурању с тачним временским разграничењем (про рата темпорис).

Код уговора о осигурању код којих се висина покрића мења у току трајања осигурања (осигурање објеката у изградњи, осигурање уговорне одговорности извођача грађевинских радова, осигурање објеката у монтажи, осигурање уговорне одговорности извођача монтажних радова, осигурање филмских предузећа, осигурање кредита, осигурање јемства и сл.), претходно наведени метод примењује се у складу с променом висине покрића у току трајања осигурања.

Такође је правило да се укупна преносна премија свих осигурања одређене врсте осигурања добија као збир преносних премија појединачних осигурања. За животна осигурања за која се обрачунава математичка резерва, преносна премија је саставни део математичке резерве. Преносна

премија у самопридржају друштва које обавља послове осигурања обрачунава се тако што се збир преносне премије осигурања сопственог портфеља и преносне премије примљених саосигурања умањи за збир преносних премија пренете у саосигурање и реосигурање.

3. 8. Критеријуми и начин обрачунавања резервисаних штета

У Одлуци о ближим критеријумима и начину обрачунавања резервисаних штета прописују се ближи критеријуми и начин обрачунавања резервисаних штета.

Сходно Одлуци, резервисаним штетама, сматрају се:

1. настале пријављене а нерешене штете до краја текућег обрачунског периода;
2. настале непријављене штете до краја текућег обрачунског периода.

Друштво за осигурање резервисане штете обрачунава по врстама осигурања – као процењени износ обавезе друштва за настале, а нерешене штете до краја текућег обрачунског периода.

Друштво је дужно да на име измирења обавеза за настале а нерешене штете до краја обрачунског периода обезбеди довољан износ средстава.

Правило је да друштво резервисане штете обрачунава на основу обавеза из уговора о осигурању и о реосигурању, норматива за пружање услуга у поступку утврђивања штете, вредности материјала и услуга, налаза и мишљења вештака, проценитеља, актуара и других стручњака, као и на основу података о трошковима у вези с решавањем и исплатом штете. Резервисане штете обрачунавају се последњег дана текућег обрачунског периода, и то:

- 31. децембра текуће године (годишњи обрачун),
- 31. марта, 30. јуна и 30. септембра текуће године (обрачуни у току године),
- на дан преноса портфеља осигурања.

Резервисане настале пријављене, а нерешене штете, до краја текућег обрачунског периода обрачунавају се на основу појединачне процене сваке штете.

Ако не постоји потреба да се поново појединачно обрачунавају штете резервисане на крају претходног обрачунског периода, које до краја текућег обрачунског периода нису решене, те штете се поново резервишу тако што се износ резервисан по свакој штети на крају претходног обрачунског периода коригује одговарајућим коефицијентом раста цена на мало у текућем обрачунском периоду.

Резервисане настале пријављене, а нерешене штете у осигурању од одговорности које се исплаћују у облику ренте – обрачунавају се у капитализованим износима (садашња вредност будућих рентних исплата).

За настале штете које до краја текућег обрачунског периода нису пријављене (т.з.в. настале непријављене штете), друштво врши обрачун резервације.

Овакав обрачун не врши се за животна осигурања за која се обрачунава математичка резерва.

3. 9. Достављање статистичких и других података од стране друштва за осигурање Народној банци Србије

У Одлуци о достављању Народној банци Србије статистичких и других података утврђује се које податке друштво за осигурање доставља Народној банци Србије, као и начин и рокови за достављање тих података.

На основу поменуте Одлуке, друштво које се бави пословима осигурања, годишње Народној банци Србије доставља следеће статистичке и друге податке:

1. о броју осигурања и броју осигураника, о укупној премији, о укупној преносној премији на дан 31. децембра претходне и текуће године, о техничкој премији на дан 31. децембра текуће године и техничкој преносној премији на дан 31. децембра претходне и текуће године – по врстама осигурања и тарифама, као и по неким тарифним групама обавезног осигурања;
2. о броју и износу резервисаних штета пријављених, а нерешених на дан 31. децембра претходне године, о броју пријављених штета у текућој години, о броју одбијених и сторнираних штета, о броју и износу решених (ликвидираних) штета и о броју и износу резервисаних штета пријављених а нерешених на дан 31. децембра

- текуће године – по врстама осигурања и тарифама, као и по неким тарифним групама обавезног осигурања;
3. о трошковима насталим у вези с решавањем и исплатом ште-те – по врстама осигурања;
 4. о броју животних осигурања и броју осигураника, и то: стање на дан 31. децембра претходне године, нова осигурања, пре-станак осигурања због смрти, доживљења, откупа, сторна, ос-тали случајеви престанка, стање на дан 31. децембра текуће године, залога полиса или исплате аванса и капитализација уговора о осигурању – за осигурање живота, за рентно осигурање, за добровољно пензијско осигурање и за друге врсте животних осигурања;
 5. о броју чланова и броју уговора добровољног пензијског осигурања – по месечним, периодичним и једнократним уплатама у колективном осигурању претходне и текуће године и у индивидуалним осигурањима претходне и текуће године;
 6. о броју одобрених и броју одбијених захтева за пензије из добровољног пензијског осигурања, о броју захтева који су у фази исплате и броју исплаћених захтева – по врсти пензије (животној старосној пензији, пензији са уговореним роком исплате, инвалидској и породичној пензији), по врсти исплате (старосна, инвалидска и породична пензија), по обиму трансфера средстава у други фонд (делимично и у целости) и по начину повлачења средстава (делимично и у целости);
 7. о укупној активи фонда добровољног пензијског осигурања претходне и текуће године и о приписаној добити текуће године – по врстама рачуна (лични, старосни, породични и инвалидски);
 8. о броју осигураних лица мушког и женског пола код добровољног пензијског осигурања – по годинама старости.

Неки подаци достављају се тромесечно, што Одлука такође посебно и подробно прописује.

3. 10. Начин утврђивања маргине солвентности

У Одлуци о начину утврђивања висине маргине солвентности уређује се начин утврђивања висине маргине солвентности коју је друштво за осигурање дужно да обезбеди у свом пословању, односно начин израчунавања те маргине.

Маргину солвентности друштво израчунава одвојено за животна, а одвојено за неживотна осигурања.

Изузетно је значајно да се наведе значење појединих израза, а на бази Одлуке.

Поједини изрази, имају дакле, следећа значења:

- математичка резерва у самопридржају се код друштва које се бави пословима осигурања односи на математичку резерву сопственог портфеља увећану за математичку резерву по основу примљених саосигурања и умањену за збир математичке резерве пренете у саосигурање и реосигурање, а код друштва које се бави пословима реосигурања – на математичку резерву по активном послу реосигурања умањену за математичку резерву по пасивном послу реосигурања;
- укупна премија односи се на износ премије без пореза утврђен уговором о осигурању (полисирана премија), с тим да се укупна премија за 2002, 2003. и 2004. годину односи на фактурисану премију без пореза;
- укупна премија у самопридржају се код друштва које се бави пословима осигурања односи на премију сопственог портфеља увећану за премију примљених саосигурања и умањену за збир премије пренете у саосигурање и реосигурање, а код друштва које се бави пословима реосигурања – на премију по активном послу реосигурања умањену за премију по пасивном послу реосигурања;
- меродавне штете односе се на износ решених (коначно или делимично) штета у последњих дванаест месеци увећан за износ трошкова у вези с решавањем и исплатом штете и износ укупно резервисаних штета на крају овог периода, а умањен за износ укупно резервисаних штета на почетку тог периода и износ наплаћених регреса у току овог периода;
- меродавне штете у самопридржају се код друштва које се бави пословима осигурања односе на износ решених штета у самопридржају у последњих дванаест месеци увећан за износ трошкова у вези с решавањем и исплатом штете и износ укупно резервисаних штета у самопридржају на крају овог периода и износ наплаћених регреса у току овог периода;

- просечан износ меродавних штета за последњих 36 месеци, односно 84 месеца (код осигурања кредита, усева и плодова) представља аритметичку средину дванаестомесечних износа меродавних штета за тај период.

Постоје различити начини израчунавања маргине солвентности за животна и за неживотна осигурања.

Правило је да, ако је висина маргине солвентности друштва мања од износа основног капитала друштва прописаног Законом о осигурању, за маргину солвентности узима се износ основног капитала.

Израчуната маргина солвентности друштва у сваком тренутку мора бити мања од гарантне резерве тог друштва. Друштво је дужно да при израчунавању маргине солвентности користи податке из својих пословних књига.

Такође је обавеза да се маргина солвентности друштва израчунава последњег дана текућег обрачунског периода, и то:

- 31. децембра текуће године (годишњи обрачун),
- 31. марта, 30. јуна и 30. септембра текуће године (обрачуни у току године),
- на дан преноса портфеља.

3. 11. Начин заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица и поступак посредовања ради мирног решавања спорних односа насталих из основа осигурања

У Одлуци о начину заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица и поступку посредовања ради мирног решавања спорних односа насталих из основа осигурања прописује се начин заштите права и интереса осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица – разматрањем приговора тих лица, као и поступак посредовања Народне банке Србије у решавању одштетног захтева ради спречавања настанка спора из основа осигурања – разматрањем приговора осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица ради мирног решавања спорних односа насталих из основа осигурања.

Претходно наведена лица могу, ради решавања одштетних захтева, поднети приговор на рад друштва за осигурање.

Приговор се подноси Народној банци Србије – организационој јединици у чијем су делокругу заштита потрошача и контрола тржишта.

Подносилац приговора може поднети приговор само ако се пре тога писмено обраћао друштву и није био задовољан одговором или ако друштво о његовом приговору није одлучило у року од 30 дана од дана кад је примило уредан приговор.

При томе је подносилац приговора дужан да приговор достави у два примерка, с подацима о свом одштетном захтеву, као и одговор друштва на претходно изјављен приговор, ако је друштво одговорило на тај приговор.

У даљем поступку Народна банка Србије доставља друштву примерак приговора, са захтевом да се изјасни о наводима садржаним у приговору.

Да би оценила основаност приговора, Народна банка Србије може од друштва тражити на увид предмет штете у вези с којим је поднет приговор, као и додатну документацију, а неопходне информације може тражити и од других државних органа и институција.

Друштво је дужно да Народној банци Србије достави писмено изјашњење на приговор – у року од осам дана од дана пријема захтева. Народна банка Србије ће, након пријема писменог изјашњења друштва на приговор, размотрити тај приговор и његовом подносиоцу одговорити у року од 30 дана од дана пријема приговора.

У Одлуци се дефинише да ако оцени да друштво, ради остваривања права и интереса подносиоца приговора, треба да предузме одговарајуће мере – Народна банка Србије предложиће мере за решавање, односно начин решавања одштетног захтева.

Такође, ако оцени да у вези са основом предмета приговора може доћи до судског спора, Народна банка Србије ће, ради спречавања настанка спора, писмено предложити мирно решавање спорних односа насталих из тог основа, односно предложиће посредовање. Кад обе стране посредовање прихвате као начин решавања спорног односа – Народна банка Србије их писмено обавештава о месту, дану и часу одржавања посредовања.

Поступком посредовања руководи радник запослен у Народној банци Србије који учествује у поступку посредовања, одређује рокове у том поступку, а , ако је потребно и уз сагласност учесника у спору, ангажује и стручна лица са одговарајућим специјалистичким знањем с листе сталних судских вештака. Трошкове ангажовања лица предујмљује подносилац приговора или страна заинтересована за постижање споразума.

О посредовању се сачињава записник, који садржи податке о месту где се посредовање врши, затим о радњама предузетим у поступку посредовања и о дану и часу кад се оне врше, као и податке о предмету спора, а садржи и имена, односно називе учесника у спору и име посредника.

Ако се учесници у спору споразумеју, закључује се писмени споразум.

Овакав споразум има карактер вансудског поравнања.

Међутим, ако се споразум не постигне у року од 30 дана од дана кад су учесници у спору приступили посредовању на први позив – поступак посредовања се обуставља.

3. 12. Ограничења појединих облика депоновања и улагања техничких резерви и највиши износи појединих депоновања и улагања гарантних резерви друштва за осигурање

У Одлуци о ограничењима појединих облика депоновања и улагања техничких резерви и о највишим износима појединих депоновања и улагања гарантне резерве друштва за осигурање прописују се ограничења појединих облика депоновања и улагања техничких резерви друштва за осигурање и највиши износи депоновања и улагања гарантне резерве друштва за осигурање.

Техничке резерве се дефинишу као техничке резерве животних осигурања – и то преносне премије, резервисане штете, резерве за учешће у добити и математичка резерва, као и техничке резерве неживотних осигурања – и то преносне премије резервисане штете и резерве за изравнање ризика.

Сходно Одлуци, депоновања и улагања техничких резерви животних осигурања не могу бити већа од следећих процената износа тих резерви, и то.

1. за укупна улагања и депоновања:

- до 35% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности,
- до 25% у акције којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности,
- до 5% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности и у акције којима се не тргује на организованом тржишту хартија од вредности,
- до 20% - у депозите код банака,
- до 30% - у непокретности и друга стварна права на непокретностима – ако су уписани у земљишне, односно друге јавне књиге, ако доносе принос, односно ако је у вези с њима могуће очекивати принос и ако је њихова куповна цена одређена на основу процене овлашћеног процењивача (улагања, у инвестиционе некретнине и изградњу некретнина намењених тржишту);

2. за улагања и депоновања:

- до 5% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности и у акције којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности једног издаваоца,
- до 1% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности и у акције којима се не тргује на организованом тржишту хартија од вредности једног издаваоца,
- до 10% - укупно у депозите код једне банке,
- до 10% - у једну непокретност и друга стварна права на непокретностима, односно у више непокретности које су међу собом тако повезане да представљају једно улагање – ако су уписани у земљишне, односно друге јавне књиге, ако доносе принос, односно, ако је у вези с њима могуће очекивати принос и ако је њихова куповна цена одређена на основу процене овлашћеног процењивача (улагања у инвестиционе некретнине и изградњу некретнина намењених тржишту).

Депонована и улагања техничких резерви неживотних осигурања не могу бити већа од следећих процената износа тих резерви, и то:

1. за укупна депоновања и улагања:

- до 25% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности,
- до 20% - у акције којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности,
- до 5% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности и у акције којима се не тргује на организованом тржишту хартија од вредности,
- до 35% - у депозите код банака,
- до 10% - у непокретности и друга стварна права на непокретностима – ако су уписани у земљишне, односно друге јавне књиге, ако доносе принос, односно, ако је у вези с њима могуће очекивати принос и ако је њихова куповна цена одређена на основу процене овлашћеног процењивача (улагања у инвестиционе некретнине);

2. за улагања и депоновања:

- до 5% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности и у акције којима се тргује на организованом тржишту хартија од вредности једног издаваоца,
- до 1% - у обвезнице, односно друге дужничке хартије од вредности и у акције којима се не тргује на организованом тржишту хартија од вредности једног издаваоца,
- до 10% - укупно у депозите код једне банке.

Изузетно, друштво може прекорачити ограничења ради спречавања повреде или угрожавања права осигураника, корисника осигурања и трећих оштећених лица – и то само уз претходну сагласност Народне банке Србије и не дуже од једне године.

Из предње наведеног произилази, да је друштво дужно да средства техничке резерве депонује и улаже тако да у свом пословању увек обезбеђује усклађеност с врстом послова осигурања које обавља, рочну усклађеност депонованих и уложених средстава и обавеза друштва

за које се формирају техничке резерве, валутну усклађеност депоновања и улагања и обавеза из техничких резерви, разноврсност депоновања и улагања (у различите облике средстава) и њихову дисперзију (у исте облике средстава, а код различитих лица) као и исплативост, односно тржишност депоновања и улагања којима се неће угрозити њихова реална вредност, да обезбеђује да приноси остварени улагањем математичке резерве буду најмање у висини камате укључене у обрачун те резерве и да предузима друге мере да би се обезбедила сигурност деловања и улагања, у складу с правилима контроле и управљања ризицима.

Из предње наведеног произилази да је обавеза осигуравајућих организација да депоновање и улагање техничких и гарантних резерви врши у складу са принципима дисперзије ризика, што важи и за средства Фонда добровољног пензијског осигурања, а што је иначе универзалан принцип за читаву делатност осигурања и реосигурања.

3. 13. Садржина података које друштво за осигурање доставља Народној банци Србије

У Одлуци о садржини података које друштво за осигурање доставља Народној банци Србије и о начину и роковима достављања тих података ближе се утврђује садржина података које друштво за осигурање доставља Народној банци Србије, као и начин и рокови достављања тих података.

На основу поменуте Одлуке, друштво за осигурање тромесечно доставља Народној банци Србије:

1. податке о стању и променама на рачунима имовине, капитала и обавеза и о приходима, расходима и резултатима пословања,
2. податке о саосигурању и реосигурању вишкова ризика изнад максималног самопридржаја,
3. мишљење овлашћеног актуара о броју пријављених штета и о броју и висини решених штета у редовном поступку и у спору,
4. податке о техничким резервама и о депоновању и улагању средстава техничких резерви,

5. податке о маргини солвентности, с мишљењем овлашћеног актуара,
6. мишљење овлашћеног актуара о ликвидности обрачунског периода,
7. податке о износу гарантне резерве као и о депоновању и улагању средстава гарантне резерве с мишљењем овлашћеног актуара,
8. податке о налазима интерне ревизије, са оценом надзорног одбора.

IV. СТАТУСНЕ ПРОМЕНЕ, ПРОМЕНЕ ОБЛИКА ОРГАНИЗОВАЊА, ПРЕНОС ПОРТФЕЉА И ПРЕСТАНАК ДРУШТВА, ОДНОСНО АГЕНЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Статусне промене и промена облика организовања

У Закону је одређено да се организација за осигурање може:

- а) спојити са другом организацијом за осигурање,
- б) поделити на две или више организација за осигурање,
- в) променити облик.

Све промене се могу извршити само уз сагласност Народне банке Србије.

У Закону је нешто шире регулисано питање статусних промена и промена облика организовања, што се имајући у виду претходно наведено правило, примењује и на друштво за осигурање.

Дефинисано је да се друштво може спојити са другим друштвом (спајања), поделити на два или више друштва (подела) и променити облик (промена облика друштва). Могу се спојити предузећа истог или различитог облика ако су најмање једну годину уписана у регистру, што важи и за промену облика друштва. Друштва се не могу спојити, ако је то супротно прописима о монополимима.

У односу на наведено правило Закона о осигурању уочавамо два битна ограничења. Сходна примена би значила да се могу спојити организације за осигурање истог или различитог облика (практично акционарско

друштво и друштво за узајамно осигурање) само ако су најмање једну годину уписана у судском регистру. Такође, организације за осигурање се не би могле спојити ако је то у супротности са прописима о монополима.

Све статусне промене, односно промене облика организовања биће пуноважне само ако се испуне услови за оснивање нове организације за осигурање. Другим речима, не може се статусним променама, односно променом облика организовања, избећи обавеза обезбеђивања Законом утврђене висине почетног фонда сигурности за поједине гране осигурања и остала процедура дефинисана Законом.

Имајући у виду несолвентност, неликвидност једног броја друштava за осигурање, сматрамо значајним да се истакне да се у случају статусних промена не смеју довести у питање права поверилаца. Стога посебан значај има у таквим случајевима одредба да повериоци предузећа (конкретно друштava за осигурање) који учествују у спајању преузимањем могу, у року од 30 дана од дана другог објављивања о покретању поступка за спајање преузимањем, захтевати обезбеђење својих потраживања или њихову исплату. Довољним обезбеђењем поверилаца сматра се и писмена изјава управе предузећа (у питању је средство обезбеђења које је новоуведено и не спада у класична средства обезбеђења) која учествују у спајању преузимањем да ће се имовином тих предузећа управљати одвојено до намирања поверилаца сваког предузећа посебно. У противном суд може поништити спајање преузимањем по тужби поверилаца.

2. Пренос портфеља

У Закону се дефинише да у случају преношења портфеља осигурања организација за осигурање која преноси портфељ осигурања је дужна да прибави сагласност Народне банке Србије као и да је, при томе, уз захтев за давање такве сагласности дужна да достави и образложење.

Такође, одређено је да је и организација за осигурање на коју се преноси портфељ дужна да поднесе захтев за прихватање портфеља. При томе се на захтев за прихватање портфеља осигурања сходно примењују одредбе Закона о захтеву за издавање дозволе за рад. Надлежни

савезни орган, а то је савезно министарство за финансије може одбити давање сагласности за преношење портфеља осигурања, ако утврди да преношење није у складу са Законом и прописима донетим на основу њега. При томе Народна банка Србије, решавајући поднете захтеве, доноси јединствено решење.¹²

Оно што се подразумева, пренос портфеља у нашим условима се обавља углавном преко поступка статусних промена. Наиме, након спроведеног поступка спајања једне организације за осигурање са другом, без обзира да ли је то учињено, сходно Закону тако што се једна организација за осигурање припојила другој или је дошло до спајања тако што је спроведен поступак оснивања нове организације за осигурање, између осталог, једна од кључних последица је пренос портфеља. Другим речима, друштво за осигурање које се спојило припајањем преноси свој дотадашњи портфељ на друштво са којим се спојила. Ако су се друштва спојила тако што је извршено оснивање нове организације тада се на ново друштво преноси портфељ и једног и другог друштва. У тим случајевима постоји континуитет, у погледу преноса портфеља.

Међутим, пренос портфеља у Закона подразумева да се пренос портфеља чини неким правним послом, а не путем статусних промена. Поставља се питање да ли би се пренос портфеља могао извршити на основу купопродајног уговора. Мислимо да би могао, јер за пренос портфеља није потребна сагласност осигураника.

Пренос портфеља осигурања се у теорији дефинише као уступање од стране једног друштва за осигурање (друштво уступиоца) другом друштву за осигурање (друштво пријемник портфеља) на основу споразума тих друштава и одобрења за пренос надлежног друштвеног органа свих или дела уговора о осигурању (директних уговора о осигурању и/или уговора о реосигурању) са свим правима и обавезама на дан уступања.¹³

¹² Члан 210. Закона о осигурању.

¹³ Јован Славнић, Пренос портфеља осигурања, *Правни животић*, бр. 11/97, стр. 503.

3. Престанак организације за осигурање, односно агенције

Однос Закона о осигурању и Закона о предузећима, односно Закона о привредним друштвима је претходно образложен. Сличан је однос и Закона о осигурању и Закона о стечајном поступку, што значи да приоритет у примени имају одредбе Закона о осигурању, као специфичног закона у односу на Закон о стечајном поступку, као општи закон.

У Закону о осигурању дефинисано је да организација за осигурање, односно агенција престаје:

- 1) ако јој је одузета дозвола за рад,
- 2) ако јој је изречена мера забране обављања делатности због тога што не испуњава услове за обављање делатности, а у року одређеном у изреченој мери не испуни те услове, односно не измени делатност,
- 3) одлуком скупштине,
- 4) ако се број акционара, осим акционарског друштва без јавног уписа смањи на један, а у року од шест месеци се суду који води регистар не пријави нови акционар, односно ако се број чланова (осигураника) друштва за узајамно осигурање сведе на број мањи од утврђеног у Закону, а у року од шест месеци се није повећао до тог броја,
- 5) ако се правоснажном одлуком суда утврди ништавост уписа у судски регистар,
- 6) ако не обавља послове дуже од две године,
- 7) стечајем,
- 8) спајањем са другим правним лицима или поделом,
- 9) у другим случајевима, прописаним овим законом и другим законима.

У случају одузимања дозволе за рад, Народна банка Србије покренуће поступак ликвидације, односно стечаја. У случајевима од 2) до 5) спроводи се по правилу, поступак ликвидације, а у случајевима из тачке 6) и 7) стечај.

Дан престанка организације за осигурање ликвидациони, односно стечајни управник објављује у средствима јавног информисања.

На првом месту разлог престанка друштва за осигурање је одузимање дозволе за рад. Разлози за одузимање дозволе образложени су у делу који се односи на контролу пословања друштава за осигурање. Остали разлози су везани за опште разлоге престанка предузећа, статусних промена када постојање акционарског друштва или друштва за узајамно осигурање изгуби смисао.

У Закону су утврђене и специфичности престанка друштва за осигурање, које између осталог обавља и послове осигурања живота, односно предвиђена је могућност да након што је стечајно веће донело решење о отварању стечајног поступка осигураници живота могу средствима осигурања живота тог друштва да оснују ново друштво за обављање послова осигурања живота.

Правило је, такође, да се поступак стечаја организације за осигурање покреће, ако у року од 60 дана непрекидно или 60 дана са прекидима у последњих 75 дана од дана настанка неликвидности, организација за осигурање не успостави своју ликвидност (тј. постане способна да извршава своје финансијске обавезе).

С обзиром на специфичност делатности осигурања постоје и специфичности измирења обавеза из стечајне масе у односу на ситуацију у којој се нађу остала предузећа.

Сходно Закону, из стечајне масе измирују се обавезе по следећем распореду:

- 1) потраживања по основу трошкова стечајног поступка,
- 2) потраживања поверилаца по основу уговора о осигурању и реосигурању живота до висине обавеза исказаних у средствима математичке резерве,
- 3) потраживања поверилаца по основу уговора о осигурању од последица несрећног случаја,
- 4) потраживања поверилаца по основу уговора о осигурању осталих врста осигурања и по основу уговора о реосигурању.¹⁴

У ранијем Закону о осигурању имовине и лица, доследно ставу да средства осигурања живота имају посебан третман и посебну заштиту,

¹⁴ Члан 206. Закона о осигурању.

на првом месту у погледу редоследа измирења обавеза из стечајне масе била су потраживања настала по том основу. Одмах иза њих су потраживања по основу осигурања од последица несрећног случаја. Међутим, нови Закон о осигурању на прво место ставља трошкове стечајног поступка, што није добро решење. Средства осигурања живота морају имати посебан третман, али је интенција друштва да се повећа улога осигурања живота у укупном портфељу осигурања. Овако може доћи до тога да трошкови провођења стечајног поступка "поједу" средства математичке резерве осигурања живота.

У овом контексту наводимо да у случају стечаја уговарача осигурања, осигурање се наставља, али свака страна има право да раскине уговор о осигурању у року од три месеца од отварања стечаја, у ком случају стечајној маси уговарача припада део плаћене премије који одговара преосталом времену осигурања. У случају стечаја осигуравача, уговор о осигурању престаје по истеку тридесет дана од отварања стечаја.¹⁵

¹⁵ Члан 923. Закона о облигационим односима.

V. УПРАВЉАЊЕ КВАЛИТЕТОМ У ДРУШТВИМА ЗА ОСИГУРАЊЕ

1. Полазишта

Уклапање Србије у светски репродукциони систем увелико је у току. Може се очекивати да ће оно с протеклом времена бити све брже и садржајније. Своје место у тим кретањима има и делатност осигурања. У склопу прилагођавања ове гране захтевима савременог светског тржишта, велики значај придаје се увођењу система управљања квалитетом и ИСО стандарда.

Управљање квалитетом у савременим осигуравајућим друштвима незаобилазан је део укупног управљања овим предузећима. Њиме се обезбеђује, уз претходно тачно одређивање захтева за квалитетом, примена одговарајућег система који јемчи успешно текуће пословање друштва, развој услуга примерен потребама корисника и непрекидан надзор над овим токовима.

О томе шта је квалитет постоје различита размишљања и тумачења. Наводимо ставове неколицине личности светског угледа:¹⁶

- Џозеф Џуран (Joseph Juran): „Погодност за употребу”;
- Виљем Деминг (William Deming): „Квалитет би требало да своју тежњу усмери на садашње и будуће потребе корисника”;
- Арманд Фајгенбаум (Armand Feigenbaum): „Скуп сложених обележја производа или услуга у маркетингу, развоју, производњи и одржавању кроз које ће производ или услуга у употреби задовољити очекивања корисника”;
- Фил Крозби (Phil Crosby): „Сагласност захтевима”.

¹⁶ Радо Максимовић, *Серија стандарда ИСО 9000:2000 – управљање квалитетом* (представљање у програму „Пауерпоинт”), стр. 2.

Систем управљања квалитетом у светској привреди и друштву у целини почива, на првом месту, на стандардима Међународне организације за стандардизацију (International Organization for Standardization, скраћено ISO). Ова установа, са седиштем у Женеви, обухвата мрежу од 157 државних завода за стандардизацију, међу којима се налази и србијански. Међународна организација за стандардизацију је невладина установа и њени чланови, за разлику од, рецимо, Уједињених нација нису представници влада појединих земаља. То је последица чињенице да стандарди покривају широко поље јавног и приватног делокруга рада.

Стандарде припремају технички одбори Међународне организације за стандардизацију. Свака од чланица, када је заинтересована за подручје рада некога одбора, може у њега именовати свога представника. То, такође, чине међународне владине и невладине организације. Главно подручје делатности Међународне организације за стандардизацију представљају, свакако, технички стандарди. Њихова примена има непроцењив привредни и друштвени значај, односно утицај.¹⁷

У најпознатије ИСО стандарде у свету убрајају се такозване породице стандарда ИСО 9000 и ИСО 14000. Они су уведени у око 890.000 разних организација у 161 земљи. Стандарди ИСО 9000 представљају заштитни знак за испуњење захтева за управљање квалитетом у међународном пословању, док су стандарди ИСО 14000 на добром путу да то исто постигну у области заштите околине.

Скупином стандарда ИСО 9000 првенствено се уређују питања управљања квалитетом. То подразумева услове које организација мора испунити да би задовољила захтеве странака за квалитетом и меродавне законске захтеве, уз истовремено повећање задовољства странака и стално побољшање способности у остварењу ових циљева.

Породица стандарда под заједничким називом ИСО 14000 бави се, на првом месту, управљањем које се односи на природну околину. То подразумева поступке организације да што више смањи неповољно дејство свога рада на околину и да постиже непрекидно унапређење по овим питањима.

¹⁷ Overview of the ISO system, www.iso.org.

Убедљива већина ИСО стандарда односи се на тачно одређени производ, услугу или поступак. Насупрот томе, стандарди ИСО 9000 и ИСО 14000 стекли су светски углед као обрасци понашања који су општи. Они се примењују у свакој организацији, независно од тога:

- да ли је велика или мала;
- да ли се бави производњом или пружањем услуга;
- којој привредној области припада или којим се пословима бави;
- да ли припада приватном предузетништву, јавној управи или државним органима.

2. Стандарди ИСО 9000

Стандарде из групе ИСО 9000 израђује Технички одбор 176 за управљање квалитетом и обезбеђење квалитета.¹⁸ Његов задатак је, такође, саветодавна улога за све одборе Међународне организације за стандардизацију и Међународног поверенства за електротехнику како би била обезбеђена целовитост општег система квалитета заснованог на стандардима ИСО 9000 и његово успешно спровођење.

Сви стандарди који припадају скупини ИСО 9000 од доношења 15. децембра 2000. године па наовамо непрекидно се развијају и допуњавају.¹⁹ Тренутно их има петнаест:

- ИСО 9000 : 2005 „Системи управљања квалитетом – основе и појмовник”;
- ИСО 9001 : 2000 „Системи управљања квалитетом – захтеви”;
- ИСО 9004 : 2000 „Системи управљања квалитетом – смернице за побољшање учинка”;
- ИСО 10005 : 2005 „Системи управљања квалитетом – смернице за планове квалитета”;
- ИСО 10006 : 2003 „Системи управљања квалитетом – смернице за управљање квалитетом у пројектима”;
- ИСО 10007 : 2003 „Системи управљања квалитетом – смернице за уобличавање поступка подршке производу или услузи од замисли до продаје”;

¹⁸ www.tc176.org.

¹⁹ *Selection and Use of the ISO 9000:2000 family of standards*, www.iso.org.

- ИСО 10002 : 2004 „Управљање квалитетом – задовољење странака – смернице за решавање приговора у организацијама”;
- ИСО 10012 : 2003 „Системи мерења управљања – захтеви за поступке мерења и опрему за мерење”;
- ИСО / ТР 10013 : 2001 „Смернице за исправе у систему управљања квалитетом”;
- ИСО 10014 : 2006 „Управљање квалитетом – смернице за постизање новчаних и привредних користи”;
- ИСО 10015 : 1999 „Управљање квалитетом – смернице за обуку”;
- ИСО / ТР 10017 : 2003 „Подука за статистичке технике у примени ИСО 9001 : 2000”;
- ИСО 10019 : 2005 „Смернице за одабир саветника за систем управљања квалитетом и њихових услуга”;
- ИСО 19011 : 2002 „Смернице за проверу система управљања квалитетом или животном средином”;
- ИСО / ТС 16949 : 2002 „Системи управљања квалитетом – посебни захтеви за примену ИСО 9001 : 2000 у производњи аутомобила и опслуживању резервним деловима”;

Највећу важност у практичној примени имају три стандарда, о којима ће у наставку бити нешто више речи.

Стандард ИСО 9000 : 2005 „Системи управљања квалитетом – основе и појмовник” представља увод у суштинско разумевање ових система и тумачи, односно одређује и приближава изразе који се користе у управљању квалитетом на лако прихватљив начин у свим делатностима.

Стандард ИСО 9001 : 2000 „Системи управљања квалитетом – захтеви” обухвата опште захтеве за системе управљања квалитетом у организацијама које теже непрекидном обезбеђењу производа или услуга који ће задовољити купце и законодавне одредбе које су надређене захтевима стандарда. Такође, овакве организације повећавају задовољство странака сталним унапређењем система управљања квалитетом тако што се прилагођавају како купцима тако и законским захтевима. Може бити само у унутрашњој примени, али га, по правилу, оверавају спољни оверивачи, по чему је јединствен у породици ИСО 9000. Ту околност организације редовно истичу у јавности, што им може дати упоредну предност у поређењу с конкурентима који свој рад нису ускладили са ИСО стандардима.

Стандард ИСО 9004 : 2000 „Системи управљања квалитетом – смернице за побољшање учинка” усредсређен је на унапређење унутрашњих токова у организацији како би се непрекидно и трајно побољшавали њен пословни учинак и успешност са становишта укупних обележја квалитета. Упутства се у њему дају у оквиру далеко ширег распона циљева управљања квалитетом у поређењу са стандардом ИСО 9001 : 2000.²⁰ Корист добијена применом стандарда ИСО 9004 : 2000 шири се, уз странке, и на све друге стране које су заинтересоване за радње организације или су на неки начин с њима повезане: запослени, власници, снабдевачи и друштво у целини. Овај стандард није намењен потврди од стране спољних оверивача.

Највећи учинак се постиже када се породица стандарда ИСО 9000 уводи целовито. Према препорукама Међународне организације за стандардизацију, уз стандард ИСО 9000 : 2005 треба прво применити ИСО 9001 : 2000 да би се постигао први ниво управљања квалитетом. Након тога се препоручује и увођење стандарда ИСО 9004 : 2000 са још ширим обухватом.

Важно је истаћи да стандарди ИСО 9001 : 2000 и ИСО 9004 : 2000, премда имају различите предмете и подручја примене, представљају усклађен пар. Полазећи од општег начела необавезности примене ИСО стандарда, као и од независности та два стандарда, у пракси се многе организације, па и наша друштва за осигурање, обично задржавају на увођењу стандарда ИСО 9001 : 2000. Изградња овог стандарда почива на чињеници да осигуравачи посебну пажњу посвећују квалитету услуга које пружају странкама. Наредни корак у поступном заокружењу система управљања квалитетом и код осигуравача би требало да представља увођење ИСО 9004 : 2000 као захтевнијег стандарда.

Уколико организација прихвати сва три наведена стандарда, то ће јој омогућити: да их повеже с другим системима за управљање (на пример, са стандардима ИСО 14000 за животну средину); да задовољи посебне захтеве појединих производних или услужних области (рецимо ИСО / ТС 16949 : 2002 за аутомобилску индустрију); да лакше стиче признања на нивоу земље за најуспешнија предузећа, односно установе.

Да би се одржала њихова делотворност, стандарди ИСО 9000 се непрекидно преиспитују и обнављају. На то утичу две скупине разлога: први

²⁰ Izet Jelić, ISO 9001 / 2000 u Sarajevu osiguranju d. d., *Svijet osiguranja*, 5, 2004, стр. 30.

су најновија достигнућа из области управљања квалитетом, а други искуства из примене стандарда ИСО 9000 у целом свету. У начелу, измене ових стандарда раде се на пет година. Цео посао води, наравно, Технички одбор 176 за управљање квалитетом и обезбеђење квалитета.

3. Начела управљања квалитетом на којима се заснивају стандарди ИСО 9000

Стандарди ИСО 9000 темеље се на осам начела за управљање квалитетом. Она су намењена руководству као водич за унапређење рада организације и њено што боље унутрашње уређење. Настала су из богатих сазнања и искустава међународних стручњака из Техничког одбора 176 за управљање квалитетом и његово обезбеђење. Начела управљања квалитетом се могу примењивати на много различитих начина, што ће зависити од врсте организације, њених потреба и изазова с којима се среће.²¹

Начело 1: Сврханка у жижи.

Пошто организација зависи од купаца, односно странака, она треба да им разуме садашње и будуће потребе, да задовољи њихове захтеве, те да пружи све што јој је у моћи да чак и надмаши очекивања странака.

Најважније користи од примене овога начела су следеће: а) повећања приходи и тржишни удео прилагодљивим и брзим одговорима на захтеве тржишта, б) унапређена учинковитост коришћења средстава како би се побољшало задовољство странака и в) повећана оданост странака, што се огледа у поновном закључењу послова.

Начело 2: Руковођење организацијом.

Руководиоци остварују јединство између намера и праваца деловања организације. Они би требало да створе и одрже унутрашње окружење у коме ће радници бити у потпуности укључени у остваривање циљева организације.

Као кључне користи од примене овог начела могу се издвојити: а) запослени ће боље разумети циљеве организације и бити подстакнути за њихово остваривање, б) радње и поступци у организацији се обликују,

²¹ Quality management principles, www.iso.org.

спроводе и вреднују на уједначен начин и в) лоше саобраћање између делова организације своди се на најмању меру.

Начело 3: Значај свакој сарадника.

Запослени у свим деловима су од суштинског значаја за организацију. Њихово пуно упошљавање омогућава оваплоћење способности у корист организације.

Кључне користи које доноси спровођење овог начела су следеће: а) сарадници су подстакнути, предани и у пуној мери укључени у организацију, б) увођење новина и стваралаштво у унапређењу циљева организације, в) запослени су одговорни за свој рад и г) они желе да учествују и доприносе сталном унапређењу делања организације.

Начело 4: Значај процеса.

Жељени учинак ће се боље остварити када се радњама, односно пословима организације и средствима која их подржавају управља као процесом.

Најважније користи од примене овог начела: а) нижи трошкови и краће време обрта примереним коришћењем средстава, б) унапређен, уједначен и предвидив учинак и в) могућности за побољшања у пословању се ређају по важности те затим издвајају и примењују.

Начело 5: Системски прилаз ујављању.

Препознавање, разумевање и управљање повезаним процесима као системом доприноси учинковитости и успешности организације приликом остварења њених циљева.

Најважније користи од примене начела: а) обједињавање и стварање таквих процеса путем којих ће се на најбољи начин остварити жељени резултати, б) способност да се пажња усмери на кључне процесе и в) обезбеђење уверености заинтересованим странама у погледу доследности, учинковитости и успешности организације.

Начело 6: Непрекидно побољшавање.

Непрекидно унапређивање укупних способности организације треба да буде њен сталан циљ.

Кључне користи од примене овога начела: а) упоредне предности преко побољшаних способности, б) унапређење рада у свим равнима да би се задовољили кључни циљеви организације и в) прилагодљивост путем које се брзо користе прилике (пословне могућности) које се пружају организацији.

Начело 7: Доношење одлука на основу чињеница.

Праве одлуке засноване су на испитивању података и обавештења.

Најважније користи од примене овога начела: а) утемељене одлуке, б) увећана способност да се покаже ваљаност претходних одлука упућивањем на забележене чињенице и в) нарасла могућност да се разматрају, размењују и сучељавају мишљења и одлуке.

Начело 8: Узајамно корисни односи с добављачима.

Организација и њени добављачи су међузависни. Стога обострано користан однос побољшава могућност обе стране да стварају веће вредности.

Као кључне користи од примене последњег наведеног начела могу се набројати: а) увећана способност да како организација, тако и њени добављачи, стварају нове вредности, б) прилагодљивост и брзина заједничких одговора на тржишне промене, као и потребе и очекивања странака, те в) утврђивање праве мере трошкова и средстава.

4. Увођење стандарда ИСО 9001 : 2000 у друштво за осигурање

Приликом увођења стандарда ИСО 9001 : 2000 у осигуравајуће друштво, неопходно је уважити захтеве који су распоређени у пет поглавља: 1. систем управљања квалитетом, 2. одговорност руководства, 3. управљање средствима 4. продаја осигуравајућих услуга и 5. мерење, испитивање и побољшавање. Овде је реч о захтевима који важе и за било коју другу организацију.²²

²² Јуџословенски стандард ЈУС ИСО 9001:2001, Савезни завод за стандардизацију, Београд.

4. 1. Систем управљања квалитетом у друштву за осигурање

У оквиру општих захтева стандарда ИСО 9001 : 2000, друштво за осигурање мора да успостави, поткрепи писаним доказима, примењује и одржава систем управљања квалитетом, те да га стално побољшава.

Ради тога, друштво које уводи овај систем дужно је да:

- препозна процесе неопходне за систем управљања квалитетом, те да их примењује у целокупном друштву;
- утврди редослед и међусобно дејство ових процеса;
- одреди мерила и методе које је потребно обезбедити како би одвијање ових процеса и управљање њима било успешно;
- обезбеди расположивост средстава и обавештења неопходних као подршка извођењу и праћењу процеса;
- прати, мери, и истражује процесе;
- примењује мере неопходне за остваривање планираних задатака и непрекидно побољшавање процеса унутар система управљања квалитетом.

Извесне процесе за друштво за осигурање често обавља неко друго предузеће. Када такав процес утиче на усаглашеност услуга са захтевима стандарда ИСО 9001 : 2000, друштво које се усклађује са поменутиим стандардом мора обезбедити управљање и тим процесима, што је неопходно утврдити системом за управљање квалитетом.

У исправе система управљања квалитетом спадају:

- изјаве о политици квалитета и циљевима квалитета;
- пословник о квалитету;
- поступци и упутства које тражи овај међународни стандард;
- исправе неопходне за обезбеђење успешног планирања и извођења процеса и управљање тим процесима;
- записи о квалитету тражени стандардом ИСО 9001 : 2000.

Изјаве о политици квалитета и циљевима његовог обезбеђења су кратке и сажете. Оне одражавају став руководства према увођењу система квалитета у предузеће. Истичу се на више места: у просторијама пословодства, местима где се одржавају састанци, местима где се најчешће појављују и задржавају странке и слично. Обично се штампају у високој техници, урамљују, често се преводе и на један или више страних језика,

што све зависи од врста осигурања којима се друштво бави, сложености послова, његове величине и других чинилаца.

Пословник о квалитету је најважнија исправа у систему управљања квалитетом. Уколико бисмо поредили предузеће или неку другу организацију која је устројена по стандарду ИСО 9001 : 2000 с државом, могли бисмо рећи да значај пословника за организацију одговара значају устава за државу.

Код осигуравајућег друштва, на пример, у пословнику о квалитету се у уводном делу дају основни подаци о предузећу, његовој делатности и дотадашњем развоју. Затим следе ставови о виђењу улоге друштва у пословању и задацима на тржишту (пружање осигуравајуће заштите, очување и побољшање тржишног удела, одреднице које ће то обезбедити). Овде се обично даје и унутрашње уређење осигуравајућег друштва (пословодство, седиште, огранци), укључујући начин управљања предузећем. Након тога, наводе се кључни међународни стандарди који се користе у систему управљања квалитетом (ИСО 9000 : 2005, ИСО 9001 : 2000, ИСО 9004 : 2000), као и основни појмови и њихова тумачења који се поклапају с међународним стандардима. Затим следе делови сагласно захтевима стандарда (опис система управљања квалитетом; одговорност руководства; управљање средствима; продаја осигуравајућих услуга; мерење, испитивање и побољшавање). И, коначно, осигуравајуће друштво у свом пословнику о квалитету обично има прилоге као што су списак свих исправа у систему управљања квалитетом (пословника, поступака, упутстава), земљописна карта с приказом размештаја огранака (пословница) друштва и слично.

Важно је обезбедити да пословник о квалитету осигуравајућег друштва буде целовит, да прикаже укупан начин уређења система за управљање квалитетом, његовог одржавања и побољшавања, а да, с друге стране не буде преопширан и непрегледан. Наводимо да пословник о квалитету једног од наших водећих осигуравача, „ДДОР-а Нови Сад”, има 55 страница.²³

Уз пословник о квалитету, друштво за осигурање има и пословник о раду одбора за управљање квалитетом којим се одређују питања

²³ „ДДОР Нови Сад”, *Пословник о квалитету* ДДОР. М. 01-001 (издање 1), Нови Сад, 2005.

састава овог тела, руковођења њиме, доношења одлука из области система управљања квалитетом, вођења записника и тако даље.

Поступке друштво установљава, поткређује писаним доказима, примењује, одржава, и, по потреби, мења. Број поступака у нашим друштвима за осигурање мери се десетинама, а број упутстава и стотинама. Полазећи од захтева међународних стандарда, на прво место ставља се поступак планирања и анализе пословања, а затим обично следе: поступак извештавања надзорног органа, поступак унутрашње ревизије и контроле, поступак управљања исправама система управљања квалитетом, поступак преиспитивања система управљања квалитетом, поступак унутрашњих провера система, поступак решавања неусаглашености и измена у исправама, поступак примене поступака за унапређење квалитета и многе друге. Од ових исправа из основне делатности осигураваача могу се поменути: поступак прибаве не-животних осигурања, поступак процене и решавања штета не-животних осигурања и тако даље.

Упутства су исправе нижег реда важности, има их знатно више од поступака и много брже и лакше се мењају. Наслањају се на поступке и разјашњавају, односно олакшавају њихову примену. Код осигуравајућег друштва можемо, рецимо, навести: упутство за израду понуде осигурања, упутство за учествовање на јавним позивима, упутство за израду вишегодишњих осигурања, упутство за процену ризика и закључење каско-осигурања моторних возила и многе, многе друге.

Исправама које се стварају на основу захтева за изградњом система управљања квалитетом мора се управљати. Осигуравајуће друштво је у ту сврху дужно изградити одговарајући поступак којом се уређује:

- одобравање прикладности исправа пре него што се издају;
- преиспитивање и обнављање, ако је потребно и поновно потврђивање исправе;
- обезбеђење да су измене препознате и да се зна које издање исправе је важеће;
- обезбеђење да су важећа издања исправа расположива на свим местима коришћења;
- обезбеђење да су исправе увек читке и лако препознатљиве;
- обезбеђење да се препознају спољне исправе и управља њиховим током;
- спречавање нежељене употребе застарелих исправа.

Записи о квалитету пружају непристрасан доказ о предузетим мерама за обезбеђење квалитета или о достигнућима у друштву по овим питањима. Запис обезбеђује доказ о усаглашености са захтевима за квалитет (на пример, запис о квалитету услуге) или учинковитости примењеног дела система управљања квалитетом (на пример, запис о систему управљања квалитетом). Такође, једна од намена записа о квалитету је приказивање предузетих мера за измене у исправама. Они морају бити читки, лако препознатљиви и лако претраживи. Осигуравајуће друштво је дужно успоставити одговарајући поступак за управљање записима.

4. 2. Одговорност руководства

Системом управљања квалитетом заснованом на стандарду ИСО 9001 : 2000 посебно је истакнута одговорност пословодства друштва за осигурање. Неопходно је да највише руководство (генерални директор и извршни директори) располаже доказима о томе да се заузело на развоју и примени система за управљање квалитетом, а посебно на непрекидном побољшању његове делотворности. Руководство овај задатак испуњава ако: обавештава друштво о значају испуњавања захтева странака, те захтева који проистичу из разних прописа; уводи политику квалитета; одређује циљеве квалитета; обезбеђује преиспитивање система за управљање квалитетом и, коначно, обезбеђује расположивост средстава на основу којих друштво дела.

Руководство друштва за осигурање мора обезбедити да политика квалитета:

- одговара сврси постојања друштва и његовим задацима (заштита, односно подршка имовини и лицима);
- исказује опредељеност да ће се испуњавати захтеви система управљања квалитетом уз стално побољшавање његове делотворности;
- обезбеђује полазиште за утврђивање, односно преиспитивање циљева квалитета;
- буде обелодањена и објашњена свим запосленима у друштву;
- редовно буде преиспитивана како би непрекидно била одговарајућа.

Пословодство је такође дужно обезбедити да се на одговарајућим местима и у одговарајућим равнима друштва за осигурање установе циљеви квалитета, а нарочито они потребни за испуњавање захтева за осигуравајућу услугу. Неопходно је да циљеви квалитета буду мерљиви и усклађени са усвојеном политиком квалитета.

Према захтевима система управљања квалитетом заснованог на стандарду ИСО 9001 : 2000, највише руководство је дужно да се његове одговорности и овлашћења тачно утврде и саопште свима у друштву. Оно мора именовати једног свог члана да преузме одговорност за обезбеђивање токова неопходних за утврђивање, спровођење и одржавање система управљања квалитетом; извештавање пословодства о делотворности овога система и потребама за побољшавање; обезбеђење стварања свести свих запослених о нужности уважавања захтева корисника.

Као једна од обавеза највишег руководства наводи се старање о преиспитивању система управљања квалитетом у планираним раздобљима, како би му се обезбедила непрекидна прикладност. То преиспитивање мора садржати разматрања о изменама и побољшању овога система. О свему овоме је неопходно водити одговарајуће записе.

У поступку преиспитивања система управљања квалитетом од стране пословодства постоје улазни и излазни чиниоци.

Улазни чиниоци морају обухватати податке или обавештења о: налазима провера, одјеку код корисника, обележјима процеса и усаглашености осигуравајућих услуга са системом, мерама за спречавање одступања од усаглашености и исправљању одступања ако до њега дође, додатним мерама које су проистекле након претходних преиспитивања, изменама које би могле деловати на систем управљања квалитетом и препорукама за његово побољшавање.

Излазни чиниоци у поступку преиспитивања система управљања квалитетом морају садржати одлуке и мере које се тичу: побољшавања учинковитости система и процеса који се у њему одвијају; побољшавања услуга осигурања у вези са захтевима корисника и, коначно, мере које се односе на потребна средства (кадрови, разна материјална средства).

4. 3. Управљање средствима

Друштво за осигурање је дужно да утврди и обезбеди сва неопходна средства за увођење и одржавање система управљања квалитетом, те стално побољшавање његове делотворности, као и за повећавање задовољења корисника испуњавањем њихових захтева.

У том смислу, друштво мора најпре уполити такво особље које утиче на квалитет услуга и које је оспособљено у погледу знања, образовања, обуке и искуства. Стога осигуравајуће друштво мора установити тражену оспособљеност лица која обављају послове од утицаја на квалитет услуга осигурања, затим обезбедити обуку (или предузети друге мере да се ове потребе задовоље) те оцинити учинковитост предузетих мера, обезбедити свест код запослених по питањима важности њихових поступака који се тичу квалитета. Све то мора бити пропраћено примереним записима о образовању, обуци, стеченим знањима и искуствима.

Други вид средстава подразумева надградњу која се мора прибавити и одржавати да би друштво за осигурање постигло усаглашеност са захтевима везаним за услуге. Под овим се подразумевају: зграде, радне просторије с припадајућом опремом (где посебно место има рачунарска опрема), као и друге пратеће услуге подршке пословању (превоз и саобраћање у целини).

Запослени с пратећом надградњом представљају радну средину у којој се пружају осигуравајуће услуге. Стога је друштво за осигурање дужно да управља и радном средином у целини ради остваривања усаглашености услуга са захтевима система управљања квалитетом.

4. 4. Продаја услуга осигурања

Делатност осигурања имовине и лица је сама по себи већ доста уређена, чиме је погодна за примену ИСО стандарда. Кључно место у њој заузима продаја полиса коју прате решавање осигураних штета и рад с новчаним средствима (прикупљање, плаћање одштета, улагање).²⁴

Друштво је, према захтевима система за управљање квалитетом по стандарду ИСО 9001 : 2000, дужно да планира продају осигурања и развија

²⁴ Izet Jelić, као под 20.

процесе њеног унапређења. Ово планирање мора бити усклађено са захтевима осталих поступака у систему управљања квалитетом.

Приликом планирања продаје, друштво за осигурање, где год је то погодно, утврђује: циљеве квалитета и захтеве за своје услуге; потребу за успостављањем процеса, исправа и неопходних средстава за дату услугу; потребно праћење, вредновање и испитивање дате услуге; мерила за прихватање осигуравајуће услуге; записе неопходне за доказивање да продајни процеси и услуге осигурања испуњавају захтеве система управљања квалитетом.

Дужну пажњу осигуравајуће друштво треба да посвети осигураницима, односно уговарачима осигурања као корисницима својих услуга. Стога су процеси који се односе на кориснике посебно обрађени у захтевима које поставља систем управљања квалитетом. Друштво најпре треба да утврди захтеве за услугама осигурања (који могу бити и посебни), да би се ти захтеви потом преиспитали, али пре понуде могућем осигуранику. Све ово се одвија уз непрекидно двострано саобраћање с корисницима услуга.

Друштво за осигурање мора такође планирати развој својих услуга. У ту сврху неопходно је да утврди фазе пројектовања и развоја, поступке преиспитивања и вредновања за сваку фазу, као и носиоце одговорности за пројектовање и развој услуга. У одговарајућим раздобљима мора се свеобухватно преиспитивати развој осигуравајућих услуга како би се вредновала достигнућа, уочиле могуће тешкоће и предложиле мере за њихово отклањање. Као и код осталих поступака, и овде је неопходно да све буде пропраћено одговарајућим записима.

4. 5. Мерење, испитивање и побољшавање

Осигуравајуће друштво мора спроводити поменуте радње да би доказало усаглашеност услуга са стандардом, обезбедило усаглашеност укупног система управљања квалитетом, те стално побољшавало деловитност овога система. У ту сврху је нужно одабрати применљиве поступке, укључујући различите статистичке технике.

Једно од важних питања јесте мерење задовољства осигураника и њихових запажања о томе у којој мери друштво испуњава захтеве и очекивања у погледу осигуравајуће заштите.

Унутрашња провера усклађености пословања друштва са системом за управљање квалитетом заснованог на стандарду ИСО 9001 : 2000 јесте незаобилазно питање из области мерења, односно праћења. Осигуравајуће друштво овакве провере мора спроводити у утврђеним роковима да би установило да ли је систем усаглашен са планираним поставкама, захтевима међународног стандарда, те захтевима система управљања квалитетом које је друштво успоставило. Такође, проверавају се примена и одржавање система у предузећу.

У ту сврху друштво за осигурање одређује мерила провере, предмет, подручје, учесталост и поступак за проверу. Важно полазиште су и налази из претходних провера усклађености пословања друштва са системом за управљање квалитетом. Руководство које је одговорно за проверавану област дужно је обезбедити да се сместа предузму мере ради отклањања установљених неусаглашености и њихових узрока.

Друштво је такође дужно да утврђује, прикупља и испитује одговарајуће податке да би доказало примереност и успешност система управљања квалитетом. Истраживање података мора пружити обавештења о задовољењу осигураника, односно корисника осигурања, усаглашености с њиховим захтевима, као и обележјима услуга.

Осигуравајуће предузеће мора непрекидно побољшавати деловност система управљања квалитетом путем усвојене политике квалитета, применом циљева квалитета, коришћењем налаза из провера, испитивањем меродавних података, применом мера спречавања одступања од захтева система и њиховим довођењем у захтевано стање.

5. Искуства из управљања квалитетом у делатности осигурања у Србији

У Србији само два осигуравајућа друштва, „Дунав осигурање” и „ДДОР Нови Сад”, имају међународно признат систем управљања квалитетом. То је, очигледно, потврда чињенице да припрема, увођење, а готово касније одржавање система представљају изузетно сложен, свеобухватан, дуготрајан, напоран и скуп подухват. Стога није изненађење што управљање квалитетом имају само највећи домаћи осигуравачи.

„Дунав осигурање” је први осигуравач у земљи који је априла 2004. добио уверење о уведеном систему управљања квалитетом заснованом на стандарду ИСО 9001 : 2000. Спољни оцењивач који је прихватио усаглашеност рада „Дунав осигурања” са светским захтевима квалитета била је швајцарска кућа „СГС” као највеће друштво на свету за испитивање и оверу система квалитета. Тиме је озваничено да се процеси рада у највећем србијанском осигуравајућем друштву одвијају по прописаним и надзираним поступцима и упутствима, чиме се осигуранику као крајњем кориснику обезбеђује тачно одређена услуга, пружена на најбољи могући начин.²⁵

Децембра 2005. године и у „ДДОР-у Нови Сад” је окончан изузетно захтеван поступак увођења система управљања квалитетом по међународном стандарду ИСО 9001 : 2000. Пуна усаглашеност бројних исправа управљања квалитетом с процесима рада и пословања овог друштва остварена је у изузетно кратком року од свега пола године. Код већине осигуравајућих друштава увођење овог стандарда траје, наиме, по годину-годину и по дана.²⁶

Располагање, односно нерасполагање уверењем о уведеном квалитету већ сада има утицаја на пословање наших осигуравача. Рецимо, Законом о јавним набавкама²⁷ уведен је у праксу поступак набавке добара и услуга путем јавног упита за следеће наручиоце: државни органи, организације, установе, као и друга правна лица која су корисници буџетских средстава или чији је већински деоничар, односно власник удела корисник буџетских средстава, или су, пак, на неки други начин повезани са овим корисницима. Одредбама наведеног закона утврђено је да се, поред осталог, као предмет јавне набавке јавља и услуга осигурања.

Наручилац има обавезу да у јавном позиву објави мерила која ће бити примењивана приликом избора најбоље понуде. Она морају унапред бити описана и вреднована у траженим конкурсним исправама. Промена мерила није дозвољена након оглашавања јавног позива за давање понуда или доделе уговора о јавној набавци. Приликом купљања понуда за осигурање све чешће се среће и захтев да осигуравач

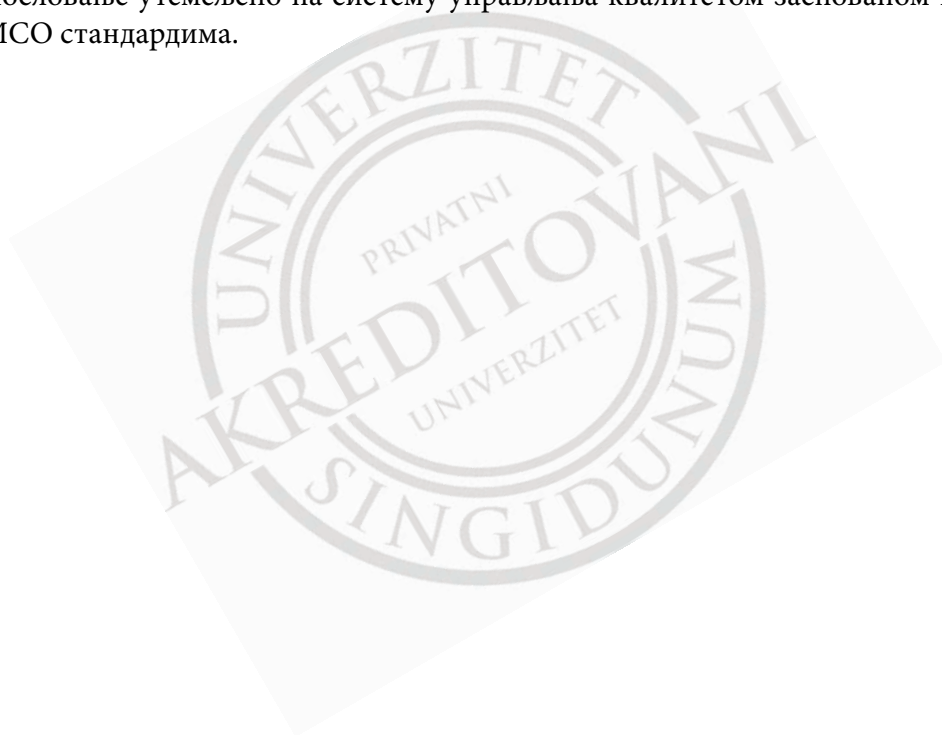
²⁵ Систем менаџмента квалитетом, www.dunav.co.yu.

²⁶ „ДДОР Нови Сад”, *Добијен стандард 9001/2000*, 260, 2006, стр. 8–9.

²⁷ Закон о јавним набавкама, *Службени гласник Републике Србије*, 39 и 43, 2002, 55, 2004. и 101, 2005.

има пословање устројено у складу с међународно признатим стандардима система управљања квалитетом. Због тога су друштва која имају одговарајуће потврде у бољем положају од осталих осигуравача приликом бодовања понуда.

Можемо очекивати да ће се, са сређивањем стања на домаћем тржишту и његовим укрупњавањем, повећавати број кућа које ће на овакав начин уредити свој рад. Тако ће, слично околним земљама, и у нас систем управљања квалитетом у делатности осигурања све више добијати на значају. Са отварањем тржишта према иностраној конкуренцији, важан чинилац за очување тржишног положаја домаћих осигуравача биће њихово пословање утемељено на систему управљања квалитетом заснованом на ИСО стандардима.

VI. УПРАВЉАЊЕ У СИСТЕМУ ДОБРОВОЉНОГ ПЕНЗИЈСКОГ ОСИГУРАЊА

1. Поступак управљања у друштвима за управљање добровољним пензијским фондом

1. 1. Основне претпоставке и правци развоја добровољног пензијског осигурања у Србији²⁸

Термин „осигурање” у нашој теорији и пракси употребљив је за три кључне делатности за осигурање имовине и лица, за делатност добровољног пензијског и инвалидског осигурања и здравственог осигурања. Сличност и разлике ових видова осигурања у теорији нису довољно анализиране, али се може уочити да се ради о три одвојена система са одређеним сличностима, које термин „осигурање” више истиче него што је реално стање.

Основни закони који регулишу осигурање имовине и лица су, наравно Закон о осигурању и Закон о облигационим односима, док је основни закон који дефинише пензијско - инвалидско осигурање - Закон о основама пензијског и инвалидског осигурања. У Закону о основама пензијског и инвалидског осигурања дефинисане су основе тзв. првог стуба тј. обавезног, државног пензијског осигурања. Основна начела која дефинише поменути закон су да су права из пензијског и инвалидског осигурања лична права и да се не могу преносити на друга лица; да права из пензијског и инвалидског осигурања не могу застарети, осим права на потраживање доспелих, а неисплаћених износа по основу пензијског и инвалидског осигурања; да се средства обезбеђују из доприноса које плаћају осигураници и послодавци; да се средства за повећање

²⁸ Део поглавља о добровољном пензијском осигурању који се назива – Основне претпоставке и правци развоја др Драган Мркшић је написао заједно са Горданом Томашевић Дражић.

обавеза које настају услед стицања и остваривања права под посебним условима обезбеђују у буџету; да се права из пензијског и инвалидског осигурања обезбеђују, односно остварују преко фондова за пензијско и инвалидско осигурање.

Основна права која се могу остварити на основу овог Закона су:

- право на старосну пензију - за случај старости;
- право на инвалидску пензију - за случај инвалидности;
- право на породичну пензију - за случај смрти.

Уласком Србије у процес транзиције, проблем финансирања пензијских система по принципу „међугенерациске солидарности” постао је веома изражен. Материјални статус осигураника све је лошији, а функционисање пензијских фондова у великој мери атакује на буџет Републике Србије.

Реформа пензијског система је неминовна, али се пре уласка у тај процес морају детаљно сагледати позитивни и негативни ефекти сваког од могућих решења.

Систем обавезног пензијског осигурања у Србији функционише по принципу "pay as you go", тј. тренутно активно радно становништво путем доприноса финансира пензијске надокнаде тренутних пензионера. Примена оваквог система финансирања доводи у питање постојање било каквог „фонда”, из разлога што се уплаћени доприноси одмах усмеравају за исплату пензијских надокнада и то све преко „прелазног рачуна” - фонда.²⁹

На садашње стање пензијског осигурања значајније су утицала демографска кретања, али и дешавања у националној економији.

Негативни трендови природног кретања становништва (смањење нивоа фертилитета, повећање стопе морталитета) присутни су на нашем подручју више деценија, али су последњих неколико година све израженији. Чињеница да тренутна стопа фертилитета није довољна за „замену генерација” је више него поражавајућа.

Перманентно опадање привредних активности почело је 80-тих година прошлог века и кулминирало је увођењем санкција Савета безбедности УН и хиперинфлацијом почетком 90-тих година. Ослабљену

²⁹ Damir Ostavić, *Kapitalizirani sustavi i pitanje pravednosti*, www.ijf.hr.

привреду значајно је оптеретио и велики број расељених лица која су доселила у нашу земљу након ратних дешавања. Завршни удар на националну економију представљало је бомбардовање од стране НАТО-а.

Последњих тридесетак година нашу економију карактерише пропадање целокупне привредне активности, пад животног стандарда, пораст незапослености, неразвијеност тржишта рада, неефикасност законодавства и значајни политички притисци.

Претходно описана демографска кретања и стање националне економије негативно су утицала на дешавања у обавезном пензијском осигурању:

- **Константно се повећава број корисника пензијских надокнада**

У 2002. години однос броја активних осигураника и корисника пензијских надокнада износио је 1,16. Овакав однос условљен је како неповољним природним кретањем становништва и либералним условима пензионисања, тако и све већим бројем радно способних становника ангажованих у „сивој економији” (становништво које није пријављено и не плаћа доприносе). Не може се изоставити чињеница да је висок проценат корисника инвалидских (31,6%) и породичних пензија (24%) у односу на укупан број корисника. Битно је напоменути да је однос активних осигураника и корисника пензијских надокнада који омогућава нормално функционисање пензијског система 3,5:1 (овај однос у нашој земљи је постојао 1981. године након чега је уследио перманентни пад).

Једно од могућих решења проблема било би повећање старосне границе за одлазак у пензију. Међутим, такво решење би са собом повукло проблем запошљавања младих људи, тј. проблем незапослености.

- **Постојање веома високог односа просечне пензијске надокнаде и просечне зараде**

Однос просечне пензијске надокнаде и просечне зараде креће се преко 70%, што је у поређењу са другим земљама света изузетно висок проценат (Немачка 45,2%, Македонија 42,8%, Велика Британија 38%, САД 34,7%).

Посебан проблем представља чињеница да се значајан део (око 40%) укупног износа за пензије исплаћује непосредно из буџета, а

преосталих око 60% из доприноса које плаћају осигураници и послодавци. Када се узме у обзир реална чињеница да се значајан део буџета претходних година обезбеђивао из средстава која су добијена од приватизације, поставља се логично питање шта ће бити када се ускоро заврши приватизација путем продаје предузећа и када нестане значајан извор „пуњења” буџета.

Изменом начина индексације пензијских надокнада могло би се постићи смањење односа пензијске надокнаде и просечне зараде.

- **Износ пензијских надокнада је изузетно низак**

Пензијске надокнаде су на нивоу егзистенцијалног минимума. У 2002. години око 60% корисника пензијских надокнада је примило надокнаду мању од просечне. Такође, неопходно је напоменути и постојање кашњења у исплати пензијских надокнада.

- **Високе стопе доприноса**

Стопа доприноса је по Закону о пензијском и инвалидском осигурању (из 2003. године) повећана са 19,6% на 20,6% (10,3% на терет послодавца и 10,3% на терет запосленог). Међутим повећање стопе није допринело решењу проблема финансирања фондова, већ је имало потпуно супротан ефекат - евазију доприноса. До овога је дошло из разлога отежаног функционисања великог броја предузећа, која имају великих потешкоћа око исплате зараде, али и због постојања „сиве економије”.³⁰

Посматрајући функционисање пензијског осигурања у оваквим условима, намеће се чињеница да је постојећи систем у кризи и да је неопходно спровођење реформе.

Реформа треба да обухвата:

- спровођење пакета мера које би од система обавезног осигурања створиле економски одржив, фискално подношљив систем који је у функцији економског развоја.³¹ Ове мере би

³⁰ Татјана Ракоњац-Антић, *Добровољно пензијско осигурање – актуарска и финансијска анализа*, Економски факултет, Београд, 2004, стр. 255.

³¹ Владимир Јанковић, *Организација јавних фондова у реформисаном пензијском систему Србије*.

се, између осталог, односиле на измену обрачуна пензијских накнада и повећање старосне границе за стицање права за коришћење надокнаде, што је донекле остварено изменом Закона у октобру 2005. године у Народној скупштини Србије;

– увођење система пензијског осигурања са три стуба:

- I стуб - обавезно пензијско осигурање, засновано на принципу међугенерациске солидарности;
- II стуб - обавезно пензијско осигурање, засновано на принципу индивидуалне капитализоване штедње; за његово увођење још не постоје потребни услови;
- III стуб - добровољно пензијско осигурање.

За увођење обавезног допунског пензијског осигурања (другог стуба) неопходно је доношење посебног закона. Нема дилеме да је и за добровољно пензијско осигурање потребан посебан закон, али је преовладало мишљење да је и постојећи Закон о осигурању довољан основ за увођење у нашу праксу добровољног пензијског осигурања. У теорији је у више махова изнет став да је нелогично раније унети трећи стуб, него други што се види из чињенице шта се назива другим, а шта трећим стубом.

Примера ради, припрема за увођење другог стуба у Хрватској трајала је неколико година и подразумевала је поред осталих мера и доношење Закона о обавезним и добровољним мировинским фондовима и Закона о мировинским осигуравајућим друштвима и исплати мировина на темељу индивидуалне капитализиране штедње, као и многих других подзаконских аката. Такође, оформљена је Агенција за надзор пензијских фондова и осигурања (ХАГЕНА) и централна државна институција за прикупљање доприноса и вођење индивидуалних рачуна осигураника - Средишњи регистар осигураника (РЕГОС).

У условима какви су тренутно у нашој земљи - пораст незапослености, старење становништва, значајни политички притисци и постојање финансијског тржишта које је још увек у развоју, право решење је комбиновани приступ, који подразумева постојање I и III стуба.

Обавезно пензијско осигурање је донекле незаменљиво, али за потпуно обезбеђење сигурне будућности, стимулисање штедње и привредног развоја, неопходно је увођење **добровољног пензијског осигурања**.

* * *

Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима³² уређује се организовање и управљање добровољним пензијским фондовима; оснивање, делатност и пословање друштва за управљање добровољним пензијским фондовима; послови и дужности кастоди банке и надлежност Народне банке Србије у вршењу надзора над обављањем делатности друштва за управљање добровољним пензијским фондовима.

1. 2. Начела добровољних пензијских фондова

Основна начела на којима се заснивају добровољни пензијски фондови су: 1) добровољност чланства; 2) расподела ризика улагања; 3) равноправност чланства; 4) јавност рада; 5) акумулација средстава.

Начело добровољности чланства подразумева, пре свега, потпуно слободан приступ добровољним пензијским фондовима, без било какве обавезности која је кључна карактеристика државног пензијског осигурања или тзв. првог стуба пензијског осигурања. Добровољност чланства подразумева и могућност слободног преласка члана са својим средствима из једног у други фонд, као и потпуну самосталност у погледу висине и динамике уплата, што је све, управо обрнуто, од начина на који функционише државни пензијски систем.

Начело расподеле ризика улагања подразумева, пре свега, дисперзију ризика код улагања средстава која се налазе у добровољном пензијском фонду, при чему се мора водити рачуна не само о висини добити која се очекује, него и о сигурности улагања. Дакле, не сме се у намери да се оствари што већа добит, доводити у питање сигурност улагања. У економској теорији овакав приступ улагања подразумева тзв. конзервативну методу улагања средстава.

Равноправност чланова подразумева да сви чланови Фонда имају једнак статус, тј. иста права и обавезе, али не на принципу солидарности,

³² Службени гласник Републике Србије, 85, 2005.

већ на бази уложених средстава. Солидарност, а поготово међугенерациска солидарност, је једна од кључних карактеристика државног пензијског осигурања, али не и добровољног пензијског осигурања.

Јавност рада је у функцији како могућности да сваки члан у сваком моменту има увид у стање сопственог рачуна, тако и у функцији да Народна банка Србије врши своју надзорну, односно контролну функцију. У том контексту утврђене су бројне обавезе друштва за управљање добровољним пензијским фондом.

Акумулација средстава представља основу читавог система добровољног пензијског осигурања. Уколико би се на личним рачунима чланова налазила само средства која су уплатили, без њиховог увећања путем приписивања добити, радило би се о систему који не би могао да обезбеди своју основну функцију - да након испуњења предвиђених услова се исплаћује пензија члану, с обзиром да би инфлација обезвредила уплаћена средства. Читав концепт се управо заснива на, не само очувању уплаћених средстава, него њиховом увећању које се остварује пласманом уложених средстава и приписивању остварене добити на личне рачуне чланова.

1. 3. Дефиниције кључних појмова система добровољног пензијског осигурања

С обзиром да се ради о потпуно новом систему, у Закону о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима дата су објашњења кључних појмова која наводимо:

1. *друштво за управљање добровољним пензијским фондом* - привредно друштво које организује и управља добровољним пензијским фондовима, у складу са законом (у даљем тексту: друштво за управљање);
2. *добровољни пензијски фонд* - институција колективног инвестирања у оквиру које се прикупља и улаже пензијски допринос у различите врсте имовине са циљем остварења прихода и смањења ризика улагања;
3. *кастоди банка* - банка која води рачун фонда и обавља друге кастоди услуге за рачун добровољног пензијског фонда, а

у погледу средстава добровољног пензијског фонда поступа само по налозима друштва за управљање који су у складу са законом и проспектом фонда;

4. *члан добровољног пензијског фонда* - домаће и страно физичко лице које, непосредно или преко организатора пензијског плана, приступа добровољном пензијском фонду;
5. *инвестициона јединица* - сразмерни обрачунски удео у укупној нето имовини добровољног пензијског фонда;
6. *послодавац* - послодавац у смислу закона којима се уређују радни односи;
7. *обвезник улагања* - домаће и страно правно и физичко лице које за рачун члана добровољног пензијског фонда врши плаћање пензијског доприноса, а које може бити послодавац, треће лице или члан фонда;
8. *пензијски допринос* - новчана средства која у добровољни пензијски фонд уплаћује обвезник уплате;
9. *програмирана исплата* - исплата акумулираних новчаних средстава са рачуна члана добровољног пензијског фонда у складу са посебним уговором;
10. *пензијски план* - уговор у корист трећих лица, који је саставни део добровољног пензијског фонда, закључен између послодавца, удружења послодавца, професионалног удружења или синдиката (у даљем тексту: организатор) и друштва за управљање, а на основу кога се организатор обавезује да уплаћује пензијски допринос у корист својих запослених, односно чланова, а друштво за управљање улаже прикупљена средства;
11. *квалификовано учешће* - поседује лице које је посредно или непосредно ималац акција, односно других права на основу којих стиче више од 10% учешћа у капиталу или гласачких права другог лица;
12. *повезана лица* - правна лица која су међусобно повезана управљањем, капиталом или на други начин, ради постизања

заједничких пословних циљева, тако да пословање или резултати пословања једног лица могу битно утицати на пословање, односно резултате пословања другог лица. Повезаним лицима, сматрају се и лица која су међусобно повезана:

- као чланови породице,
- тако да једно лице, односно лица која се сматрају повезаним лицима, заједно, посредно или непосредно, учествују у другом лицу,
- тако да у оба лица учешће има исто лице, односно лица која се сматрају повезаним лицима,
- на начин прописан за повезана лица законом којим се уређује правни положај привредних друштава,
- као чланови управе или надзорног одбора и чланови породице тих лица.

1. 4. Друштво за управљање

Друштво за управљање оснива се искључиво као затворено акционарско друштво. У Закону о привредним друштвима из 2004. године затворено акционарско друштво се дефинише као друштво чије се акције издају само његовим оснивачима или ограниченом броју других лица. Затворено акционарско друштво може имати највише 100 акционара, а ако се број акционара затвореног акционарског друштва повећа и одржи изнад 100 акционара у периоду дужем од годину дана, то друштво постаје отворено друштво. Правило које важи за сва затворена акционарска друштва, укључујући и друштво за управљање добровољним пензијским фондом је да не може да врши упис акција јавном понудом или да на други начин нуди своје акције јавним путем. У сваком случају, могућност да друштво за управљање послује као отворено акционарско друштво је на основу самог Закона искључено.

Оснивач друштва за управљање могу бити домаћа и страна физичка и правна лица. У Закону је искључена могућност да домаће правно лице са већинским државним, односно друштвеним капиталом или друго са њим повезано лице, буде оснивач друштва за управљање. Међутим, наведена структура државног, односно друштвеног капитала као ограничења у

погледу могућности да се буде оснивач не односи се на банке и друштва за осигурање са већинским државним, односно друштвеним капиталом. На основу поменуте законске одредбе уочавамо да предност при оснивању, на основу Закона, имају банке и друштва за осигурање у односу на разне инвестиционе фондове, који су, иначе, у развијеном свету, један од најчешћих оснивача друштава за управљање. У досадашњој пракси у нашој држави констатујемо да три правна субјекта се баве пословима добровољног пензијског осигурања „ДДОР Нови Сад” као акционарско друштво за осигурање и реосигурање; „Дунав-ТБИ”, чији су оснивачи компанија „Дунав осигурање” и један страни правни субјект и „Делта осигурање” као друштво за осигурање.

Имајући у виду клаузуле конкуренције и конфликтности интереса у Закону је, такође, дефинисано да правна и физичка лица могу бити акционари у само једном друштву за управљање, односно искључена је могућност да једно правно, односно физичко лице може бити акционар у више друштава за управљање.

У погледу делатности, у Закону је одређено да друштво за управљање обавља делатност организовања и управљања добровољним пензијским фондовима. Једно друштво за управљање може организовати и управљати са више добровољних пензијских фондова. Друштво за управљање управља добровољним пензијским фондом, доноси инвестиционе одлуке, врши програмиране исплате, обавља административне и маркетиншке послове и активности као и друге послове.

Друштво за управљање може поверити обављање административних и маркетиншких послова и активности другим лицима, при чему се одговорност друштва за управљање не искључује. Друштво за управљање може обављати искључиво претходно наведену делатност.

Дакле, друштво може обављати само наведене послове, али их може обављати и за више различитих добровољних пензијских фондова. С обзиром да је пословање Друштва и Фонда тесно повезано и међусобно условљено, мислимо да могућност да једно друштво управља са више фондова, ипак, неће бити спроводљиво у пракси.

У пословном имену (по претходним законима - фирми) друштва за управљање морају бити садржане речи „друштво за управљање добровољним пензијским фондом”. Та одредба је битна, с обзиром да су друштва за

управљање потпуно нови субјекти и да би изостављање пуног пословног имена могло да изазове забуну у пословном свету. Такав приступ подразумева да правно лице које није добило дозволу за рад друштва за управљање не може у правном промету користити назив „друштво за управљање добровољним пензијским фондом” или сличан назив.

Подсећамо да је у чл. 28. Закона о осигурању из 2004. године предвиђено да новчани део основног капитала акционарског друштва за осигурање, приликом оснивања, не може бити мањи од динарске противвредности 3.000.0000 ЕУР-а за добровољно пензијско осигурање, 2.000.000 за животно осигурање, а за све врсте животних осигурања 4.000.000 ЕУР-а. Како је Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима посебан закон у односу на Закон о осигурању, јасно је да се примењују одредбе посебног закона, тј. висина новчаног дела основног капитала друштва за управљање је 1.000.000 ЕУР-а у динарској противвредности. У припремној фази израде Закона било је предвиђено да новчани део основног капитала износи 3.000.000 ЕУР-а, од чега се одустало.

Новчани део основног капитала друштва за управљање не може да потиче из зајмова или кредита, нити сме бити оптерећен на било који начин.

Друштво за управљање дужно је да у свом пословању обезбеди да капитал друштва увек буде у висини која није мања од динарске противвредности 1.000.000 (један милион) евра. Дакле није дозвољено да друштво у моменту оснивања располаже са 1.000.000 ЕУР-а у динарској противвредности, а касније у току пословања, да се тај износ смањи. Наведено правило са другачијим цензусом карактеристично је и за банке, друштва за осигурање и друге финансијске организације.

У погледу организационе и техничке оспособљености у Закону је предвиђено да је друштво за управљање дужно да ангажује најмање једног портфолио менаџера и овлашћеног интерног ревизора који су запослени на неодређено време. Друштво за управљање је дужно такође да испуни минималне услове организационе и техничке оспособљености, које прописује Народна банка Србије. На издавање и одузимање дозволе за обављање послова портфолио менаџера сходно се примењују одредбе Закона којим се уређује тржиште хартија од вредности. С обзиром да се ради о изузетно сложеним пословима у Закону су предвиђени наведени минимални организационо - технички као и кадровски послови неопходни за оснивање друштва.

У погледу оснивања друштва у Закону је дефинисано да лице које намерава да оснује друштво за управљање је дужно да поднесе Народној банци Србије захтев за издавање дозволе за рад друштва за управљање, које је дужно да истовремено поднесе и захтев за издавање дозволе за организовање и управљање фондом.

Битно је истаћи да постоје два одвојена поступка, која нису идентична, а то су поступак за издавање дозволе за рад друштва и поступак за издавање дозволе за управљање фондом.

При томе, у Закону је дефинисано да, уз захтев за издавање дозволе за рад оснивачи друштва за управљање подносе:

1. оснивачки акт;
2. доказ да је на привремени рачун код банке уплаћен новчани део основног капитала, са изјавом о пореклу финансијских средстава;
3. списак акционара по презимену, имену и адреси, односно пословно име и седиште, са укупним номиналним износом акција и процентом учешћа у основном капиталу акционарског друштва за управљање;
4. за акционаре - правна лица који поседују квалификовано учешће:
 - а) решење о упису у регистар, односно оверени превод извода из регистра за страна правна лица и за њихове власнике, до нивоа физичких лица, односно тржишно препознатљивих правних лица,
 - б) препис акционара из књиге акционара, односно доказ из другог одговарајућег јавног регистра, ако је акционар акционарско друштво за управљање,
 - в) финансијски извештаји, са мишљењем овлашћеног ревизора за последње три године,
 - г) доказ надлежног органа управе о измирењу пореза, не старији од шест месеци;

5. за акционаре - физичка лица који поседују квалификовано учешће:

- а) доказ да то лице у последње три године није било члан управе, надзорног одбора или носилац посебних овлашћења у правном лицу над којим је спроведен поступак ликвидације, односно стечаја,
- б) доказ да то лице није безусловно осуђивано за кривична дела против привреде, имовине, службене дужности и корупције,
- в) доказ надлежног органа управе о измирењу пореза, не старији од шест месеци;

6. правила пословања друштва за управљање;

7. план пословања за прве три године;

8. списак предложених чланова управе друштва за управљање са радним биографијама, изјавама о престанку обављања дужности и доказом да су испуњени претходно наведени услови;

9. доказ о организационој и техничкој оспособљености друштва за управљање, са списком лица која ће обављати послове овлашћеног интерног ревизора и портфолио менаџера.

У другом поступку тј. уз захтев за издавање дозволе за управљање фондом, оснивачи друштва за управљање подnose:

- 1. нацрт стандардизованог уговора о чланству у добровољном пензијском фонду;
- 2. нацрт проспекта и скраћеног проспекта фонда;
- 3. нацрт уговора са кастоди банком;
- 4. списак лица која ће обављати послове портфолио менаџера фонда који се организује;
- 5. правилник о тарифи.

Народна банка Србије издаје дозволу за рад када утврди ваљаност захтева и када процени да:

1. је порекло основног капитала јасно и несумњиво;
2. се на основу добијених информација може закључити да оснивачи друштва за управљање и сва повезана лица имају добру пословну репутацију и да им је финансијски положај такав да се може претпоставити да неће имати негативан утицај на пословање друштва за управљање;
3. структура повезаних лица није таква да онемогућава ефикасно вршење надзора над пословањем;
4. предложено пословно име друштва за управљање не наводи на погрешно мишљење будуће чланове фонда и друга лица у правном промету.

Другу дозволу тј. дозволу за управљање фондом Народна банка Србије издаје када утврди ваљаност захтева и када узимајући у обзир предложене циљеве, величину и друге битне карактеристике фонда, процени да:

1. висина основног капитала друштва за управљање омогућава одрживо управљање фондом;
2. портфолио менаџери који ће управљати фондом поседују дозволу издату у складу са законом којим се уређује тржиште хартија од вредности;
3. ће на адекватан начин бити заштићени интереси чланова фонда.

Народна банка Србије истовремено доноси решење о издавању дозволе за рад и решење о издавању дозволе за управљање фондом у року од 45 дана од дана пријема захтева, односно од дана накнадно примљене документације и информација.

При томе, дозвола за управљање фондом не може се издати без позитивно решеног захтева за издавање дозволе за рад друштва за управљање. Уколико намерава да организује још неки добровољни пензијски фонд, друштво за управљање подноси само захтев за издавање дозволе

за управљање фондом. Народна банка Србије може донети и негативно решење. Ако Народна банка Србије одбије захтев за издавање дозволе за рад, доноси решење у којем мора навести разлоге одбијања захтева а у том случају решење је коначно. Против решења Народне банке Србије може се покренути управни спор.

На органе друштва за управљање сходно се примењују одредбе Закона о привредним друштвима, уколико посебним законом није друкчије одређено.

За директора и члана управе друштва за управљање може бити изабрано лице које није правноснажно осуђивано за кривична дела против радних односа, привреде, имовине, правосуђа, јавног реда и правног саобраћаја, службене дужности, мита и корупције, као ни за кривична дела и привредне преступе утврђене законима којима се уређује тржиште хартија од вредности, приватизација, делатност осигурања, банке и друге финансијске организације.

Директор и члан управе друштва за управљање не може бити лице које је:

1. члан управе или запослени другог друштва за управљање;
2. члан управе или запослени кастоди банке са којом је друштво за управљање закључило уговор
3. функционер, постављено, односно именовано лице или државни службеник;
4. повезано лице са лицима претходно наведеним.

Директор и чланови управе друштва за управљање сходно Закону морају имати високу школску спрему, с тим да директор и најмање једна половина чланова управе морају имати најмање три године радног искуства стеченог у обављању сложених финансијско-економских послова у вези са хартијама од вредности у земљи или иностранству на пословима:

1. у брокерско-дилерском друштву;
2. на берзи хартија од вредности, односно финансијских деривата;
3. у банци;

4. у друштву за управљање инвестиционим или пензијским фондовима;
5. у друштву за осигурање;
6. у централној банци или другом државном органу или организацији;
7. у правном лицу које обавља послове у вези са хартијама од вредности за рачун државе као поверене послове.

У Закону је прописан и поступак давање сагласности на избор члана управе друштва за управљање.

Народна банка Србије даје сагласност на избор предложених чланова управе и директора друштва за управљање.

Народна банка Србије доноси решење о давању сагласности на избор члана управе и директора друштва за управљање када утврди да су испуњени услови предвиђени Законом и када процени да предложени чланови управе и директор поседују пословни углед који упућује на закључак да ће ваљано обављати послове у друштву за управљање, те да им је финансијски положај такав да се може претпоставити да неће имати негативан утицај на пословање друштва за управљање, као и да ће њиховим избором бити обезбеђена адекватна заштита интереса чланова добровољног пензијског фонда.

Када одлучује о давању сагласности, Народна банка Србије може, уколико је то неопходно, затражити од предложених чланова управе, односно директора да лично дођу на интервју.

Могућност позивања кандидата на интервју и процена његовог личног финансијског положаја представља специфичност која се не односи на многобројна друга одговорна лица у банкама и друштвима за осигурање.

У Закону је предвиђен и поступак повлачења сагласности на избор члана управе и директора друштва за управљање.

Наиме, Народна банка Србије повлачи сагласност члану управе, односно директору друштва за управљање када утврди да је:

1. одлука донета на основу неистинитих и нетачних података;

2. у међувремену престао да испуњава услове предвиђене законом;
3. извршио повреду одредаба закона, правила пословног морала, савесног пословања и правила о управљању ризиком или на други начин теже угрозио интересе чланова добровољног пензијског фонда;
4. правоснажним решењем оглашен пословно неспособним.

Од дана достављања решења којим му је повучена сагласност, члан управе, односно директор не може вршити било какву функцију у друштву за управљање. Тада је управа друштва за управљање дужна да што пре, а најкасније у року од 15 дана од дана достављања решења сазове седницу управе друштва на којој предлаже новог члана управе, односно директора.

У погледу уписа у регистар обавеза је Друштва да, у року од 30 дана од дана пријема решења о издавању дозволе за рад и решења о издавању дозволе за управљање фондом и давања сагласности на одлуку о избору чланова управе, поднесе регистрациону пријаву у складу са законом којим се уређује регистрација привредних субјеката. Друштво за управљање је дужно да, у року од седам дана од дана пријема решења о упису у регистар привредних субјеката, достави Народној банци Србије извод из уписа у регистар. Друштво за управљање не може обављати делатност организовања и управљања добровољним пензијским фондом пре уписа те делатности у Регистар привредних субјеката.

Сходно Закону о привредним друштвима спајање привредног друштва може се реализовати а) спајањем уз припајање и б) спајањем уз оснивање. На основу Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, као посебног закона, на друштво за управљање може се применити само модел спајања уз припајање, али не и модел спајања уз оснивање. У Закону о привредним друштвима спајање уз припајање се дефинише као статусна промена којом једно друштво престаје да постоји без ликвидације - (то друштво се назива друштво престало припајањем), преносећи другом постојећем друштву ћелу своју имовину и обавезе (то друштво се назива друштво стицалац), у замену за издавање акција или удела акционарима или члановима друштва престалог спајањем од стране друштва стицаоца, а ако је потребно и новчану доплату која не прелази

10% номиналне вредности тако издатих акција или њихове рачуноводствене вредности код акција без номиналне вредности. Међутим код поступка спајања уз припајање друштва за управљање постоје одређене посебности.

Наиме, друштво за управљање (друштво стицалац) може да преузме искључиво целокупни капитал другог друштва за управљање (друштво престало припајањем). Друштво стицалац подноси Народној банци Србије захтев за издавање дозволе за спајање пре подношења пријаве за упис промене у Регистар привредних субјеката. Друштво стицалац преузима послове организовања и управљања добровољним пензијским фондовима друштва престалог припајањем. Друштво стицалац може добровољни пензијски фонд којим је управљало друштво престало припајањем припојити свом фонду, или са њим засебно управљати.

На основу Закона, општи акти друштва за управљање су оснивачки акт, правила пословања и други општи акти.

Правилима пословања друштва за управљање уређују се:

1. послови које обавља друштво за управљање, услови и начин њиховог обављања;
2. међусобни односи друштва за управљање и чланова фонда;
3. критеријуми за образовање инвестиционог портфолија фонда и инвестициона политика са циљем повећања вредности имовине фонда;
4. начин обавештавања чланова добровољног пензијског фонда о:
 - а) променама инвестиционе политике,
 - б) вредности имовине добровољног пензијског фонда и вредности инвестиционих јединица,
 - в) посебним ризицима инвестирања,
 - г) изменама правилника о тарифи,
 - д) другим битним питањима;
5. начин и услови под којим чланови органа и запослени у друштву за управљање могу улагати своја средства у добровољни пензијски фонд којим управља то друштво;

6. административне и рачуноводствене процедуре;
7. контролне и сигурносне мере за обраду података и њихово чување;
8. систем интерне контроле;
9. процедуре за спречавање конфликта интереса и мере за спречавање коришћења имовине којом се управља за сопствени рачун;
10. мере за спречавање злоупотребе привилегованих информација, као и
11. друга питања од значаја за рад друштва.

Једно од најосетљивијих питања функционисања друштва је регулисање накнаде за услуге друштва. Накнаду за услуге друштва за управљање и накнаду за пренос рачуна члана фонда плаћа члан фонда, у складу са правилником о тарифи друштва за управљање.

Накнада за услуге друштва за управљање сходно Закону састоји се од:

1. накнаде приликом уплате пензијских доприноса, по стопи од највише 3% од вредности извршених уплата;
2. накнаде за управљање фондом, по стопи од највише 2% годишње од вредности имовине добровољног пензијског фонда.

Ова накнада се обрачунава свакодневно, а наплаћује месечно.

Трошкови у вези са куповином, продајом и преносом хартија од вредности из којих се састоји добровољни пензијски фонд наплаћују се из имовине фонда, а трошкове услуга кастоди банке и друге трошкове сноси друштво за управљање.

Друштво за управљање наплаћује пренос рачуна члана добровољног пензијског фонда на фонд који организује и којим управља друго друштво за управљање према стварним трошковима преноса. Изузетно наведену накнаду плаћа организатор пензијског плана на основу уговора о управљању пензијским планом. Народна банка Србије ближе уређује начин обрачуна накнада.

Питање накнаде је, пре свега проблематично, с обзиром да је читав пројекат добровољног пензијског осигурања тек на самом почетку функционисања. То подразумева да поред 1.000.000 ЕУР-а новчаног дела основног капитала оснивачи треба да обезбеде и значајна средства за функционисање друштва у периоду од најмање три до пет година, док број чланова и висина уплата не достигне ниво који обезбеђује да друштво позитивно финансијски послује на основу прилично ниских стопа накнада које су Законом прописане као максималне (3% од вредности извршених уплата и 2% годишње од вредности имовине фонда). Наиме, тзв. режијски додатак за друштво за осигурање далеко надмашује прописане накнаде (преко 20% закључене премије осигурања) на бази којих треба да функционишу друштва за управљање, при чему друштва за осигурање се баве углавном традиционалним гранама осигурања, а друштва за управљање потпуно новим пројектом који, између осталог, подразумева скупу информатичку подршку, високостручан професионалан кадар, веома скупе трошкове информисања чланства и изнад свега скупе трошкове услуга кастоди банке. Наведени износи накнада су довољни у високоразвијеним земљама, где је чланство у фондовима милионско, а уплате енормне за наше услове, али у условима у којима послују домаћи привредни субјекти и са грађанима са ниским примањима, што подразумева и релативно мали број чланова у првим годинама функционисања пројекта, друштва за управљање ће имати великих проблема да послују профитабилно првих неколико година пословања.

У погледу одговорности друштва за управљање прописано је да је друштво одговорно члановима добровољног пензијског фонда за штету насталу због неиспуњења, задоцњења или делимичног испуњења својих обавеза које се односе на управљање фондом, осим ако неиспуњење, задоцњење или делимично испуњење не произлази из узрока које друштво за управљање није могло да предвиди ни избегне или отклони. Такође, друштво за управљање дужно је да надокнади штету насталу због неиспуњења, задоцњења или делимичног испуњења својих обавеза.

Ради стабилности пословања у Закону су прописани и ограничења пословања друштва за управљање.

Наиме, друштво за управљање не може, непосредно или преко повезаних лица, имати учешће у капиталу и управљању других правних лица, нити може бити зајмодавац, нити преузети обавезе по основу уговора о јемству.

Строго водећи рачуна о принципу да су средства друштва одвојена од фонда друштво за управљање је дужно да, одвојено од својих, води пословне књиге и саставља финансијске извештаје за добровољни пензијски фонд којим управља.

Уколико управља са више фондова друштво за управљање је дужно да у пословним књигама и финансијским извештајима одвојено приказује податке за сваки фонд којим управља.

1.5. Добровољни пензијски фондови

Основа целокупног система добровољног пензијског осигурања састоји се у томе да су строго одвојени као субјекти, друштво за управљање добровољним пензијским фондовима и добровољни пензијски фондови. Уколико тако не би систем био дефинисан могло би доћи до угрожавања средстава чланова фонда, који су на овакав начин организације заштићена.

Сходно Закону, добровољни пензијски фонд се организује ради прикупљања новчаних средстава уплатом пензијског доприноса од стране обвезника уплате и улагања тих средстава са циљем повећања вредности имовине фонда. Из саме дефиниције фонда уочава се да средства фонда треба да чине прикупљена средства путем уплата, али и средства до којих се долази улагањем прикупљених средстава, што су кључне обавезе друштва за управљање.

Добровољним пензијским фондом управља друштво за управљање фондом.

Добровољни пензијски фонд јесте фонд посебне врсте, односно засебна имовина, без својства правног лица. Дакле, друштво за управљање и добровољни пензијски фонд су одвојени субјекти, али само је друштво за управљање правни субјект који се оснива у форми затвореног акционарског друштва, а не и фонд који нема својство правног субјекта, односно лица.

Имовина добровољног пензијског фонда у својини је чланова фонда, сразмерно њиховом уделу у имовини фонда.

Имовина добровољног пензијског фонда је одвојена од имовине друштва за управљање, што чини основу читавог система добровољног пензијског осигурања.

Имовина добровољног пензијског фонда се обавезно води на рачуну код кастоди банке.

Имовина добровољног пензијског фонда не може бити предмет принудне наплате, залоге, хипотеке, не може се укључити у ликвидациону или стечајну масу друштва за управљање, кастоди банке или других лица, нити користити за измиривање обавеза члана добровољног пензијског фонда и других лица према трећим лицима. На тај начин се штити имовина чланова фонда и обезбеђује додатна сигурност, која је посебно битна у нашим условима, због пољуљаног поверења у финансијске институције и финансијски систем, насталог у последњој деценији XX века.

Право гласа на основу акција које чине имовину добровољног пензијског фонда остварује друштво за управљање које организује и управља тим фондом.

У Закону су дефинисана инвестициона начела и инвестициона политика на бази које морају пословати друштва за управљање. Управо због потребе потпуне сигурности улагања, пољуљаног поверења у финансијски систем и финансијске институције у Закону су дефинисана и начела, модалитети, као и ограничења приликом улагања средстава фонда, стоје специфично у односу на друге финансијске институције, које нису у толикој мери лимитиране улагањем средстава.

Имовина добровољног пензијског фонда улаже се са циљем повећања укупног приноса у корист чланова добровољног пензијског фонда, а у складу са следећим начелима:

1. начело сигурности имовине добровољног пензијског фонда - у структури портфолија добровољног пензијског фонда налазе се хартије од вредности издавалаца са високим кредитним рејтингом;
2. начело диверсификације портфолија - у структури портфолија добровољног пензијског фонда налазе се хартије од вредности које се разликују према врсти и издаваоцима, као и према другим обележјима;

3. начело одржавања одговарајуће ликвидности - у структури портфолија добровољног пензијског фонда налазе се хартије од вредности које је могуће брзо и ефикасно купити и продати по релативно уједначеној и стабилној цени.

Правилима пословања друштва за управљање утврђује се инвестициона политика добровољног пензијског фонда.

Сходно Закону и правилима пословања као унутрашњим актом, инвестиционом политиком утврђује се:

1. начин спровођења начела;
2. највећи и најмањи део средстава добровољног пензијског фонда који се може улагати у поједине хартије од вредности и некретнине;
3. највећи део средстава добровољног пензијског фонда који се може улагати у новчане депозите;
4. органи друштва за управљање који доносе одлуке о улагањима и поступак за доношење таквих одлука;
5. начин измене инвестиционе политике.

На основу самог Закона одређено је да се имовина добровољног пензијског фонда улаже у:

1. дужничке хартије од вредности које издаје Народна банка Србије, у складу са законом којим се уређује организација и надлежност Народне банке Србије; дужничке хартије од вредности које издају Република Србија, јединице територијалне аутономије и локалне самоуправе у Републици и друга правна лица уз гаранцију Републике, у складу са законом којим се уређује јавни дуг;
2. хартије од вредности које издају међународне финансијске институције;
3. дужничке хартије од вредности које издају стране државе или страна правна лица са минималним кредитним рејтингом „А”;

4. хипотекарне обвезнице које се издају на територији Републике;
5. хартије од вредности које издају правна лица са седиштем у Републици којима се тргује на организованом тржишту у Републици;
6. акције страних правних лица које су листиране и којима се тргује на берзанским тржиштима држава чланица ЕУ, односно ОЕЦД-а;
7. новчане депозите у банкама са седиштем у Републици, основаним у складу са законом којим се уређује пословање банака и других финансијских организација;
8. депозитне потврде које издају банке са седиштем у Републици;
9. депозитне потврде које издају банке са седиштем у државама чланицама ЕУ, односно ОЕЦД-а на основу депонованих хартија од вредности;
10. непокретности које се налазе на територији Републике.

Законом је такође, предвиђено да улагања у непокретности могу бити улагања у земљиште, зграде (пословне, стамбене, стамбено-пословне, економске и др.) и посебне делове зграда (станови, пословне просторије и др.), који су уписани у јавним књигама о евиденцији непокретности и правима на њима, чији пренос својине није ограничен и на којима није засновано право залогa, право плодоуживања, право употребе, право становања или право стварног терета. При томе, у једну непокретност може се уложити највише до 5% имовине добровољног пензијског фонда. Укупна улагања добровољног пензијског фонда у непокретности не могу износити више од 15% имовине добровољног пензијског фонда. И из наведеног правила уочавамо колико је значајно да се што пре, успостави потпуни ред у област тзв. стварног права које уређује кључне институте као што су својина, залога, службеност и посебно књиге о евиденцији непокретности.

Вредност непокретности у које се улаже имовина добровољног пензијског фонда обавезно процењује овлашћени процењивач. Непокретности морају бити осигуране од свих ризика.

Чланови добровољног пензијског фонда немају право прече куповине при продаји непокретности.

Народна банка Србије прописује услове и начин на који се може улагати имовина добровољних пензијских фондова у иностранству.

У Закону су, такође, предвиђена и одређена ограничења улагања. Стога се, на улагања имовине примењују следећа ограничења:

1. до 10% имовине добровољног пензијског фонда улаже се у хартије од вредности једног издаваоца или укупно у хартије од вредности два или више издавалаца који су повезана лица, осим хартија од вредности које издаје Република, односно Народна банка Србије;
2. до 5% имовине добровољног пензијског фонда улаже се у хартије од вредности које издаје организатор који је организовао пензијски план који је приступио том фонду;
3. до 5% имовине добровољног пензијског фонда улаже се у новчане депозите код банака.

Улагањем имовине добровољног пензијског фонда не може се стицати више од 15% власничког учешћа, односно акција са правом гласа једног издаваоца.

Правила су, такође, да се имовина добровољног пензијског фонда не може улагати у хартије од вредности које издаје:

1. друштво за управљање;
2. кастоди банка код које се води рачун добровољног пензијског фонда;
3. брокерско-дилерско друштво, односно овлашћена банка која за друштво за управљање обавља послове посредовања у трговању хартијама од вредности;
4. акционар друштва за управљање;
5. повезано лице са лицима претходно набројаним.

Имовина добровољног пензијског фонда мора се улагати у складу са ограничењима улагања предвиђена Законом и проспектом.

У случају одступања од ограничења улагања из овог закона и проспекта, а услед наступања околности које друштво за управљање није могло предвидети, односно на које није могло утицати, друштво за управљање је дужно да одмах обавести Народну банку Србије и да у року од три месеца од дана одступања, усклади структуру имовине добровољног пензијског фонда са ограничењима улагања.

Сматрамо принципијелно добрим што је Законом дефинисано у шта се може улагати имовина фонда, што су предвиђена бројна ограничења, али ће то створити и бројне проблеме друштвима за управљање. При томе имамо у виду неразвијеност финансијског тржишта и финансијских инструмената у нашој држави, а поготово потребу да се свакодневно улажу средства на флексибилан начин, што ће са бројним прописаним ограничењима бити веома тешко остварити у пракси, имајући у виду да је висина стопе добити од улагања кључна референца на тржишту у условима конкуренције која постоји између друштава за управљање.

Проспект представља један од најважнијих аката у обављању делатности друштва за управљање. Како ће садржина проспекта бити један од кључних елемената у међусобној конкуренцији друштва за управљање, садржина проспекта у Закону се прецизно дефинише.

Добровољни пензијски фонд има проспект и скраћени проспект.

Скраћени проспект се искључиво користи ради оглашавања добровољног пензијског фонда и мора одговарати садржини проспекта.

У Закону се налаже да проспект мора садржати информације на основу којих заинтересована лица могу стећи јасну представу о фонду и донети разбориту одлуку. Сматрамо да термин попут „разборита одлука” не треба да буде законски термин, јер је такав термин тешко квантификовати, односно прецизирати.

Друштво за управљање има обавезу да пружи на увид проспект сваком заинтересованом лицу на његов захтев.

Друштво за управљање је дужно да достави Народној банци Србије ради давања сагласности проспект добровољног пензијског фонда, до 31. марта текуће године, са подацима са стањем на дан 31. децембра за претходну годину.

Прописана је, такође, обавеза да када наступе значајније промене услед којих подаци у проспекту и скраћеном проспекту не одговарају стварном стању, друштво за управљање је дужно да, у року од осам дана од дана настанка таквих околности, достави Народној банци Србије ради давања сагласности измењени проспект добровољног пензијског фонда.

Друштво за управљање је дужно да, у року од 15 дана од дана добијања сагласности, јавно објави скраћени проспект у најмање једном дневном листу који се дистрибуира на целој територији Републике са тиражом од најмање 100.000 примерака, као и на својој Интернет страници.

На основу Закона садржај проспекта мора да садржи:

1. податке о добровољном пензијском фонду;
2. податке о друштву за управљање;
3. пословно име и седиште кастоди банке;
4. датум издавања проспекта.

При томе, сходно Закону, подаци о добровољном пензијском фонду су:

1. назив и датум оснивања фонда;
2. инвестициона политика и главни ризици у вези са њом;
3. минимални износ пензијских доприноса;
4. порески третман добровољног пензијског фонда, односно чланова фонда - пореске стопе и основице и начин њиховог обрачунавања;
5. вредност имовине фонда на дан издавања проспекта;

6. тренутна структура имовине добровољног пензијског фонда, и то:
- а) процентуално учешће хартија од вредности према врсти хартија од вредности, називу и седишту издаваоца и називу и седишту организованог тржишта на коме се тргује тим хартијама, када такве хартије од вредности чине више од 1% укупне вредности имовине фонда,
 - б) процентуално учешће новчаних депозита према називу и седишту финансијске организације код које су депонована новчана средства, када депозити у тим организацијама чине више од 1% укупне вредности имовине фонда,
 - в) процентуално учешће непокретности према врсти и месту где се непокретност налази;
7. нето принос фонда;
8. подаци о висини накнада и трошкова:
- а) накнада приликом уплате пензијског доприноса,
 - б) накнаде за управљање фондом друштву за управљање за претходну годину, изражену као проценат вредности имовине фонда,
 - в) трошкови у вези са куповином, продајом и преносом хартија од вредности, трошкови услуга кастоди банке и други трошкови за претходну годину изражени као проценат вредности имовине фонда,
 - г) износ накнаде за управљање фондом изражен као проценат вредности имовине фонда за текућу годину,
 - д) максималан износ трошкова као проценат вредности имовине фонда за текућу годину;
9. основи за раскид уговора о чланству и права и обавезе друштва за управљање и чланова добровољног пензијског фонда у случају раскида уговора о чланству;

10. време, место и начин уплате пензијских доприноса;
11. време и место објављивања података о вредности инвестиционих јединица и начин обрачунавања тих јединица;
12. динамика и начин обрачуна програмираних исплата.

У Закону су дефинисани и који су то подаци о друштву који се обавезно морају користити у проспекту. Подаци о друштву за управљање су:

1. пословно име, седиште и регистрациони број друштва за управљање;
2. име и овлашћења чланова управе друштва за управљање;
3. пословно име и седиште, односно имена и адресе акционара који поседују 10% или више учешћа у капиталу или гласова другог лица;
4. висина основног капитала друштва за управљање;
5. списак и врста свих добровољних пензијских фондова којим управља уколико друштво за управљање управља са више фондова;
6. пословно име и седиште предузећа за ревизију које врши екстерну ревизију финансијских извештаја друштва за управљање и фонда;
7. време и место где се може извршити увид у опште акте друштва за управљање и финансијске извештаје друштва за управљање.

Сматрамо да је добро што се у Закону дефинишу обавезни елементи који проспект треба да садржи, поготово у почетној фази функционисања друштва за управљање и читавог система добровољног пензијског осигурања. Међутим, изузетна динамичност привреде, потреба за флексибилно прилагођавање тржишту налаже и више слободе за друштва за управљање, поготово што такав приступ подразумева велики број стручних радника који би се бавио овим пословима, а што знатно поскупљује функционисање рада друштва за управљање, поготово у условима лимитираног режијског додатка и малог укупног портфеља

чланства. Оваква законска обавеза, такође, налаже да се из досадашње праксе рада друштва за управљање елиминишу разни маркетиншки проспекти у којима се дају и износи пензија које би биле исплаћиване у односу на одговарајуће уплате. При томе треба имати у виду, да је на презентацијама програма добровољног пензијског осигурања тешко избећи одговор на кључно питање које се поставља, а то је колика би била пензија, под одређеним условима. Избегавања давања, бар оквирног одговора не задовољава потенцијалне чланове фонда.

У Закону је регулисано и питање чланства у добровољном пензијском фонду.

Домаће и страно физичко лице може бити члан једног или више добровољних пензијских фондова. Наглашавамо да правно лице не може бити члан фонда, него само физичко лице. Приликом приступања фонду, лице потписује изјаву којом потврђује да у потпуности разуме проспект и накнаде које се наплаћују. Када је исто лице члан више добровољних пензијских фондова, дужно је да закључи посебан уговор о чланству за сваки добровољни пензијски фонд. Уколико члан добровољног пензијског фонда престане уплаћивати доприносе и даље остаје члан фонда. Наиме, управо због природе система добровољног пензијског осигурања, престанак уплате доприноса не значи и престанак чланства у фонду. Уплаћена средства и даље остају на индивидуалном рачуну, наставља се инвестирање, припис добити, а када се стекну законски услови члан остварује своја уговорна права. Обвезник уплате пензијског доприноса може бити:

1. физичко лице, или друго лице за рачун физичког лица;
2. организатор, у своје име и за рачун запосленог, односно члана синдиката, у складу са пензијским планом;
3. послодавац, у име и за рачун запосленог, у складу са уговором о чланству између члана добровољног пензијског фонда и друштва за управљање.

На основу досадашње праксе констатујемо да је у сва три друштва која се баве добровољним пензијским осигурањем, структура чланства таква да је 95% чине чланови за које послодавац уплаћује пензијске доприносе. За очекивати је да ће се порастом животног стандарда у структури чланства све већи проценат бити и физичких лица тј. грађана, који ће сами уплаћивати пензијске доприносе.

Уговор о чланству представља основни уговор у систему добровољног пензијског осигурања. Овај уговор је потпуно нови уговор у нашој теорији и пракси.

На основу Закона члан добровољног пензијског фонда постаје се закључењем уговора о чланству, којим се друштво за управљање обавезује да, за рачун члана добровољног пензијског фонда, улаже новчана средства прикупљена по основу пензијског доприноса у добровољни пензијски фонд и да омогући повлачење акумулираних средстава у складу са овим законом, а члан добровољног пензијског фонда се обавезује да плаћа пензијски допринос и накнаде друштву за управљање и сноси друге трошкове.

Уговор о чланству закључује се у стандардизованој писаној форми, који најмање садржи:

1. име, односно пословно име обвезника уплате;
2. минимални износ пензијског доприноса;
3. датум учлањења.

Ближу садржину и стандардизовани формат уговора о чланству треба да пропише Народна банка Србије.

Индивидуални рачун члана фонда представља кључни елеменат читавог система добровољног пензијског осигурања. Једна од најбитнијих разлика између система државног пензијског осигурања и система добровољног пензијског осигурања је управо у томе што у државном систему, нема индивидуалних рачуна пензионера већ се на бази претходно издатих решења, а на бази „међугенерациске солидарности” исплаћују пензије, у складу са одређеним параметрима (раст трошкова живота или раст плата), док у систему добровољног пензијског осигурања, висина пензије зависи од акумулираних средстава на индивидуалном рачуну члана фонда, која обухвата и обавезни припис добити. Иако има сличности са банкарским текућим рачуном, индивидуални рачун члана фонда је посебан институт, потпуно нов у нашој економској и правној теорији и пракси.

Друштво за управљање је дужно да води индивидуалне рачуне чланова фонда. Индивидуални рачуни, сходно Закону, садрже најмање следеће податке:

1. име и презиме члана добровољног пензијског фонда;
2. број инвестиционих јединица у својини члана добровољног пензијског фонда;
3. евиденцију о уплатама пензијског доприноса и програмираним исплатама.

Поступак отварања и вођења индивидуалних рачуна, као и начин давања извода са тих рачуна, вођења евиденције о инвестиционим јединицама чланова фонда и давања података из тих евиденција ближе прописује Народна банка Србије.

Како је основно начело добровољног пензијског осигурања управо начело добровољности, подразумева се да члан фонда има право на пренос рачуна из једног у други фонд, што представља уједно и битан елемент тржишне утакмице између друштава за осигурање, с обзиром да није битно само придобити потенцијалног члана да постане члан, него да то и остане.

Сходно наведеном, а на бази Закона, члан добровољног пензијског фонда који намерава да изврши пренос рачуна дужан је да поднесе захтев за пренос рачуна друштву за управљање које управља добровољним пензијским фондом у коме је то лице члан, у други пензијски фонд.

Друштво за управљање је дужно да у року од 15 дана од дана пријема захтева:

1. изврши пренос рачуна у складу са тим захтевом, кад исто друштво организује и управља постојећим и другим добровољним пензијским фондом;
2. закључи уговор о преносу рачуна са другим друштвом за управљање.

Пренос рачуна не може се извршити ако претходно нису измирене све обавезе по основу чланства у постојећем добровољном пензијском

фонду. Приликом преноса рачуна члан фонда раскида уговор о чланству у постојећем добровољном пензијском фонду и закључује уговор о чланству у другом добровољном пензијском фонду.

При томе је друштво за управљање које управља постојећим добровољним пензијским фондом дужно је да: пре закључења поменутог уговора достави друштву које управља другим добровољним пензијским фондом; предлог уговора о преносу рачуна; извештај о укупним средствима члана постојећег добровољног пензијског фонда; и да у року од осам дана од дана закључења уговора, достави кастоди банци налог за пренос рачуна.

У Закону је прецизно одређено и шта чини нето вредност добровољног пензијског фонда. Вредност имовине фонда чини збир вредности хартија од вредности из портфолија фонда, некретнина у власништву фонда и депозита новчаних средстава фонда код банака. Вредност имовине фонда се обрачунава према тржишној вредности. Нето вредност имовине фонда представља вредност имовине умањену за износ обавеза. Нето вредност имовине фонда свакодневно обрачунава друштво за управљање, о чему податке доставља кастоди банци код које се води рачун добровољног пензијског фонда. Кастоди банка врши контролу и потврђивање обрачунате нето вредности имовине фонда, о чему податке доставља Народној банци Србије.

Колика је сложеност обављања посла добровољног пензијског осигурања потврђује и чињеница да се нето вредност имовине фонда свакодневно обрачунава, и доставља кастоди банци, што уједно потврђује већ више пута изнесену тезу да се ради и о послу који подразумева велике трошкове за друштво за управљање.

Институти нето вредности имовине фонда и инвестиционе јединице су међусобно условљени и повезани, с обзиром да је укупна вредност свих инвестиционих јединица добровољног пензијског фонда једнака нето вредности имовине фонда. Уплаћени пензијски доприноси конвертују се у инвестиционе јединице истог дана када су уплаћени, евидентирањем јединица на индивидуалном рачуну члана добровољног пензијског фонда. Дакле, сходно правилу да се нето вредност имовине фонда свакодневно обрачунава и уплаћени пензијски доприноси конвертују се у инвестиционе јединице истог дана када су уплаћени.

Инвестиционе јединице могу се изразити у деловима.

Јединствену почетну вредност инвестиционе јединице за све фондове утврђује Народна банка Србије.

Стицалац инвестиционе јединице има следећа права:

1. право на повлачење и располагање акумулираним средствима;
2. право на сразмерни део приноса од улагања;
3. право на сразмеран део имовине добровољног пензијског фонда у случају распуштања фонда;
4. друга права у складу са Законом.

Стицалац инвестиционе јединице нема право гласа по том основу.

Инвестициона јединица евидентира се на индивидуалном рачуну члана добровољног пензијског фонда у форми електронског записа у информационом систему друштва за управљање.

Друштво за управљање објављује вредност инвестиционих јединица свакодневно у најмање једном дневном листу који се дистрибуира на целој територији Републике са тиражом од најмање 100.000 примерака, као и на интернет страници друштва за управљање или добровољног пензијског фонда.

И поменуте обавезе свакодневног објављивања вредности инвестиционих јединица у једном дневном листу и на интернет страницама битно ће оптерећивати трошкове пословања друштва за управљање поготово у почетној фази рада на овом пројекту, односно у фази конституисања читавог система и стварања великог портфеља чланства, као претпоставке да друштво уопште може позитивно финансијски да послује.

Законску категорију представља и принос добровољног пензијског фонда.

Друштва за управљање су дужна да објављују принос добровољног пензијског фонда четири пута годишње, на крају сваког квартала. Принос се обрачунава за последњих 12 месеци до дана објављивања, односно кумулативно за период од пет година и од почетка пословања. Принос се

обрачунава за сваку календарску годину посебно. Принос се обрачунава као нето принос, односно након одбитка накнада и трошкова.

Изузетно, приноси од улагања током целе прве године пословања добровољних пензијских фондова се не оглашавају. Принос се објављује у најмање једном дневном листу који се дистрибуира на целој територији Републике са тиражом од најмање 100.000 примерака, као и на интернет страници друштва за управљање или добровољног пензијског фонда.

Принос добровољног пензијског фонда представља, такође, један од кључних елемената тржишне утакмице између друштава за управљање. Јасно је да што се буде остваривао већи принос, успешним инвестирањем, да ће и друштва која својим пословањем буду остваривала веће приносе имати и већи број чланова у фонду за које обавља услужне послове.

Управо због могућности нуђења нереалних обећања, укључујући и стопе добити које ће остваривати у наредним деценијама као висине саме пензије, што је очигледно нереално јер се на тако дуги рок не могу сагледати нити предвидети сви финансијски и остали релевантни параметри, у Закону се дефинише и маркетинг добровољних пензијских фондова, што, иначе, није карактеристично за законску регулативу када је у питању регулисање финансијског система.

Стога се у Закону одређује да друштво за управљање не може нудити повластице са циљем закључења уговора о чланству у добровољном пензијском фонду. Под повластицама се не подразумевају погодности које друштво за управљање нуди одричући се дела или целине својих прихода које остварује, односно на које има право. Друштво за управљање такође не може нудити повластице послодавцу или повезаном лицу послодавца са циљем подстицања запослених да се придруже одређеном пензијском плану. Друштво за управљање не може нудити повластице синдикату или другом облику организовања запослених са циљем подстицања својих чланова да се придруже одређеном фонду.

Очигледно је да се на основу искуства из развијених држава где деценијама функционише систем добровољног пензијског осигурања уочило да постоје субјекти на које се усмеравају друштва ради омасовљавања фонда који се посебно стимулишу - послодавци, руководства синдиката. Како је у досадашњој пракси 95% чланства добило тај

статус преко колективних уговора које у име њих потписују послодавци или руководиоци синдиката у Закону се са правом забрањује давање таквих повластица.

Друштво за управљање искључиво може оглашавати добровољни пензијски фонд којим управља и јавно позивати на закључење уговора о чланству у фонду, уз претходну сагласност Народне банке Србије на текст таквог огласа, односно јавног позива.

Текст огласа, односно позива не сме садржати нетачне информације, односно информације које могу створити погрешну представу о условима улагања и пословању добровољног пензијског фонда.

Уз захтев за давање сагласности прилаже се копија материјала који се објављује. При томе, Народна банка Србије, најкасније у року од осам дана од дана пријема захтева, доноси решење о давању сагласности за објављивање огласа, односно јавног позива када утврди да су испуњени услови утврђени законом. Уколико Народна банка Србије не да сагласност у предвиђеном року, сматра се да је сагласност дата. Оглашавање упоређивањем је дозвољено само уколико је конкретно, објективно, истинито и потпуно. При упоређивању са осталим фондовима, друштво за управљање мора да пружи јасну слику о фонду који оглашава и осталим добровољним пензијским фондовима.

Сматрамо да је и поред све предострожности која је неопходна, требало оставити више слободе у погледу маркетиншких активности друштва, с обзиром да је тржиште изузетно динамично и да нема потребе да се и за текст огласа за прикупљање чланства захтева добијање сагласности.

У Закону о осигурању из 2004. године детаљно је регулисан статус посредника и заступника у осигурању. У најкраћем, послови посредовања у осигурању су послови који се односе на довођење у везу осигураника, односно уговарача осигурања са друштвом за осигурање ради преговарања о закључивању уговора о осигурању, а на основу налога друштва за осигурање; односно уговарача осигурања.

Послове заступања у осигурању обавља правно или физичко лице на основу уговара о осигурању, у име и за рачун друштва за осигурање. При томе друштво за посредовање у осигурању не може обављати послове заступања у осигурању, изузев, ако испуњава посебне услове из Закона о осигурању и ако добије дозволу Народне банке Србије.

С обзиром да послови добровољног пензијског осигурања имају бројне посебности у односу на класични систем осигурања, у Закону о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима из 2005. године, статус посредника који би се бавили наведеним пословима посебно је регулисан.

Сходно Закону друштво за управљање може непосредно или преко посредника обављати услуге пружања информација о чланству у добровољном пензијском фонду, друге радње којима се заинтересована лица информишу о пословању добровољног пензијског фонда, као и поделу проспеката. Врсте финансијских институција које могу бити посредници одређује Народна банка Србије. Друштво за управљање и посредници могу, посебним уговором, ангажовати физичка лица која морају поседовати дозволу за обављање наведених послова, а коју издаје Народна банка Србије. Наведена лица не могу примати новчане уплате ради куповине инвестиционих јединица. За поступке и штету коју приликом пружања тих услуга причине посредници и физичка лица, поред њих, одговара и друштво за управљање. Народна банка Србије је дужна да води евиденцију посредника и физичких лица и ближе уређује услове за издавање дозволе.

Наглашавамо да у Закону није предвиђена могућност да се пословима добровољног пензијског осигурања баве и заступници, односно друштва за заступање у осигурању и заступници у осигурању. Како по Закону о осигурању послове заступања као једину делатност обавља друштво за заступање у осигурању и физичко лице - предузетник (заступник у осигурању) који су добили дозволу за обављање послова заступања послова у осигурању не видимо разлога због којих не би ове послове могли обављати и заступници, поготово што се у развијеном свету ови послови обављају, углавном, преко посредника и заступника. Наиме, уколико би се послови тзв. аквизиције, односно закључивања уговора обављали само преко стално запослених радника то би подразумевало велики број стално запослених радника, што би оптерећивало ионако веома мали режијски додатак.

Обавештавање чланова добровољног пензијског фонда представља изузетно значајан сегмент система добровољног пензијског осигурања, те због тога представља и предмет законске регулативе.

На основу Закона друштво за управљање је дужно да једном годишње, а најкасније до 31. марта текуће године за претходну годину,

достави сваком члану добровољног пензијског фонда, са стањем на последњи дан претходне године, обавештење о:

1. датумима и износу уплата пензијског доприноса;
2. броју инвестиционих јединица у власништву члана и њиховој појединачној вредности у моменту уплате пензијског доприноса;
3. накнадама за услуге исплаћеним са рачуна члана добровољног пензијског фонда;
4. вредности имовине добровољног пензијског фонда.

Поред овог редовног обавештавања, друштво за управљање је такође дужно да члану добровољног пензијског фонда, на његов захтев, достави обавештење у року од три дана од дана подношења захтева, које се односи на податке претходно наведене. У пракси иначе, већ увелико функционише могућност да сваки члан у сваком моменту преко интернета може да се информише о овим подацима.

У погледу престанка друштва за управљање постоје посебна правила која одступају од правила која важе за стандардно привредно друштво. Специфичност се огледа у томе што друштво за управљање одмах престаје да управља добровољним пензијским фондом у случају: одузимања дозволе за рад од стране Народне банке Србије; покретања поступка стечаја и ликвидације над друштвом за управљање; доношења одлуке органа друштва за управљање да престане са радом.

Даном престанка управљања од стране друштва за управљање, Народна банка Србије упућује јавни позив постојећим друштвима за управљање да, у року од 15 дана, поднесу понуду за управљање, односно припајање добровољног пензијског фонда. У року од 30 дана од дана истека претходно наведеног рока Народна банка Србије доноси решење о најповољнијој понуди друштва за управљање.

У Закону је дефинисан и поступак који следи након неуспешног јавног позива. То значи да ако на јавни позив ниједно друштво за управљање не поднесе понуду, Народна банка Србије обавештава чланове добровољног пензијског фонда и доставља овлашћење кастоди банци да уновчи имовину фонда и пренесе рачуне чланова фонда у други добровољни пензијски фонд.

Тада је кастоди банка, дужна да у року од шест месеци од дана пријема овлашћења, уновчава имовину фонда у најбољем интересу чланова фонда.

При томе у року од 30 дана од дана пријема обавештења, чланови добровољног пензијског фонда бирају други добровољни пензијски фонд и обавештавају кастоди банку о свом избору.

Трошкови послова у вези са управљањем, односно у вези са уновчавањем имовине фонда и преносом рачуна падају на терет друштва за управљање, а уколико то није могуће - на терет имовине добровољног пензијског фонда који се распушта. С обзиром да фонд није правни субјекат на њега се не примењује поступак стечаја или ликвидације, већ се распушта, што мислимо да није најпрецизнији израз.

У оквиру поступка престанка друштва за управљање кастоди банка је обавезна да поднесе Народној банци Србије извештај о уновчавању имовине фонда и преносу рачуна.

На основу извештаја који доставља кастоди банка, Народна банка Србије брише фонд из регистра добровољних пензијских фондова.

Кастоди банка је дужна да најмање пет година чува пословне књиге и документацију распуштеног добровољног пензијског фонда.

1. 6. Пензијски планови и повлачење располагања акумулираним средствима

Пензијски планови представљају један од најважнијих института система добровољног пензијског осигурања.

Законом је регулисано да послодавац, удружење послодаваца, професионално удружење и синдикат могу организовати пензијски план и закључити уговор са друштвом за управљање којим се организатор обавезује да врши уплате пензијског доприноса за рачун запослених, односно чланова синдиката (Закон ове субјекте назива чланом плана) и да плаћа накнаду за услуге друштву за управљање, а друштво за управљање се обавезује да улаже прикупљена новчана средства и омогући повлачење и располагање акумулираним средствима члановима плана.

Послодавац може организовати пензијски план само за своје запослене.

Организатор који организује пензијски план не може бити повезано лице са друштвом за управљање.

Више организатора може организовати или приступити једном пензијском плану.

Примерак уговора организатор доставља министарству надлежном за послове рада и пензијског осигурања, ради оцене испуњености услова, давања сагласности и евидентирања. Сматрамо да поменута обавеза има смисла у почетној фази функционисања система добровољног пензијског осигурања, али да у каснијој фази ту обавезу не треба да имају организатори, с обзиром да то значи да би сваки уговор требао да буде одобрен од стране надлежног министарства. Слободна тржишна утакмица у којој постоји и организатори и друштво за управљање подразумева много већу слободу и флексибилност у пословању.

На основу Закона уговор о пензијском плану закључује се у писаној форми и најмање садржи:

1. пословно име друштва за управљање;
2. датум у текућем месецу до кога послодавац врши уплате пензијског доприноса за претходни месец;
3. износ пензијског доприноса по члану плана;
4. име, презиме, адресу и ЈМБГ чланова плана;
5. датум и место закључења уговора и потписе уговорних страна.

Послодавац је дужан да друштву за управљање достави обавештење о престанку радног односа члана пензијског плана. Члан пензијског плана коме престане радни однос код послодавца може да остане члан истог добровољног пензијског фонда или изврши пренос рачуна.

У Закону је, такође, дефинисано да је организатор пензијског плана дужан да запосленима обезбеди равноправне услове за чланство у пензијском плану. Законска одредба је и да се пензијски допринос за пензијски план не може без одобрења запослених одбијати од зараде, као и да чланство у пензијском плану не може бити услов за запошљавање или чланство у синдикату и другим облицима организовања запослених.

Наведене одредбе Закона подразумевају одређена тумачења и додатна прецизирања. У Закону се недовољно прецизно дефинишу појмови „пензијски план” и „уговор о пензијском плану”. Поставља се питање да ли се ради о два слична, али различита института или се ради о истом институту. Из саме дефиниције да је пензијски план уговор у корист трећих лица, који је саставни део добровољног пензијског фонда, закључен између послодавца, удружења послодаваца, професионалног удружења или синдиката који се називају организатором и друштвом за управљање као друге уговорне стране, а на основу кога се организатор обавезује да уплаћује пензијски допринос у корист својих запослених, односно чланова, а друштво за управљање улаже прикупљена средства, произилази да су „пензијски план” и „уговор о пензијском плану” исти институти. Ако је тако, тада не би требало употребљавати два термина за исти институт. У овом контексту се залажемо за нешто другачији приступ по којем се не ради о истим институтима, с обзиром да план и уговор не могу бити једно исто. Наиме пензијски план би требао бити кључни елеменат уговора о пензијском плану, али не и сам уговор.

Поставља се, такође, једно од кључних питања које у Закону није дефинисано. Логично је да је један од битних елемената уговора о пензијском плану износ пензијског доприноса по члану Фонда, који треба организатор да уплаћује. Међутим, није регулисано каква права има друштво за управљање у случају да организатор нередовно уплаћује пензијске доприносе или престане да их уплаћује, а уговором је предвиђен и износ и рокови плаћања. Суштина добровољног пензијског осигурања подразумева добровољност, што значи да нема санкција уколико организатор не испуњава своју кључну обавезу, чак ни у случају како би уговором о пензијском плану била другачије уговорена. Добровољно пензијско осигурање у ширем контексту, спада у животно осигурање, а за њих важи правило да нису утужива од стране осигуравајуће организације, те произилази да друштво за управљање не би имало право да тражи судским путем уплату пензијских доприноса, камате, накнаду штете, изгубљену добит итд. Износећи овакав став дозвољавамо да ће се овај проблем у пракси и теорији и другачије тумачити, поготово што из саме природе сваког уговора, па и уговора о пензијским плановима, обе уговорне стране би требало да имају и права и обавезе (које би када се не испуњавају требале штитити одговарајућим правним инструментима).

Такође су дискутабилне одредбе Закона по којима је организатор пензијског плана дужан да обезбеди запосленима равноправне услове за

чланства у пензијском плану. Наиме, не би требало ограничавати право послодавцу да, руководећи се својим интересима различите износе пензијских доприноса уплаћује за запослене у свом привредном друштву. Послодавац управо преко система добровољног пензијског осигурања може да додатно стимулише и то на различит начин своје запослене. С обзиром да послодавац у својству организатора пензијског плана плаћа из сопствених средстава пензијске доприносе за своје запослене не треба га ограничавати обавезом о „обезбеђивању равноправних услова за чланство у пензијском плану”. Такође је, по нама, сувишна одредба да се пензијски допринос за пензијски план не може без одобрења запослених одбијати од зараде у контексту права и обавеза организатора пензијског плана. Уколико организатор из сопствених средстава уплаћује пензијски допринос за своје запослене, тада би по нашем тумачењу, запослени могао такву могућност да одбије (што је мало вероватно) с обзиром да му се тај износ не обуставља од зараде), али нема потребе да се даје посебна сагласност од стране запосленог за уплате пензијског доприноса који плаћа послодавац. Наравно да се подразумева да запосленом нико не може, без његове сагласности да обуставља пензијски допринос од његове зараде, јер је за то предуслов појединачни уговор о пензијском плану који закључује појединац (најчешће запослени) са друштвом за управљање. Такође уочавамо да сегменту појединачног уговора о пензијском плану није дат значај у Закону, поготово што је за очекивати да ће управо појединац као уговорна страна бити много значајније заступљен у портфељу друштва за управљање.

У Закону је детаљно регулисан и поступак повлачења и располагања акумулираних средстава.

У Закону је дефинисано право члана добровољног пензијског фонда, односно пензијског плана на повлачење и располагање акумулираним средствима које се стиче са навршене 53 године живота. Акумулирана средства могу се повући једнократном исплатом, програмираном исплатом, куповином ануитета или комбинацијом ових начина. Програмиране исплате се врше на основу уговора који се закључује између члана фонда и друштва за управљање у стандардизованом формату који прописује Народна банка Србије. Повлачењем и располагањем акумулираним средствима куповином ануитета добровољни пензијски фонд, по налогу и за рачун члана фонда, врши пренос средстава у друштво за осигурање и купује ануитет. У случају смрти члана добровољног пензијског фонда, средства на његовом рачуну преносе се лицу које је претходно одредио, а

уколико није одредио такво лице или није познато или нема таквог лица, поступа се у складу са законом којим се регулише наслеђивање. Изузетно право на повлачење и располагање акумулираних средстава може се остварити и пре навршене 53 године живота у случају ванредних трошкова лечења или трајне неспособности за рад. Ближе услове за остваривање права на располагање и повлачење акумулираних средстава прописује министар надлежан за послове рада и пензијског осигурања. Повлачење и располагање акумулираним средствима члан фонда мора започети најкасније са навршених 70 година живота.

Недостатак Закона је што међу кључне појмове које дефинише није користио и кључни појам као што је „пензија”. Ширим тумачењем долазимо до тога да би се „програмирана исплата” која се дефинише као исплата акумулираних новчаних средстава са рачуна члана добровољног пензијског фонда у складу са посебним уговором – могла тумачити као пензија из тзв. трећег стуба пензијског осигурања. Наиме Закон се зове – Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, што значи да се у Закону не напушта категорија „пензија”. Стога је међу кључне појмове требало и јасно дефинисати шта је то „пензија” у смислу овог Закона, поготово што је то централни појам, који се ипак не може подвести под појам „програмирана уплата” или „ануитет”. У Закону се дефинише да се ануитет може појавити у три облика и то као: а) доживотни ануитет, који представља периодичне исплате до смрти имаоца ануитета (најближе термину - старосна пензија), б) пензијски одређен ануитет, који представља периодичне исплате у одређеном временском року (најближи термину „темпорална пензија”), в) заједнички ануитет, који представља периодичне исплате који се после смрти имаоца ануитета протежу до смрти другог назначеног лица, односно законског наследника (најближи термину старосна пензија, која са корисника прелази на друго лице).

Дакле, ако је и термин „ануитет” замена за „пензије” то је или требало јасно нагласити или користити термин пензија, поготово што се читав систем назива добровољно пензијско осигурање.

Такође истичемо да у Закону није начињена довољно јасна разлика између категорија „програмиране исплате” и „ануитети”, што уз изостављање кључног термина „пензије” или „приватне пензије - добровољне пензије” уноси доста забуне у читав систем добровољног пензијског осигурања.

У склопу овог питања истичемо и маркетиншки проблем. Потребно је уложити веома много труда да би се у условима осиромашене привреде и грађана конституисао „трећи стуб” тј. добровољно пензијско осигурање. Најшири слој пословних људи, а посебно грађана прилично тешко схвата шта је то „приватна пензија” из трећег стуба пензијског осигурања, а још ће много теже схватити и прихватити шта је то „програмирана исплата” и „ануитет” па ће се у условима, из објективних разлога, пољуљаног поверења у финансијски систем, поготово онај део чије се пословање и ефекти очекују у периоду који се мери деценијама унапред, са овим терминима прилично тешко у пракси моћи остварити већи ефекти у аквизицији.

Такође је сувише рестриктивна одредба по којој организатор који организује пензијски план не може бити повезано лице са друштвом за управљање. Таква одредба би практично значила да велике осигуравајуће организације које су оснивачи друштва за управљање би требало да своје запослене као чланове усмере у друго друштво које је у конкурентским односима са оним које је осигуравајућа организација основала.

1. 7. Кастоди банка

Једна од кључних новина у нашем економско - финансијском систему тиче се појаве кастоди банке. У најкраћем кастоди банка је банка која води рачун фонда и обавља друге кастоди услуге за рачун добровољног пензијског фонда, а у погледу средстава добровољног пензијског фонда поступа само по налозима друштва за управљање који су у складу са Законом и проспектом фонда.

Сходно Закону, друштво за управљање је дужно да, у року од осам дана од дана добијања дозволе за организовање и управљање добровољним пензијским фондом закључи уговор са кастоди банком о обављању кастоди услуга, посебно за сваки фонд којим управља. Уговором кастоди банка се обавезује да ће отворити и водити рачун добровољног пензијског фонда и обављати послове у складу са законом, а друштво за управљање се обавезује да плати накнаду кастоди банци. Кастоди услуге за фонд обавља искључиво једна кастоди банка. Кастоди банка може обављати послове за више добровољних пензијских фондова. Кастоди банка не може бити повезано лице са друштвом за управљање. Друштво за управљање доставља Народној банци Србије копију закљученог уговора. Народна банка Србије може прописати максималне накнаде за обављање кастоди услуга.

Кастоди банка, на основу Закона, обавља следеће кастоди услуге:

1. отвара и води рачуне хартија од вредности које чине имовину добровољног пензијског фонда код Централног регистра хартија од вредности у своје име, а за рачун чланова добровољног пензијског фонда (збирни кастоди рачун);
2. отвара новчани рачун добровољног пензијског фонда, врши прикупљање пензијских доприноса, врши пренос новчаних средстава која чине имовину фонда у новчане депозите и врши исплате акумулираних средстава за сваког члана добровољног пензијског фонда;
3. обавештава друштво за управљање о неопходним корпоративним активностима у вези са имовином фонда;
4. извршава налоге друштва за управљање за куповину и продају имовине уколико нису у супротности са законом и проспектом фонда;
5. контролише, потврђује и свакодневно извештава Народну банку Србије о нето вредности имовине добровољног пензијског фонда и вредности инвестиционе јединице, обрачунатих од стране друштва за управљање;
6. контролише принос добровољног пензијског фонда обрачуна тог од стране друштва за управљање;
7. обавештава Народну банку Србије о уоченим неправилностима у пословању друштва за управљање одмах након што уочи такве неправилности;
8. обавештава друштво за управљање о извршеним налозима и другим предузетим активностима у вези са имовином фонда;
9. подноси, у име фонда, Народној банци Србије и другим надлежним органима, поднеске против друштва за управљање, за штету нанету фонду;
10. обавља друге послове за које је овлашћена на основу уговора са друштвом за управљање који су у складу са овим Законом и законом којим се уређује тржиште хартија од вредности.

Народна банка Србије ближе уређује учесталост, начин и стандардизовану форму извештавања кастоди банке, као и начин усаглашавања у случају разлика између обрачунате нето вредности имовине добровољног пензијског фонда и вредности инвестиционе јединице од стране друштва за управљање и кастоди банке, односно обрачунатог приноса од стране друштва за управљање и кастоди банке.

У Закону је, такође, дефинисано да страна која намерава да раскине уговор, је дужна да, најмање 30 дана пре раскида уговора, о томе обавести другу уговорну страну. Уговор који се раскида сматра се раскинутим моментом закључења уговора са новом кастоди банком.

Кастоди банка је дужна да обавести Народну банку Србије о раскиду уговора и разлозима за раскид.

У случају покретања стечајног поступка над кастоди банком друштво за управљање је дужно да одмах раскине уговор и одмах обавести Народну банку Србије о закљученом уговору са другом кастоди банком.

Народна банка Србије може предложити друштву за управљање промену кастоди банке ако су услед њеног пословања интереси чланова добровољног пензијског фонда значајније угрожени.

1. 8. Функција Народне банке Србије

Надзору који спроводи Народна банка Србије над друштвима за управљање посвећена је велика пажња у Закону.

Сходно Закону, Народна банка Србије врши надзор:

1. посредном контролом, односно прикупљањем, праћењем и проверавањем извештаја и обавештења који се достављају Народној банци Србије;
2. непосредном контролом.

На основу извршеног надзора, Народна банка Србије изриче мере надзора и подноси пријаве надлежним органима у случају основане сумње да утврђене незаконитости и неправилности садрже обележја кривичног дела, привредног преступа или прекршаја. Народна банка Србије утврђује правила у вези са вршењем надзора пословања друштва за управљање и добровољних пензијских фондова, као и правила

идентификовања, мерења, контроле и управљања ризицима у њиховом пословању. Ако у вршењу своје функције Народна банка Србије утврди да постоје правна лица која обављају делатност друштва за управљање или послују као добровољни пензијски фондови, а немају дозволу нити су регистровани на основу Закона, може забранити њихов рад и предузети друге мере, у складу са Законом.

У Закону се, такође, дефинише да овлашћено лице у Народној банци Србије може у поступку непосредног надзора пословања:

1. прегледати опште акте, пословне књиге, изводе са рачуна и друге документе друштва за управљање и кастоди банке и сачинити копије докумената;
2. захтевати информације о појединим питањима значајним за пословање друштва за управљање и кастоди банке.

О извршеном непосредном надзору пословања друштва за управљање саставља се записник.

Што се тиче мера надзора, у Закону се одређује, да ако у поступку надзора друштва за управљање и кастоди банке утврди незаконитости, односно неправилности или непридржавање правила о контроли ризика, Народна банка Србије, у зависности од тежине утврђених неправилности и степена угрожавања интереса чланова фонда, предузима једну или више мера, и то:

1. изриче писмену опомену;
2. даје налог за отклањање утврђених неправилности у року који не може бити дужи од 60 дана од дана пријема налога;
3. покреће поступак пред надлежним органом;
4. повлачи сагласност на именовање члана управе друштва за управљање;
5. одузима дозволу за рад друштву за управљање.

Као посебна мера у Закону се предвиђа и писмена опомена.

Писмена опомена упућује се органу друштва за управљање због мање значајних неправилности чија је природа таква да не утиче битно и

непосредно на пословање друштва, односно фонда којим управља. Писмена опомена садржи налог и рок до којег је друштво за управљање дужно да Народну банку Србије обавести о активностима које је предузело ради отклањања уочених неправилности.

Одузимање дозволе за рад друштву за управљање, такође је предвиђено у Закону, као посебна и најтежа мера која се може изрећи. Народна банка Србије доноси решење о одузимању дозволе за рад друштву за управљање ако:

1. друштво не обавља управљање фондом дуже од шест месеци;
2. је дозвола за рад друштву дата на основу неистинитих или нетачних података;
3. друштво престане да испуњава услове прописане за добијање дозволе за рад;
4. друштво из неоправданих разлога не закључи уговор са кастоди банком у законском року;
5. друштво изврши тежу повреду одредаба овог закона и одредаба закона којим се уређује тржиште хартија од вредности;
6. друштво у року утврђеном писменом опоменом не поступи по датом налогу;
7. друштво обавести Народну банку Србије о престанку управљања фондом и поднесе захтев за брисање из регистра издатих дозвола.

Доношењем решења од стране Народне банке Србије престају да важе све издате дозволе за управљање добровољним пензијским фондовима. Тако издато решење је коначно, а против њега се може покренути само управни спор.

У Закону значајан сегмент заузимају казнене одредбе у којима се одређује шта се сматра кривичним делом, привредним преступом друштва за управљање, привредним преступом кастоди банке и привредним преступом другог правног лица.

Оглашавање проспекта са неистинитим подацима, на основу Закона, представља кривично дело.

Сходно Закону ко, у намери обмањивања јавности, у проспекту добровољног пензијског фонда, скраћеном проспекту, годишњем и полугодишњем извештају, објави неистините податке о правном и финансијском положају фонда или његовим пословним могућностима и друге неистините чињенице које су релевантне за доношење инвестиционе одлуке, или не објави потпуне податке о тим чињеницама - казниће се казном затвора до три године. Ко, у намери обмањивања јавности, не објави допуну проспекта или извештај о битним догађајима који могу битније утицати на одлуку о учлањењу, казниће се казном затвора до три године.

И поред залагања да се функционисање правне државе у овој области обезбеди, сматрамо преоштром санкцијом у виду казне затвора до три године, поготово што у ниједној сличној сфери финансијског пословања се не предвиђају овакве или сличне казне.

Чак двадесет три случаја сматраће се привредним преступом друштва за управљање и других правних лица, за која је запречена новчана казна од 500.000,00 до 3.000.000,00 динара. То су, пре свега, привредни преступи када се у правном промету користи назив „друштво за управљање” добровољним пензијским фондом или други сличан назив, а не постоји дозвола за рад друштва за управљање, када се не прибави сагласност Народне банке Србије за стицање квалификованог учешћа у друштву за управљање, улаже имовина добровољног пензијског фонда супротно одредбама Закона итд. Следећи логику строгог кажњавања предвиђено је да је привредни преступ већ само давање предлога за директора или члана управе лице које не испуњава услове предвиђене Законом.

И за кастоди банку се предвиђа читав низ привредних преступа за које се може, такође, изрећи новчана казна од 500.000,00 до 3.000.000,00. Привредним преступом кастоди банке сматра се необавештавање друштва за управљање о неопходним корпоративним активностима, неизвршавање налога друштва за управљање у складу са Законом и проспектом фонда итд.

Такође се одређује да је привредни преступ, за који се изриче казна од 100.000,00 до 1.000.000,00, уколико неко друго правно лице у правном

промету користи назив „друштво за управљање добровољним пензијским фондом” или други сличан назив, а није добило дозволу за рад друштва за управљање.

Истичемо да је, поред казnenих одредби, требало дефинисати читав низ подстицајних мера да би се привредни субјекти и грађани више мотивисали за приступање добровољним пензијским фондовима, али и само друштво за управљање да се бави овим пословима (пре свега, у области пореза и доприноса, посебних новчаних стимулација од стране државе за чланове фонда). И у овом контексту истичемо да ће друштво за управљање имати бројне проблеме у функционисању, посебно у погледу обезбеђивања средстава за позитивно финансијско пословање, пре свега у првим годинама пословања док се не обезбеди потребна масовност чланова у фондовима.

* * *

Битне су одредбе прелазних и завршних одредби Закона у којима се дефинише усклађивање пословања постојећих субјеката која су се и до доношења Закона бавила пословима добровољног пензијског осигурања.

Усклађивање пословања сходно Закону значи да друштва за добровољно пензијско осигурање могу да:

1. се пререгиструју у друштва за управљање добровољним пензијским фондом и организују добровољни пензијски фонд на који ће пренети средства од дотадашњег пословања прикупљена по основу добровољног пензијског осигурања;
2. оснују друштва за управљање која ће организовати добровољни пензијски фонд и на тај фонд пренети средства прикупљена по основу добровољног пензијског осигурања;
3. пренесу средства прикупљена по основу добровољног пензијског осигурања добровољном пензијском фонду.

2. Надзор Народне банке Србије у односу на управљање добровољним пензијским фондовима и дефинисање добровољног пензијског осигурања на нивоу подзаконских аката

На сајту Народне банке Србије истиче се да је основни циљ Народне банке Србије у надзору друштва за управљање добровољним пензијским фондовима део опште функције успостављања кредибилног финансијског система. Функција Народне банке Србије у овом сегменту финансијских услуга јесте обезбеђивање стабилности и тржишне дисциплине добровољних пензијских фондова кроз јавност рада, адекватност система управљања ризицима и одговорност за деловање друштава за управљање добровољним пензијским фондовима, као и кроз поверење у рад супервизије. Такође се истиче да ће Народна банка Србије тежити успостављању реалне јавности рада, која ће грађанима омогућити да се у складу са сопственим приоритетима одлуче за обим ризика који прихватају приступањем одређеном добровољном пензијском фонду. Јавност рада добровољних пензијских фондова пратиће адекватна транспарентност креирања нормативних основа и вршења надзора Народне банке Србије, с циљем контроле процеса од стране стручне, академске и опште јавности и успостављања односа међусобног поверења. Народна банка Србије руководиће се принципима проактивне заштите адекватности управљања средствима чланова добровољних пензијских фондова и принципима превентивног надзора над друштвима за управљање добровољним пензијским фондовима уопште.

- На основу Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима Народна банка Србије издаје дозволу за рад друштву за управљање и дозволу за организовање и управљање фондом и истовремено одобрава именовање управе друштва. Народна банка Србије издаје дозволе истовремено, у року од 45 дана од достављања документације, а уколико документација није потпуна њена допуна се може извршити у року од 15 дана;
- одобрава правила пословања друштва, проспект и други маркетиншки материјал;
- води регистар добровољних пензијских фондова;

- врши надзор над обављањем делатности управљања добровољним пензијским фондовима;
- прима дневне извештаје кастоди банке о вредности нето имовине и инвестиционе јединице добровољног пензијског фонда;
- прима годишње, полугодишње и месечне извештаје друштва за управљање.

Област добровољног пензијског осигурања, поред тога што је регулисана Законом, регулисана је и бројним подзаконским актима и то:

1. Одлуком о минималним условима организационе и техничке оспособљености друштва за управљање добровољним пензијским фондом;
2. Одлуком о оглашавању добровољних пензијских фондова и стандардизованом тексту приликом оглашавања;
3. Одлуком о ближој садржини и стандардизованом формату уговора о чланству у добровољном пензијском фонду;
4. Одлуком о ближој садржини и стандардизованом формату проспекта добровољног пензијског фонда;
5. Одлуком о начину обрачунавања приноса добровољног пензијског фонда;
6. Одлуком о начину обрачуна накнаде друштва за управљање добровољним пензијским фондом;
7. Одлуком о учесталости, начину и стандардизованој форми извештавања кастоди банке и начину усаглашавања разлика између обрачунатих вредности, односно приноса добровољног пензијског фонда;
8. Одлуком о врстама финансијских институција које могу бити посредници друштва за управљање добровољним пензијским фондом и условима за издавање физичким лицима дозволе за обављање послова информисања о том фонду;
9. Одлуком о начину и условима припајања добровољних пензијских фондова;
10. Одлуком о структури и начину израчунавања капитала друштва за управљање добровољним пензијским фондом;
11. Одлуком о максималним висинама, условима и начину улагања имовине добровољног пензијског фонда;
12. Правилником о контном оквиру и садржини рачуна у контном оквиру за добровољне пензијске фондове;

13. Одлуком о процени и обрачунавању тржишне и нето вредности имовине добровољног пензијског фонда и утврђивању јединствене почетне вредности инвестиционе јединице;
14. Одлуком о начину вршења надзора над друштвом за управљање добровољним пензијским фондом;
15. Одлуком о стандардизованом формату уговора о програмираним исплатама акумулираних средстава члана добровољног пензијског фонда;
16. Одлуком о финансијским извештајима друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда;
17. Одлуком о методологији усклађивања пословања друштва за осигурање са Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима;
18. Одлуком о правилима контроле ризика у пословању друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда;
19. Одлуком о отварању, вођењу и преносу индивидуалних рачуна чланова добровољног пензијског фонда;
20. Одлуком о садржини извештаја о обављеној ревизији финансијских извештаја друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда;

У даљем тексту ћемо анализирати само најважније одлуке, које регулишу, пре свега организовање и делатност друштва за управљање добровољним пензијским фондом.

2. 1. Минимални услови организационе и техничке оспособљености друштва за управљање добровољним пензијским фондом

У Одлуци о минималним условима организационе и техничке оспособљености друштва за управљање добровољним пензијским фондом дефинише се да организациона и техничка оспособљеност друштва за управљање фондом мора одговарати сложености, ризичности и обиму послова које то друштво обавља и мора обезбедити да његово функционисање буде у складу са добрим правилима струке, пословном етиком и принципима корпоративног управљања.

Констатује се да функционисање друштва за управљање фондом у складу с принципима корпоративног управљања подразумева:

1. образовање организационих целина тог друштва које одговарају обиму и врсти послова које оно обавља;
2. јасно дефинисање делокруга организационих целина тог друштва којима се обезбеђује несметани проток информација;
3. прописивање прецизних пословних процедура;
4. установљаване таквог система одговорности који ће бити усклађен с пословима који се обављају и значајем одлука које се доносе, и то на начин којим се обезбеђује ефикасна контрола ризика из пословања тог друштва;
5. успостављање одговарајућих хоризонталних веза, односно координације између организационих целина тог друштва и лица с посебним овлашћењима и одговорностима у овом друштву;
6. успостављање одговарајућих вертикалних веза, односно субординације између органа тог друштва, лица с посебним овлашћењима и одговорностима и других лица запослених у овом друштву, као и између његових ширих и ужих организационих целина;
7. успостављање и стално унапређивање система интерне контроле у том друштву.

У Одлуци се налаже да општим актима друштва за управљање фондом којима се уређују послови органа управе и надзора је потребно утврдити да те послове могу обављати физичка лица која имају добру пословну репутацију, тј. пословни углед (који се процењује на основу њихове биографије, стручних квалификација и дотадашњег рада), утврдити одговарајућу квалификациону структуру запослених с потребним радним стажом за свако радно место, као и динамику попуњавања систематизованих радних места која треба да прати планирано повећање обима послова и ширење организационе мреже тог друштва, а потребно је утврдити и да инвестиционе одлуке у овом друштву могу доносити само портфолио менаџери сходно Закону о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима.

Такође се под минималним условима техничке оспособљености друштва за управљање фондом, у смислу ове одлуке, подразумева обезбеђење пословног простора за обављање послова тог друштва који задовољава прописане стандарде у односу на планирани број запослених, као

и обезбеђење рачунарске и друге опреме и програмских подршки који по обиму и техничким својствима одговарају броју запослених и обиму и техничким својствима одговарају броју запослених и планираном обиму пословања овог друштва (хардверски и софтверски систем и др.).

Друштво за управљање фондом обавезно је да обезбеди пословни простор у свом власништву, што се доказује одговарајућом документацијом, или да тај простор обезбеди закупом на неодређено или одређено време, с тим да време закупа не може бити краће од три године, што се доказује уговором између тог друштва и закупаца.

Сходно Одлуци коју образлажемо, хардверски и софтверски систем друштва за управљање фондом мора испуњавати следеће услове:

- обезбеђивати високу поузданост, безбедност и заштиту података од неовлашћеног приступа, као и поузданост у случају хаварије;
- обезбеђивати одговарајуће перформансе и одговарајући капацитет, односно оне који ће бити у стању да подрже све захтеве који се односе на послове вођења, администрирања и извештавања о раду добровољног пензијског фонда којим управља;
- омогућавати, и то за интерне и екстерне потребе, састављање извештаја о индивидуалним рачунима које то друштво води, као и онлајн приступ информацијама о стању тих рачуна.

Веома је значајно да друштво за управљање фондом поседује систем информационе технологије који обезбеђује следеће податке из електронске датотеке:

1. о уговорима, и то:
 - о чланству (према обвезнику уплате пензијског доприноса),
 - о пензијским плановима,
 - за програмиране исплате акумулираних средстава са индивидуалних рачуна;
2. о захтевима, и то:
 - за повлачење акумулираних средстава са индивидуалних рачуна програмираном исплатом,
 - о преносу с рачуна,

- о једнократним исплатама у случају смрти члана фонда, куповини ануитета од друштва за осигурање, ванредних трошкова лечења члана фонда и трајне неспособности за рад члана фонда;
- 3. о индивидуалним рачунима чланова фонда;
- 4. о члановима фонда који пензију примају у виду програмираних исплата;
- 5. о нето вредности имовине у поседу фонда која је усклађена с подацима кастоди банке.

Друштво за управљање фондом мора имати званичну имејл адресу за контакт и мејл сервер који чува службену преписку.

Такође је у Одлуци дефинисано да као доказ о испуњењу услова оспособљености ИТ система, друштво за управљање фондом Народној банци Србије доставља:

- опис система који користи, опис софтвера који користи за развој тог система у складу са потребама раста обима пословања, као и план иновације постојећег хардвера и софтвера због застаревања;
- опис система који служе за обезбеђење одговарајуће заштите информација од губитка и од неовлашћеног мењања записа, укључујући и способност идентификације и исправљања неправилности, нетачности и грешака у информацијама;
- процедуре за управљање ризицима, које укључују одговарајуће мере за опоравак од хаварије и одржавање континуитета пословања.

Из предње наведеног произилази огроман значај који има информатичка подршка читавог пројекта добровољног пензијског осигурања.

2. 2. Оглашавање добровољних пензијских фондова

У Одлуци о оглашавању добровољних пензијских фондова и стандардизованом тексту приликом оглашавања ближе се уређује оглашавање добровољних пензијских фондова које врши друштво за управљање фондом, као и стандардизовани текст огласа, односно јавног позива за закључење уговора о чланству у фонду.

Под оглашавањем, у смислу Одлуке, коју образлажемо, подразумева се обавештавање, односно објављивање огласа или јавног позива преко огласног средства којим се препоручују оглашивач и његова активност, производ, услуга или друга препорука – с циљем да их прималац коме су пупућени прихвати, односно да их користи.

Друштво за управљање фондом дужно је да користи текст за оглашавање фонда на који је Народна банка Србије дала сагласност, који је лако разумљив и јасан и који садржи релевантне, недвосмислене и потпуне информације о том фонду и друштву за управљање тим фондом.

У Одлуци се налаже да текст за оглашавање фонда не сме садржати неистините податке, затим податке којима се ствара лажан или погрешан утисак о фонду, о друштву за управљање фондом или о пензијском систему уопште, податке који негативно описују друге фондове и друга друштва за управљање фондом, податке који се не могу објективно проверити, као ни податке о будућим приносима од улагања у фонд.

При томе текст за оглашавање фонда не може садржати вредносни суд о фонду којим управља друго друштво за управљање фондом, нити се у њему могу користити изрази који имају значење претераности, осим ако се оно што садржи може доказати.

Ако текст за оглашавање фонда садржи статистичке податке, податке до којих се долази истраживањем или податке из документације, мора се јасно навести њихов извор, као и периоди на које се односе. Ови се подаци могу користити само ако се објективно могу проверити и ако су релевантни.

Друштво за управљање фондом може при оглашавању објављивати податке о приносима фонда који су обрачунати у складу с прописима, при чему је дужно да изнесе и податке о броју чланова фонда и средствима која чине фонд, као и податке о накнадама чланова фонда.

У Одлуци која врло детаљно регулише оглашавање налаже се да текст за оглашавање фонда мора садржати следећу напомену: „Претходно остварени приноси не представљају гаранцију будућих резултата. Будући приноси могу бити виши или нижи од ранијих”.

При томе, ако се у тексту за оглашавање фонда износе подаци о приносима другог фонда, односно врши њихово упоређивање, могу се

износити само подаци којима се упоређује степен ризичности улагања имовине тих фондова.

При оглашавању висине накнада чланова фонда, уочљиво се исказује њихов утицај на приносе остварене инвестирањем имовине фонда и наводе сви трошкови које чланови фонда сnose.

При оглашавању посебно се наводе:

- накнада при уплати пензијских доприноса,
- накнада за управљање фондом,
- накнада за пренос рачуна члана фонда.

У Одлуци је дефинисана и обавезна садржина Интернет странице.

Интернет страница друштва за управљање фондом треба да садржи:

1. пословно име и седиште тог друштва, бројеве телефона и и-мејл адресу за контакт;
2. матични број тог друштва, као и бројеве решења о издавању дозволе за рад и дозволе за управљање фондом;
3. кратке биографске податке о директору, односно члановима управног и надзорног одбора тог друштва и портфолио менаџерима;
4. податке о акционарима тог друштва који поседују 10% и више учешћа у капиталу или гласачких права – њихове називе и износе њиховог удела;
5. адресе и бројеве телефона организационих целина тог друштва у земљи;
6. називе свих фондова којима управља то друштво, као и бројеве и датуме решења о издавању дозволе за управљање тим фондовима;
7. пословно име и седиште кастоди банке и брокерско-дилерског друштва с којима је друштво за управљање фондом закључило уговор о трговању хартијама од вредности;
8. имена и адресе посредника тог друштва, ако друштво има посреднике;
9. правила организације и пословања тог друштва и обавештења о њиховим изменама;
10. кратак извештај о инвестиционој политици тог друштва и структури портфолија;

11. вредност инвестиционе јединице за сваки дан, као и назив дневног листа који се дистрибуира на целој територији Републике Србије и у коме се објављује вредност инвестиционе јединице;
12. све накнаде које то друштво наплаћује од чланова фонда;
13. називе органа, процедуре и рокове за решавање по приговори-ма на рад тог друштва и фонда којим оно управља;
14. податке о финансијским извештајима тог друштва, као и документе и друге податке које је оно, према закону, обавезно да објави, датум објављивања и назив дневног листа у коме се објављују;
15. изглед идентификационих докумената које посредници тог друштва користе у контактима с члановима фонда и будућим клијентима;
16. линк за Регистар добровољних пензијских фондова, који води Народа банка Србије.

Друштво за управљање фондом Народној банци Србије подноси захтев за давање сагласности на текст за оглашавање фонда (оглас и јавни позив), на који сагласност мора дати Народна банка Србије да би се могло почети са оглашавањем.

Из предње наведеног произилази да друштва за управљање фондом немају самосталност при оглашавању, с обзиром да је на текст потребно прибавити сагласност Народне банке Србије, што може битно успорити рад друштва. Треба имати у виду да ће и за промене текста које ће се нужно морати мењати бити потребно да се добије сагласност. Оправдање за овакав надзор налазимо у чињеници да је функционисање друштва за управљање фондом нова појава на тржишту, да је деценијама уназад изгубљено поверење у финансијске институције и да се не сме дозволити довођење у заблуду чланова са нереалним и нетачним подацима и обећањима.

2. 3. Садржина и стандардизовани формат уговора о чланству у добровољном пензијском фонду

У Одлуци о ближој садржини и стандардизованом формату уговора о чланству у добровољном пензијском фонду утврђује се ближе садржина и стандардизовани формат уговора о чланству у добровољном пензијском фонду.

На основу поменуте Одлуке, уговор о чланству садржи:

1. за физичко лице члана добровољног пензијског фонда: име и презиме, адресу пребивалишта, односно боравишта, датум рођења, јединствени матични број грађана и држављанство, а ако је то лице страни држављанин – и број путне исправе,
– за правно лице: пословно име, седиште, матични број и порески идентификациони број;
2. податке о идентитету друштва за управљање фондом и физичког лица које га заступа;
3. назив фонда и податке о дозволи за управљање фондом;
4. податке о идентитету обвезника уплате (правно, односно физичко лице);
5. одредбу о евентуалним додатним захтевима члана фонда, који се односе на начин и рокове обавештавања о стању на његовом индивидуалном рачуну;
6. одредбу о обавези друштва за управљање фондом да чланове фонда обавештава о променама у инвестиционој политици и правилнику о тарифи, као и о осталим правилима пословања значајним за чланове фонда;
7. одредбу којом се утврђује да чланство у фонду не престаје престанком уплаћивања пензијских доприноса и одређује да чланови фонда неће бити тужени, ако престану да уплаћују те доприносе;
8. одредбу којом се утврђује обавеза члана фонда да друштву за управљање фондом плаћа накнаду;
9. одредбу о обавези члана фонда да плаћа трошкове преноса рачуна, трошкове у вези с додатним захтевима који се односе на начин и рокове обавештавања о стању на његовом индивидуалном рачуну и друге трошкове.

Уговор о чланству мора садржати и изјаву лица које приступа фонду којом то лице потврђује да у потпуности разуме проспект фонда и накнаде које се наплаћују. Уговор о чланству је типски уговор, истоветан је за све чланове фонда и доступан за преузимање на Интернет страници друштва за управљање фондом.

Из напред наведеног произилази да садржина уговора мора бити типска и истоветна за све, што у почетној фази функционисања фонда има логику, али ће временом захтеви тржишта подразумевати да се нуде и

различити уговори, а поготово у основи исти уговори са одређеним модальтетама. Изнети став заснивамо на чињеници да и код различитих физичких и правних лица има посебности које би требало уважити приликом закључивања уговора.

2. 4. Садржина и стандардизовани формат проспекта добровољног пензијског фонда

У Одлуци о ближој садржини и стандардизованом формату проспекта добровољног пензијског фонда утврђује се ближа садржина и стандардизовани формат проспекта добровољног пензијског фонда.

Прспект садржи податке утврђене Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, с тим да се у уводном делу проспекта, наводе следећи подаци:

- датум издавања проспекта;
- назив добровољног пензијског фонда и његов лого;
- пословно име, седиште, поштанска и Интернет адреса друштва за управљање добровољним пензијским фондом, број и датум решења Народне банке Србије о давању дозволе за управљање фондом, број телефона и телефакса корисничког сервиса;
- напомена да је организовање фонда и управљање фондом искључива делатност друштва за управљање фондом, као и напомена да су средства фонда одвојена од средстава друштва за управљање фондом.

Прспект у главном делу, на основу поменуте Одлуке, садржи следеће податке о фонду:

1. Најважније аспекте инвестиционе политике фонда и правила управљања ризицима, и то:
 - објашњење појмова који се односе на инвестициону политику,
 - навођење правила управљања ризицима,
 - навођење највећег и најмањег дела средстава фонда који се може улагати у поједине хартије од вредности и некретнине или у новчане депозите,
 - назив органа друштва за управљање фондом који доноси одлуке о улагањима и навођење поступка за доношење таквих одлука,

- навођење начина на који се мења инвестициона политика фонда, као и прецизно навођење начина и рокова обавештавања чланова фонда о томе;
- 2. минималан износ пензијских доприноса у динарима;
- 3. порески третман фонда током пословања, као и обвезника уплате и чланова фонда при уплати доприноса и при повлачењу акумулираних средстава;
- 4. нето вредност имовине фонда на дан издавања проспекта, израчуната у складу с прописима којима се уређује обрачун ове вредности;
- 5. тренутну структуру имовине фонда и критеријуме за утврђивање промена у имовини због којих настаје обавеза друштва за управљање фондом да измени проспект,
- 6. нето принос фонда,
- 7. податке о висини накнаде које фонд наплаћује и висини трошкова, уз објашњење метода који су коришћени за обрачун и за пројекцију највећих могућих износа трошкова за текућу годину;
- 8. основе за раскид уговора о чланству у фонду и права и обавезе уговорних страна с тим у вези, и то у случају преноса рачуна у други фонд и у другим случајевима предвиђеним општим уговорним правом;
- 9. могуће начине плаћања доприноса, које врши обвезник уплате, као и дан и начин конверзије уплате у инвестиционе јединице на индивидуалном рачуну члана фонда;
- 10. назив дневног листа и адресу Интернет странице преко којих се објављују подаци о вредности инвестиционих јединица, уз навођење промена у објављеним подацима и начину њиховог обрачуна;
- 11. услове који се морају испунити за стицање права на повлачење акумулираних средстава, уз навођење најкраћег периода за који се програмиране исплате (као вид повлачења акумулираних средстава) могу уговорити и начин обрачуна извршених исплата.

Сходно Одлуци проспект мора да садржи следеће податке о друштву за управљање фондом:

1. имена чланова управе друштва за управљање фондом и њихова овлашћења;

2. пословно име и седиште правног лица, односно имена и адресе физичких лица акционара тог друштва који поседују 10% или више учешћа у капиталу или гласачких права другог друштва за управљање фондом;
3. висину основног капитала друштва за управљање фондом, израчунату у складу с прописима;
4. називе свих фондова којима друштво за управљање фондом управља (ако их има више) и врсту тих фондова;
5. пословно име и седиште предузећа за ревизију које је вршило екстерну ревизију финансијских извештаја друштва за управљање фондом и фонда у последњој пословној години;
6. време у које се може извршити увид у опште акте друштва за управљање фондом и у финансијске извештаје тог друштва, као и место увида.

Прспект садржи и пословно име и седиште кастоди банке с којом друштво за управљање фондом има закључен уговор, као и податке о кастоди услугама које та банка врши.

И у овом контексту истичемо став да је садржина проспекта дефинисана врло детаљно, што има, такође, своје оправдање у почетној фази функционисања система добровољног пензијског осигурања, али да ће врло брзо захтеви тржишта налагати да садржина проспекта буде флексибилније одређена и да буде у знатно већој мери елеменат нужне тржишне конкуренције, међу друштвима за управљање, која ће управо на бази проспекта водити тржишну утакмицу.

2. 5. Начин обрачуна накнада друштву за управљање добровољним пензијским фондом

У Одлуци о начину обрачуна накнада друштва за управљање добровољним пензијским фондом ближе се уређује начин обрачуна накнада друштва за управљање добровољним пензијским фондом.

Сходно Одлуци друштву за управљање фондом плаћају се следеће накнаде:

1. накнада приликом уплате пензијских доприноса;
2. накнада за управљање добровољним пензијским фондом;
3. накнада за пренос рачуна члана фонда.

При томе, накнада приликом уплате премијских доприноса представља накнаду за услуге друштва за управљање фондом и обрачунава се на вредност пензијских доприноса уплаћених у фонд – у проценту који не може бити виши од 3% тих уплата. Ова накнада наплаћује се после уплате пензијских доприноса.

Накнада за чланове пензијског плана коју организатор тог плана није платио не сматра се обавезама фонда према друштву за управљање фондом.

Накнада за управљање добровољним пензијским фондом представља накнаду за услуге друштва за управљање фондом и обрачунава се на вредност имовине фонда – у проценту који не може бити виши од 2% годишње.

Накнада за пренос рачуна представља накнаду за трошкове преноса тог рачуна у фонд којим управља друго друштво за управљање фондом и обрачунава се као умањење тих средстава за износ стварних трошкова.

2.6. Начин и стандардизована форма извештавања кастоди банке

У Одлуци о учесталости, начину и стандардизованој форми извештавања кастоди банке и начину усаглашавања разлика између обрачунатих вредности, односно приноса добровољног пензијског фонда између осталог ближе се уређују учесталост, начин и стандардизована форма извештавања кастоди банке, као и начин усаглашавања разлика између нето вредности имовине и вредности инвестиционе јединице добровољног пензијског фонда.

Сходно наведеној Одлуци кастоди банка сваког радног дана контролише и потврђује нето вредност имовине, вредност инвестиционе јединице и принос фонда, које обрачунава друштво за управљање фондом, и то појединачно за сваки фонд за који кастоди банка врши услуге, односно обавља послове, и о томе извештава Народну банку Србије.

Податке о претходно наведеним вредностима кастоди банка доставља сваког радног дана, у складу са упутством Народне банке Србије којим се уређује електронско достављање података.

При томе, ради усаглашавања својих података о нето вредности имовине, вредности инвестиционе јединице и приносу фонда са подацима друштва за управљање фондом о тим вредностима, односно приносу – кастоди банка податке о тржишној вредности хартија од вредности које чине имовину фонда прибавља преко финансијско-информативних сервиса.

2. 7. Врсте финансијских институција које могу бити посредници друштва за управљање добровољним пензијским фондом

У Одлуци о врстама финансијских институција које могу бити посредници друштва за управљање добровољним пензијским фондом и условима за издавање физичким лицима дозволе за обављање послова информисања о том фонду утврђују се врсте финансијских институција које могу бити посредници друштва за управљање добровољним пензијским фондом и услови за издавање физичким лицима дозволе Народне банке Србије за обављање послова информисања о чланству у добровољном пензијском фонду и о пословању тог фонда, као и за поделу проспеката.

Посредник може бити само банка која има дозволу за рад Народне банке Србије и која је уписана у регистар привредних субјеката.

Дозвола се издаје решењем, које доноси гувернер или лице које он овласти.

Дозвола се укида решењем лицу за које се утврди да је при обављању послова за које му је дозвола издата поступило супротно прописима, начелима савесности и поштења или добрим пословним обичајима.

Из предње наведеног произилази да се пословима посредовања могу бавити само банке и физичка лица која су добила дозволу Народне банке Србије, што сматрамо рестриктивним, јер би и агенције за посредовање у делатности осигурања могле такође, овај посао обављати.

2. 8. Начин и услови припајања добровољних пензијских фондова

У Одлуци о начину и условима припајања добровољних пензијских фондова ближе се уређују начин и услови припајања добровољних пензијских фондова у случају спајања уз припајање друштва за управљање фондом.

У Одлуци коју образлажемо друштво стицалац које намерава да свом фонду припоји фонд друштва које се припаја, дужно је да Народној банци Србије, уз захтев за издавање дозволе за спајање уз припајање друштава, поред докумената који су прописана у Закону, достави и:

1. анализу економске оправданости припајања ових фондова, сачињену на основу финансијских и других извештаја тих фондова који се достављају Народној банци Србије, а који се односе на период непосредно пре дана достављања захтева;
2. анализу последица припајања ових фондова на конкурентност друштва;
3. предлог обавештења свим члановима фонда који се припаја о њиховом праву да, ако не желе да буду чланови фонда друштва стицаоца, свој рачун пренесу у други фонд – у року од 60 дана од дана пријема тог обавештења, при чему трошкове овог преноса сноси друштво стицалац.

Друштво стицалац је дужно да, у року од седам дана од дана пријема решења о упису промене у регистар привредних субјеката, Народној банци Србије достави извод из уписа у тај регистар, након чега Народна банка Србије фонд који је припојен брише из Регистра добровољних пензијских фондова.

Друштво стицалац може управљати фондом који је припојен тек након уписа промене.

Датумом уписа промене у регистар привредних субјеката:

1. имовина фонда који се припаја преноси се у фонд друштва стицаоца;
2. чланови фонда који се припаја постају чланови фонда друштва стицаоца;
3. индивидуални рачуни чланова фонда који се припаја преносе се у фонд друштва стицаоца.

2. 9. Максималне висине, услови и начин улагања имовине добровољног пензијског фонда

У Одлуци о максималним висинама, условима и начину улагања имовине добровољног пензијског фонда утврђује се максимална висина, односно највећи износи улагања имовине добровољног пензијског фонда, као и услови и начин на које се имовина фонда може улагати у иностранству.

Сходно Одлуци коју образлажемо имовина фонда може се улагати до следећих износа:

1. у дужничке хартије од вредности које издају Народна банка Србије и Република Србија, у хартије од вредности које издају правна лица уз гаранцију Републике Србије, као и у хартије од вредности које издају међународне финансијске институције – до 100%;
2. у дужничке хартије од вредности које издају јединице територијалне аутономије и локалне самоуправе у Републици Србији – до 20%;
3. у дужничке хартије од вредности које издају правна лица са седиштем у Републици Србији и правна лица са седиштем у државама чланицама Европске уније, односно државама чланицама Организације за економску сарадњу и развој (ОЕЦД) – до 20%;
4. у хипотекарне обвезнице које се издају на територији Републике Србије до – до 30%;
5. у депозитне потврде које издају банке са седиштем у Републици Србији и банке са седиштем у државама чланицама Европске уније, односно ОЕЦД-а – до 20%;
6. у акције правних лица са седиштем у Републици Србији и акције страних правних лица са седиштем у државама чланицама Европске уније, односно ОЕЦД-а – до 30%.

При томе се имовина фонда може улагати и у хартије од вредности које издају међународне финансијске институције чији је кредитни рејтинг на нивоу који су утврдиле овлашћене агенције за процену бонитета.

Имовина фонда може се улагати у дужничке хартије од вредности под условом да је номинална вредност емисије тих хартија најмање 15.000.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан улагања.

Дужничке хартије од вредности које издају правна лица са седиштем у Републици Србији и у које се улаже имовина фонда – морају испуњавати следеће услове:

- да се овим хартијама тргује на организованом тржишту у тој републици;
- да је рангирање кредитног рејтинга ових хартија које утврди организација овлашћена за процену бонитета еквивалентно рангирању на начин прописан Одлуком.

Ако хартије од вредности не испуњавају услове претходно наведене – имовина фонда се у ове хартије може улагати до износа од највише 1%.

Дужничке хартије од вредности које издају правна лица са седиштем у државама чланицама Европске уније, односно ОЕЦД-а и у које се улаже имовина фонда – морају испуњавати следеће услове:

- да се овим хартијама тргује на берзанском тржишту у тим државама;
- да је кредитни рејтинг тих хартија рангиран на начин дефинисан Одлуком коју образлажемо.

Хипотекарне обвезнице у које се улаже имовина фонда морају испуњавати следеће услове:

- да је њихов издавалац банка;
- да је номинална вредност емисије тих обвезница најмање 5.000.000 евра у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан улагања;
- да је однос између тржишне вредности хипотеке на коју су ове обвезнице издате и самих обвезница најмање 1,5 : 1.

Имовина фонда може се улагати у иностранству до највише 10% укупне имовине фонда.

Имовина фонда не може се улагати у новчарске изведенице (изведене хартије од вредности).

На основу предње наведеног произилази да се улагање мора вршити строго поштујући начело дисперзије ризика, с обзиром да би улагање у атрактивне, али високоризичне послове могло донети и губитке

у имовини фонда, што би се непосредно и неповољно одразило на читав систем добровољног пензијског осигурања.

2. 10. Процена и обрачунавање тржишне и нето вредности имовине добровољног пензијског фонда

У Одлуци о процени и обрачунавању тржишне и нето вредности имовине добровољног пензијског фонда и утврђивању јединствене почетне вредности инвестиционе јединице ближе се уређују начин и учесталост процене имовине добровољног пензијског фонда, начин и учесталост обрачунавања тржишне вредности имовине фонда по категоријама, као и начин обрачунавања нето вредности те имовине, и утврђује јединствена почетна вредност инвестиционе јединице за све фондове.

На основу поменуте Одлуке вредност имовине фонда чини збир вредности хартија од вредности из портфолија добровољног пензијског фонда, непокретности у власништву фонда и депозита новчаних средстава фонда код банака – обрачунатих према поштеној вредности, која се одређује у складу с међународним стандардима.

Правило је да се поштена вредност хартија од вредности која чини имовину фонда почетно се обрачунава по цени куповине, која укључује и трошкове куповине, продаје и преноса тих хартија.

Сходно Одлуци јединствена почетна вредност инвестиционе јединице за све фондове утврђује се у износу од 1.000 динара.

2. 11. Начин вршења надзора над друштвом за управљање добровољним пензијским фондом

У Одлуци о начину вршења надзора над друштвом за управљање добровољним пензијским фондом прописује се начин вршења надзора над друштвом за управљање добровољним пензијским фондом, поступак издавања налога и предузимања мера у вршењу надзора, као и рокови за извршавање налога и трајање мера.

На основу Закона и поменуте Одлуке надзор Народна банка Србије врши:

1. посредном контролом, односно прикупљањем, праћењем, проверавањем и анализом извештаја и обавештења које јој друштво за

- управљање фондом доставља у складу са Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима;
2. непосредном контролом пословања друштва за управљање фондом.

Непосредну контролу, врше запослени у Народној банци Србије које решењем одреди гувернер или лице које он овласти.

При томе је друштво за управљање фондом дужно да овлашћеним лицима омогући да изврше контролу пословања тог друштва у његовом седишту, као и у свим организационим деловима, и да им стави на увид опште акте, пословне књиге, изводе с рачуна и другу документацију коју овлашћена лица буду захтевала, и то у писменој, односно електронској форми, и да им омогући контролу информационе технологије и система базе података коју друштво за управљање фондом користи.

Народна банка Србије донеће закључак о обустави поступка надзора ако друштво за управљање фондом примедбе на записник, који сачињавају овлашћена лица Народне банке Србије не достави у роковима прописаним одлуком, или достављеним примедбама основано не оспори налазе из записника, односно допуне записника којима су утврђене незаконитости и неправилности или је утврђено непридржавање правила о контроли ризика. Тада Народна банка Србије предузима једну или више мера, и то:

1. изриче писмену опомену;
2. даје налог за отклањање утврђених неправилности;
3. покреће поступак пред надлежним органом, у складу са Законом;
4. повлачи сагласност на именовање члана управе друштва за управљање фондом;
5. одузима друштву за управљање фондом дозволу за рад.

Претходно наведене мере предузимају се решењем, које доноси гувернер или лице које он овласти.

Одлуку о претходно наведеним мерама Народна банка Србије доноси на основу оцене тежине утврђених неправилности, односно степена угрожавања интереса чланова добровољног пензијског фонда.

Код доношења оцене процењује се нарочито:

- финансијски положај друштва за управљање фондом и фонда; степен изложености појединим врстама ризика;
- број неправилности утврђених у пословању и њихова међусобна повезаност;
- трајање и учесталост учињених неправилности;
- ефекти учињених неправилности на интересе чланова фонда и на друштво за управљање фондом.

При томе, писмена опомена изриче се органу друштва за управљање фондом, и то због мање значајних неправилности учињених у пословању друштва за управљање фондом, односно неправилности чија је природа таква да битно и непосредно не утичу на пословање овог друштва, односно фонда којим то друштво управља.

Писмена опомена садржи налог друштву за управљање фондом да Народну банку Србије обавести о активностима које је предузело ради отклањања неправилности и рок до ког је дужно да то учини.

Друштво за управљање фондом дужно је да, после истека рока Народној банци Србије достави извештај о отклоњеним неправилностима, с приложеним доказима. Ако је овај извештај непотпун, Народна банка Србије тражиће од друштва за управљање фондом да га допуни у одређеном року.

Народна банка Србије ће, у року од 30 дана од пријема извештаја, односно допуне извештаја, надзором утврдити да ли су утврђене неправилности отклоњене, па ако јесу – донеће закључак о обустављању поступка контроле друштва за управљање фондом коме је упутила писмену опомену.

Налог за отклањање утврђених неправилности упућује се друштву за управљање фондом у чијем су пословању надзором утврђене значајне неправилности.

У Одлуци се одређује да решењем којим се налог изриче налаже друштву за управљање фондом да спроведе једну или више активности ради отклањања неправилности утврђених у његовом пословању, наводи

начин отклањања, као и рок за то, који не може бити дужи од 60 дана од дана пријема налога, а наводе се и начин на који је то друштво дужно да обавести Народну банку Србије о извршавању налога, као и рок до ког је дужно да то учини.

Поступак пред надлежним органом Народна банка Србије покрене кад у поступку надзора утврди да су се за то стекли услови утврђени Законом.

Такође постоји могућност да се сагласност на именовање члана управе друштва за управљање фондом Народна банка Србије повлачи решењем, које доноси гувернер.

Дозвола за рад друштву за управљање фондом одузима се такође, решењем, које доноси гувернер.

У Одлуци је уједно одређено да се сматра да друштво за управљање фондом није омогућило Народној банци Србије да изврши надзор и то у следећим случајевима:

1. ако у одређеном року није доставило све тражене податке или доказе, а нарочито податке којима је дужно да располаже према прописима или правилима струке;
2. ако намерно или грубом непажњом достави податке који нису тачни;
3. ако овлашћеним лицима не обезбеди услове неопходне за вршење надзора, односно не обезбеди да их у току надзора не ометају запослени у том друштву или друга лица.

Народна банка Србије врши надзор и над кастоди банком, односно над пословима које ова банка обавља у складу са Законом.

2. 12. Контрола ризика у пословању друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда

У Одлуци о правилима контроле ризика у пословању друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда утврђују се правила идентификовања, мерења и контроле ризика

који се јављају у пословању друштва за управљање добровољним пензијским фондом и добровољног пензијског фонда као и управљања тим ризицима.

Сходно Одлуци, ризици у пословању друштва за управљање фондом, односно фонда, представљају вероватноћу настанка негативних ефеката на пословни и финансијски положај тог друштва, односно фонда.

Друштво за управљање фондом дужно је да својим унутрашњим актима утврди такав систем управљања свим ризицима који се јављају у његовом пословању који ће омогућити њихово ефективно идентификовање, мерење и контролу, као и управљање тим ризицима, а нарочито: тржишног ризика, оперативног ризика, ризика ликвидности и ризика усклађености пословања с прописима.

Систем управљања ризицима подразумева: установљавање једне или више организационих јединица у друштву за управљање фондом у чијем ће делокругу бити контрола ризика; утврђивање процедура за контролу ризика; уређење система интерне контроле.

Систем управљања ризицима мора бити у складу с правилима струке, добрим пословним обичајима и пословном етиком. При томе се одређује да тржишни ризик, представља вероватноћу настанка негативних ефеката на вредност имовине фонда због промена на тржишту и нарочито обухвата следеће ризике: ризик промене каматних стопа, ризик промене цена хартија од вредности, ризик промене цена непокретности и валутни ризик.

Друштво за управљање фондом дужно је да уреди процедуре за обезбеђивање заинтересованим лицима приступа информацијама којима се остварује увид у пословање овог друштва, односно фонда – на начин који не штети пословним интересима тог друштва.

Друштво за управљање фондом такође је дужно да, при закључењу уговора о чланству у фонду, заинтересованим лицима обезбеди све информације значајне за доношење одлуке о том чланству.

Друштво за управљање фондом дужно је да уреди систем интерне контроле који садржи процедуре, поступке и радње којима се обезбеђује

континуирана контрола ризика у пословању тог друштва, односно фонда, у складу с природом, сложености и ризичношћу тог пословања.

Друштво за управљање фондом дужно је да стално проверава систем интерне контроле и да га прилагођава, односно мења према планираним, односно измењеним условима пословања.

Системом интерне контроле посебно се утврђује одговорност надлежних органа друштва за управљање фондом, управе овог друштва и лица с посебним овлашћењима и одговорностима у том друштву.

Сходно Одлуци, одговорност надлежних органа у друштву за управљање фондом односи се на:

1. успостављање и развој адекватног и ефикасног система интерне контроле који је у њиховом делокругу, као и на контролу спровођења тог система;
2. припрему правила пословања и периодичну проверу спровођења тих правила;
3. праћење, анализу и утврђивање граница ризика које то друштво преузима, као и начин управљања тим ризицима;
4. контролу рада лица с посебним овлашћењима и одговорностима;
5. контролу ефикасности коришћења ангажованих ресурса;
6. надзор над ризицима који се јављају у свакодневном обављању послова;
7. то да су сви запослени потпуно и ефективно укључени у спровођење процедура интерне контроле;
8. успостављање високих етичких и професионалних стандарда у обављању свих послова;
9. предлагање, израду и измене, односно допуне важећих процедура.

Посебно се одређује одговорност управе друштва за управљање фондом које се односи на:

1. спровођење утврђених аката пословне политике тог друштва;
2. развој система управљања ризицима;

3. предлагање, успостављање и развој адекватне организационе структуре тог друштва, која омогућава потпуно и ефективно укључивање свих запослених у спровођење и развој система интерне контроле;
4. старање о ефикасном извршавању послова и задатака запослених;
5. утврђивање процедура и праћење њихове адекватности и ефикасности у отклањању уочених недостатака;
6. спровођење измена у пословним књигама у складу с препорукама ревизира које је прихватио надлежни орган.

У Одлуци се, такође, констатује да систем интерне контроле мора обезбедити свеобухватно проверавање и унапређивање сигурности и ефикасности пословања – и то посебно проценом остварених пословних резултата, проценом адекватности постављених циљева и њихове испуњености, израдом и применом текстова којима се проверава могућност друштва за управљање фондом да ризике контролише у складу са обимом и врстом послова које то друштво обавља, као и утврђивањем опортунитетних трошкова насталих због неодговарајућих процедура и метода за смањење тих трошкова.

Уједно, систем интерне контроле мора обезбедити континуирано праћење адекватности уређења тог система и ефикасност његовог спровођења, и то посебно успостављањем система благовременог обавештавања руководиоца надлежних организационих јединица, односно органа управе и надзора о недостацима у том систему.

2. 13. Отварање, вођење и пренос индивидуалних рачуна чланова добровољног пензијског фонда

У Одлуци о отварању, вођењу и преносу индивидуалних рачуна чланова добровољног пензијског фонда ближе се уређују поступак отварања и вођења индивидуалних рачуна чланова добровољног пензијског фонда, начин давања извода с тих рачуна, вођење евиденција о инвестиционим јединицама чланова фонда и давање података из тих евиденција, као и пренос ових рачуна из једног добровољног пензијског фонда у други фонд.

Основно правило је да друштво за управљање фондом отвара индивидуални рачун за члана фонда на основу закљученог уговора о чланству у фонду, односно уговора о пензијском плану.

Сходно Одлуци, индивидуални рачун члана фонда нарочито садржи следеће податке:

1. о основу чланства у фонду:
 - уговор о чланству, или
 - уговор о пензијском плану;
2. о обавезнику уплате који је физичко лице:
 - име и презиме, као и очево име,
 - место пребивалишта и адресу,
 - јединствени матични број грађана, а за страно физичко лице – број путне исправе и држављанство;
3. о обавезнику уплате који је правно лице:
 - пун назив, место и адресу седишта,
 - матични број и порески идентификациони број,
 - име и презиме овлашћеног лица,
 - име и презиме лица за контакт;
4. о члану фонда:
 - име и презиме, као и очево име,
 - место пребивалишта и адресу,
 - јединствени матични број грађана, а за страно физичко лице – број путне исправе и држављанство,
 - датум стицања својства члана,
 - датум и основ престанка чланства,
 - датум приступања члана у пензијски план,
 - датум иступања члана из пензијског плана.

Друштво за управљање фондом дужно је да свакодневно и ажурно евидентира податке на индивидуалном рачуну члана фонда, и то податке о уплатама доприноса, приносима, накнадама и исплатама с тог рачуна.

На индивидуалном рачуну члана фонда друштво за управљање фондом евидентира и број и вредност инвестиционих јединица за тог члана.

Друштво за управљање фондом дужно је да индивидуалне рачуне чланова фонда води и чува у форми електронског записа.

Друштво за управљање фондом доставља члану фонда извештај, односно извод с његовог индивидуалног рачуна, са свим променама на том рачуну, у року који је предвиђен уговором о чланству у фонду или на захтев члана фонда, као и после сваке исплате у складу са уговором о програмираној исплати.

Друштво за управљање фондом дужно је да поштује тајност индивидуалног рачуна члана фонда и да информације о том рачуну даје само члану фонда или лицу које је члан фонда за то овластио, као и на захтев суда или другог надлежног органа.

На основу Одлуке, друштво за управљање фондом води евиденцију о инвестиционим јединицама члана фонда и на основу те евиденције доставља му извештаје, који садрже:

1. податке о обрачунатом броју инвестиционих јединица који припадају том члану фонда у току периода на који се извештај односи;
2. податке о обрачуну вредности инвестиционе јединице у току периода на који се извештај односи;
3. податке о промени акумулираних средстава на индивидуалном рачуну и реализованој стопи приноса на индивидуалном рачуну тог члана фонда у току периода на који се извештај односи.

Правило је, на основу Одлуке, да укупно повећање броја инвестиционих јединица представља збир свих појединачних повећања броја инвестиционих јединица на индивидуалном рачуну члана фонда у посматраном периоду, насталих на основу доприноса обвезника уплате, преноса средстава из другог фонда и осталих доприноса.

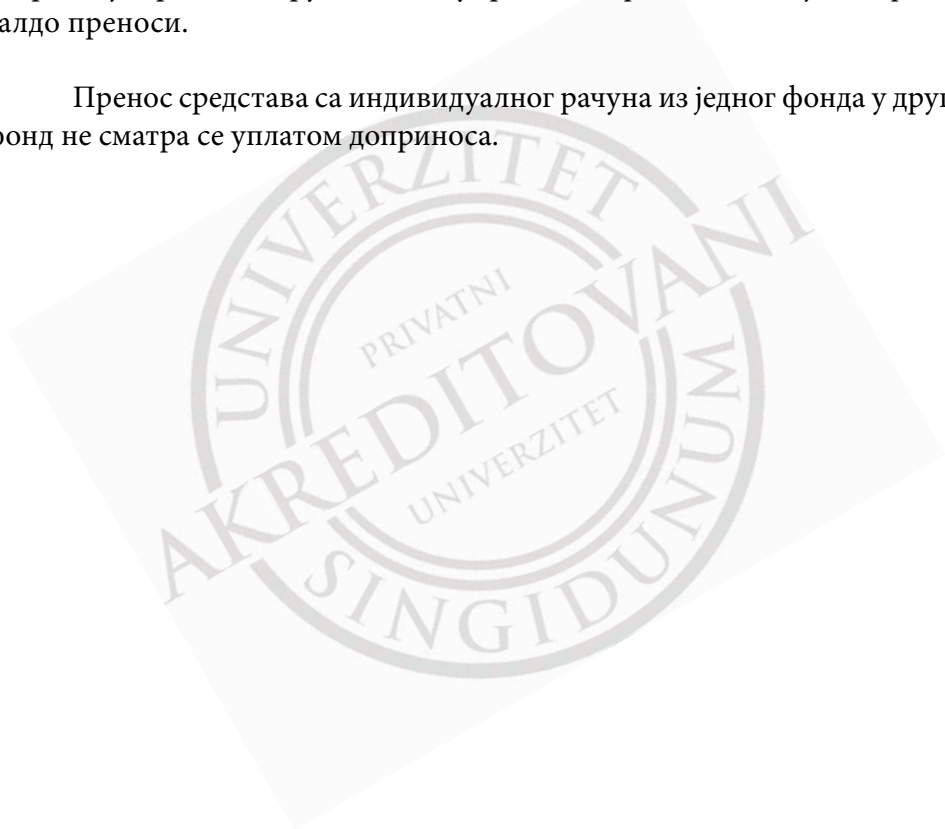
Укупно смањење броја инвестиционих јединица представља збир свих појединачних смањења броја инвестиционих јединица на индивидуалном рачуну члана фонда у посматраном периоду, насталих на основу превремене исплате, једнократне исплате, програмиране исплате, преноса

средстава у други фонд и преноса средстава друштву за осигурање за куповину анuitета.

Члан фонда може акумулирана средства на свом индивидуалном рачуну пренети из једног фонда у други фонд - захтевом за пренос.

Друштво за управљање фондом које прими захтев за пренос индивидуалног рачуна у фонд којим то друштво управља дужно је да у непосредној сарадњи с друштвом за управљање фондом из чијег се фонда салдо пренеси.

Пренос средстава са индивидуалног рачуна из једног фонда у други фонд не сматра се уплатом доприноса.

VII. УПРАВЉАЊЕ ДРУШТВИМА ЗА ОСИГУРАЊЕ У ИНОСТРАНСТВУ

Осигуравајућа предузећа су у светској равни уређена најчешће као деоничарско друштво за осигурање, па затим као друштво за узајамно осигурање. У неким земљама њихово устројење и управљање одликују посебности. Добар пример представља Енглеска, као најчувеније тржиште осигурања. Уз „Лојд”, ту се налазе бродовласничка друштва за заштиту и накнаду штете (Protection and Indemnity Clubs), као посебан вид друштава за узајамно осигурање, те братске заједнице (friendly societies), као удружења за међусобну помоћ и подршку члановима и њиховим породицама.³³

Будући да је устројење континенталних европских осигуравача далеко упоредивије с нашим решењима, у наставку ћемо, у најважнијим цртама, изложити управљање друштвима за осигурање у Немачкој.

1. Деоничарско друштво за осигурање

1. 1. Органи

Осигуравајуће деоничарско друштво у Немачкој има исте органе као било које друго деоничарско друштво у тој земљи: главну скупштину, надзорни одбор и управу. Надлежности ових тела су, у суштини, усаглашене са органима других деоничарских друштава. Додатни одбори осигуравача као што су, на пример, саветодавна већа, нису органи предузећа у правном смислу, већ служе првенствено, као што им име казује, за давање савета.

³³ Stanley Hansell, *Introduction to insurance* (Second edition), LLP, London, 1999, стр. 103–106.

Уређење предузећа, како са правног, тако и са економског становишта одређују, такође, *Правила уйрављања немачким йредузећима* уведена 2002. године.³⁴ Она садрже сажетак законских одредаба и признатих образаца доброг и одговорног руковођења предузећем, укључујући одлучивање и надзор у његовим органима. Осигуравајућа друштва чије су деонице предмет берзанске трговине треба једном годишње да дају изјаву о томе које ће препоруке *Правила уйрављања* примењивати, а које не. Осигуравајућа деоничарска друштва чије се деонице не продају на берзи ослобођена су давања такве изјаве. Ипак, многе од тих препорука спроводе се и код њих.³⁵

1. 2. Главна скупштина

Главној скупштини је посвећено тридесетак чланова немачког *Закона о деоничарским друштвима*.³⁶ Скупштина је врховни орган, односно управљач осигуравајућег деоничарског друштва. Према закону, сазива се најмање једном годишње, и то је редовна главна скупштина. У другим, посебним случајевима сазива је управа. Полазећи од одредаба *Закона о надзору над осигурањем*, државни надзорни орган може послати представнике с правом говора на главну скупштину друштва за осигурање; он исто тако може захтевати сазивање главне скупштине са одређеним тачкама дневног реда.³⁷

Употребом права гласа деоничари као сувласници друштва обављају своје задатке и користе права на главној скупштини, и то пре свега:³⁸

- именују чланове надзорног одбора, ако су они заступници деоничара;
- одређују расподелу добитка по обрачуну, понекад утврђују и годишњи рачун;
- разрешавају чланове управе и надзорног одбора;
- именују прегледача годишњег рачуна;

³⁴ *Deutscher Corporate Governance Kodex*, www.corporate-governance-code.de.

³⁵ Dieter Farny, *Versicherungsbetriebslehre* (4., überarbeitete Auflage), Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 2006, стр. 185.

³⁶ *Aktien-gesetz*, чланови 118–147, www.aktiengesetz.de.

³⁷ *Versicherungsaufsichtsgesetz*, члан 83, www.bafin.de.

³⁸ Као под 36, члан 119.

- мењају статут (трочетвртинском већином гласова);
- повећавају и смањују капитал друштва (трочетвртинском већином гласова);
- укидају друштво (трочетвртинском већином гласова);

Да би са успехом извршили своје задатке, деоничарима припада право на обавештења о тачкама из дневног реда скупштине.³⁹

1.3. Надзорни одбор

Надзорни одбор деоничарског друштва за осигурање, начелно, обавља исте задатке и има исту улогу као у осталим деоничарским друштвима.⁴⁰ Нарочито се ради о следећим пословима:

- постављање и опозив чланова управе;
- надзор над пословођењем управе, с чим у вези постоје бројна права на обавештења и провере;
- заступање друштва у односу на чланове управе, рецимо, при закључивању уговора с њима;
- упошљавање испитивача (проверивача) годишњег рачуна;
- проверавање и, по правилу, сарадња при утврђивању годишњег рачуна и расподела добитка, те код предузећа-мајке у концерну такође провера завршног рачуна концерна.

Надзорни одбор, у начелу, нема учешћа у непосредном руковођењу, осим ако одређени послови према статуту друштва захтевају његову сагласност. Он једном тромесечно треба, односно једном у пола године мора да заседа. Код деоничарских друштава која су уписана на берзи надзорни одбор мора заседати два пута у полугодишту.⁴¹ Сазива га управа или појединачни члан надзорног одбора. Као и код главне скупштине, државни надзорни орган може на седницу надзорног одбора упутити заступника с правом говора и захтевати сазивање седнице.⁴² Надзорни одбор доноси одлуке већином гласова. Поједини задаци се могу пренети на поверенства;

³⁹ Као под 36, чланови 131–132.

⁴⁰ Као под 36, чланови 95–116.

⁴¹ Као под 36, члан 110

⁴² Као под 37.

у пракси је то уобичајено за послове управљачке природе, а делимично и за послове улагања капитала.

Чланови надзорног одбора деоничарског друштва за осигурање могу бити само физичка лица која су без ограничења пословних способности.⁴³ Једно лице може бити члан надзорног одбора у највише десет трговачких друштава (дакле без друштава за узајамно осигурање и јавно-правних осигуравајућих предузећа која нису трговачка, односно друштва с капиталом). При томе се мандат председника надзорног одбора рачуна двоструко. У рачуницу се не узима у обзир до пет мандата које законски заступник (члан управе) владајућег осигуравајућег предузећа има у надзорним одборима зависних предузећа. Чланови управе зависног (осигуравајућег) предузећа не могу бити чланови надзорног одбора владајућег осигуравајућег предузећа. Надаље, забрањено је тзв. укрштено повезивање: чланови управе другог друштва с капиталом не могу бити чланови надзорног одбора осигуравајућег друштва уколико је неки члан управе осигуравајућег друштва члан надзорног одбора у том друштву с капиталом.

Надзор над осигурањем уводи даља ограничења у погледу чланова надзорног одбора. Тако су, рецимо, непожељне одређене родбинске везе између чланова управе и надзорног одбора; чланови надзорног одбора треба да буду независни од предузећа, што искључује њихову истовремену упосленост као посредника и заступника осигурања или особе од поверења, односно извршиоца непосредних права осигураника.⁴⁴

Број чланова у надзорном одбору, његов састав, поступак избора и унутрашње уређење зависе од тога да ли деоничарско друштво за осигурање подлеже *Закону о шрејинском учешћу радника у надзорном одбору* или *Закону о саодлучивању радника*. Надзорни одбор може имати између три и двадесет једног члана. Из својих редова бира председника и бар једног заменика председавајућег.⁴⁵

⁴³ Као под 36, члан 100.

⁴⁴ Jürgen Prölss, *Versicherungsaufsichtsgesetz, Kommentar* (11. Auflage), Reimer Schmidt, München, 1997, напомена 65.

⁴⁵ Dieter Farny, као под 35, стр. 187.

1.4. Управа

Слично осталим органима, и управа деоничарског друштва за осигурање одговара управи уобичајеног деоничарског друштва.⁴⁶ Њен главни задатак је руковођење осигуравајућим друштвом на властиту одговорност са обавезом подношења извештаја надзорном одбору, главној скупштини и државном надзорном органу над осигурањем. Обавеза подношења извештаја надзорном одбору се, поред осталог, односи на планирану пословну политику и друга питања везана за планирање рада предузећа. Управа мора да предузме одговарајуће мере, нарочито да постави систем надзора како би се кретања која угрожавају даљи опстанак предузећа могла што раније препознати; ради се о уређеном систему управљања ризицима.⁴⁷

Управа представља предузетнички чинилац у осигуравајућем предузећу. У правном погледу, управа је законски заступник осигуравајућег деоничарског друштва у судским или вансудским предметима (споровима), са дејством према предузећу и ван њега.

Управа се мора састојати од најмање два члана. То морају бити појединци с пуном пословном способношћу. За доношење одлука у вишечланом колегијуму управе неопходна је, у начелу, једногласност, али статут и пословник управе дозвољавају и одлуку већине. Ни у ком случају се не може донети одлука против већине чланова управе, па ни путем председавајућег или представника у управи које је именовао надзорни одбор. Заступање деоничарског осигуравајућег друштва ван предузећа врши се по правилу преко два члана управе, или преко једног члана управе заједно са једним прокуристом; државни надзорни орган не дозвољава појединачно заступање. Пословник управе уређује унутрашњу поделу задатака члановима управе по делокругу рада, односно стручности.

Чланове управе именује надзорни одбор најдуже на пет година. Надзорни одбор закључује и уговор о намештењу с појединим члановима управе. Чланови морају имати одређене особине, наиме да су „поуздани и стручни”.⁴⁸ У случају да ово обележје не постоји, државни надзорни

⁴⁶ Као под 36, чланови 76–94.

⁴⁷ Као под 36, чланови 90–91.

⁴⁸ Као под 37, члан 7а.

орган може преко надзорног одбора друштва захтевати опозив чланова управе и забранити обављање делатности управе у том саставу. Стручност подразумева одговарајућа теоријска и практична знања у пословима осигурања и руководеће искуство. Надзорни орган је даље развио услове за обављање посла члана управе, на пример, непожељним се сматрају родбинске везе између чланова управе и надзорног одбора, а чланови управе не могу истовремено бити и посредници или заступници у осигурању или извршиоци непосредних права осигураника. Осигуравајуће предузеће мора приликом оснивања, као и у даљем току рада давати државном надзору податке о члановима управе.⁴⁹

2. Друштво за узајамно осигурање

2. 1. Органи

Велика друштва за узајамно осигурање у Немачкој имају – слично осигуравајућим деоничарским друштвима – три органа, и то: врховно заступство, надзорни одбор и управу. Додатни одбори су ретки. Правни положај органа у друштву уређен је углавном упућивањем на прописе о деоничарским друштвима.

Ипак, стварно одлучивање у друштву за узајамно осигурање, пре свега подела одлука на три органа, често не одговара односима у деоничарском друштву за осигурање. То, пре свега, зависи од извесне слабости врховног заступства, у коме нису јасно одређени интереси власника за очување капитала, повећање вредности предузећа и добитка (као код деоничарског друштва), већ постоје мандати за опште очување недовољно јасно исказаних интереса чланова.⁵⁰ Због тога је стручност у раду врховног заступства често само умерена. Та слабост неретко се преноси и на надзорни одбор. Моћ одлучивања која није искоришћена у врховном заступству и надзорном одбору пада, по правилу, на управу. Описано стање важи утолико више уколико је општије (разгранатије) пословање друштва за узајамно осигурање јер је, у том случају, врло тешко ускладити интересе чланова.

⁴⁹ Jürgen Prölss, као под 44, напомена 59.

⁵⁰ Claudia Breuer, *Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit versus Versicherungs-Aktiengesellschaft*, Diss., Köln, 1999.

Склоп органа друштва за узајамно осигурање, који очигледно показује сличност са деоничарским друштвом, покреће питање примене *Правила уйрављања немачким йредузећима* из 2002. године. Положај друштва за узајамно осигурање одговара положају деоничарских друштава која нису уписана на берзи. Наиме, друштва за узајамно осигурање су такође ослобођена давања изјаве о понашању у складу са *Правилима* која су усмерена, пре свега, према трговачким друштвима. Ипак, *Правила уйрављања* садрже низ поступака и мера за одговорно руковођење предузећима, који се – по потреби и са изменама – могу применити и у друштвима за узајамно осигурање што је од помоћи за стварање боље слике о њима.⁵¹

2. 2. Врховно заступство

Врховно заступство, као што му име казује, јесте врховни орган друштва за узајамно осигурање. Његови задаци су углавном слични задацима главне скупштине у деоничарском друштву.⁵² Међутим, односи између чланова, то јест осигураника и друштва за узајамно осигурање су, према одредбама статута, много тешњи него између деоничара и деоничарског друштва. Тиме постоје основе за већи утицај чланова у врховном заступству друштва за узајамно осигурање при доношењу одлука о садржају статута у поређењу с утицајем деоничара у деоничарском друштву.

Чланови у врховном заступству обављају своје задатке коришћењем права гласа. Уколико статутом није другачије предвиђено, сваки члан има један глас, без обзира на број и обим постојећих осигуравајућих односа.

Важни задаци врховног заступства су следећи:

- именовање чланова надзорног одбора, уколико су они заступници чланова;
- расподела добитка по билансу, у ретким случајевима и утврђивање годишњег рачуна;
- отпуштање чланова надзорног одбора и управе;

⁵¹ Frank Laakmann, Dem Gegenseitigkeitsverein verhilft der „Kodex“ zu einem modernen Selbstbild, *Versicherungswirtschaft*, 13, 2002, стр. 990–993.

⁵² Као под 37, члан 36.

- именованье испитивача годишњег рачуна;
- измене у статуту (ако је реч о одлукама са далекосежним делом: о доприносима, услугама осигурања и општим условима осигурања);
- издавање хартија од вредности које потврђују право на део вишка друштва и којима се обезбеђује неопходни капитал (трочетвртинском већином гласова);
- пренос дела или целокупног скупа осигурања на неко друго друштво (трочетвртинском већином гласова);
- укидање друштва за узајамно осигурање (трочетвртинском већином гласова).

У статуту се утврђује облик врховног заступства. Мора се посебно утврдити да ли је реч о скупштини чланова или скупштини заступника чланова.⁵³ Скупштине са учешћем свих чланова се у пракси одржавају само код малих друштава за узајамно осигурање. Код великих друштава за узајамно осигурање постоје, напротив, скупштине заступника чланова. У таквим случајевима би скупштине са учешћем свих чланова биле технички тешко изводљиве, а одзив би био слаб. Скупштине заступника, по правилу, имају између десет и четрдесет чланова.

Обично сви чланови друштва, уколико су физичка лица, могу да се бирају за заступнике чланова. Предлоге за избор достављају сви чланови, одређени најмањи број чланова, посебан одбор за избор, односно врховно заступство само или заједно с надзорним одбором и управом.

2.3. Надзорни одбор

Надзорни одбор друштва за узајамно осигурање одговара у већини обележја оном код осигуравајућег деоничарског друштва.⁵⁴ Његови задаци су, пре свега, следећи:

- именованье чланова управе;
- надзор над руковођењем управе;

⁵³ Peter Koch, *Versicherungswirtschaft* (6. Auflage), Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 2005, стр. 78.

⁵⁴ Као под 37, члан 35.

- заступање друштва за узајамно осигурање према члановима управе;
- овлашћивање испитивача годишњег рачуна;
- испитивање и, по правилу, сарадња при установљивању годишњег рачуна и расподеле вишка, код предузећа-мајке у концерну провера и годишњег рачуна концерна.

Надзорни одбор се састоји од три лица или статутом одређеног већег, са три дељивог броја, а највише од двадесет једне особе. Статут може утврдити предуслове које морају задовољити лица за избор у надзорни одбор. У друштву за узајамно осигурање са више од петсто радника, врховно заступство бира две трећине чланова надзорног одбора. Код мањег броја радника врховно заступство бира све чланове надзорног одбора.

Године 1998. *Законом о надзору и јавности рада у области предузећа* за сва деоничарска друштва су, поред осталог, уведени прописи за надзорни одбор.⁵⁵ Они се морају се применити и на друштва за узајамно осигурање, нарочито предуслови за својство чланова надзорног одбора и највећи број мандата у овим телима. Одредбе овога Закона које се тичу деоничарских друштава уписаних на берзи нису обавезујућа за друштва за узајамно осигурање. Њихова добровољна примена може, међутим, имати смисла – поготово када ово друштво издавањем вредносница прикупља капитал на тржишту капитала.

2. 4. Управа

Управа друштва за узајамно осигурање, која се састоји од најмање два лица, скоро је потпуно једнака као код деоничарског друштва за осигурање. Њена дужност је да, полазећи од сопствене одговорности, руководи предузећем уз обавезно подношење извештаја надзорном одбору и врховном заступству. Управа заступа друштво за узајамно осигурање унутар и изван предузећа.⁵⁶

⁵⁵ Gesetz zur Kontrolle und Transparenz im Unternehmensbereich (KonTraG), www.risknet.de.

⁵⁶ Као под 37, члан 34.

3. Јавно-правно осигуравајуће предузеће

3.1. Појам

Јавно-правно осигурање представља вишезначан и вишеслојан појам. У немачкој пракси осигурања заснива се углавном на правним прописима појединих савезних држава који нису јединствени, те на савезном уставу. Спроводи се преко различитих појавних облика. Јавно-правни осигуравачи у тој земљи устројавају се као: друштва, заводи, савези, удружења, коморе или благајне. Подлежу посебном државном службеном надзору. По врсти послова деле се на предузећа за животна и штетовна осигурања. Значај као посебног облика устројења им се у последње време смањује, будући да су се многа од ових предузећа преобратила у деоничарска друштва за осигурање. Стога код њих, у савременим околностима, тежиште није на правном облику, већ на носиоцу – меродавној јавној установи (савезна држава, покрајински савез, државна банка или штедионица).⁵⁷

3.2. Органи

За органе јавно-правног предузећа за осигурање не постоји законом одређени облик. Статут оваквих предузећа утврђује број и врсту органа, те њихову надлежност. У већини јавно-правних осигуравајућих предузећа постоје само два органа: орган за надзирање и руководећи орган. За оба та органа важе прописи о надзорном одбору и управи за деоничарска друштва и друштва за узајамно осигурање.⁵⁸

Орган за надзирање се најчешће назива **управно веће**. Састоји се од заступника власника и најчешће је допуњен представницима радника, према правилима о кадровском заступању. Учешће осигураника је ретко; ту и тамо у већу постоје саветници осигураника. Задаци управног већа углавном одговарају онима који припадају главној скупштини и надзорном одбору деоничарског друштва. У неким случајевима, управно веће учествује у доношењу одлука пословодства.

⁵⁷ Frank v. Fürstenwerth, Alfons Weiß, *VersicherungsAlphabet* (10., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage), Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 2001, стр. 465.

⁵⁸ Као под 37, члан 3.

Као *йословодни оріан* појављује се тело одлучивања слично управи деоничарског друштва. Оно заступа предузеће унутар и изван њега. Појединости делокруга рада, одлучивања и слично решавају се статутом јавно-правног осигуравајућег предузећа. Самосталност руководства је ограничена у поређењу са приватно-правним осигуравајућим предузећима (деоничарско друштво за осигурање, друштво за узајамно осигурање). Јавно-правни осигуравач мора у датом случају да извршава задатке добијене законом и статутом. Он не може, на пример, да одлуком својих органа прекине или отпочне рад у појединим гранама осигурања или да промени област пословања.

Правила уйрављања немачким йпредузећима не важе за јавно-правна осигуравајућа предузећа. То, међутим, не искључује прихватање одређених образаца доброг и одговорног вођења предузећа који су у њима садржани.

ИЗВОРИ

КЊИГЕ И СТУДИЈЕ

1. Татјана Ракоњац-Антић, *Добровољно ђензијско осигурање – актиуарска и финансијска анализа*, Економски факултет, Београд, 2004.
2. Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Мисао, Нови Сад, 1992.
3. Claudia Breuer, *Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit versus Versicherungs-Aktiengesellschaft*, Diss., Köln, 1999.
4. Dieter Farny, *Versicherungsbetriebslehre* (4., überarbeitete Auflage), Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 2006.
5. Frank v. Fürstenwerth, Alfons Weiß, *VersicherungsAlphabet* (10., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage), Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 2001.
6. Stanley Hansell, *Introduction to insurance* (Second edition), LLP, London, 1999.
7. Peter Koch, *Versicherungswirtschaft* (6. Auflage), Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, 2005.

ЧЛАНЦИ У ЧАСОПИСИМА, НА ИНТЕРНЕТУ И САОПШТЕЊА НА НАУЧНИМ СКУПОВИМА

8. „ДДОР Нови Сад”, *Добијен сџандард 9001/2000*, 260, 2006.
9. Владимир Јанковић, *Организација јавних фондова у реформисаном ђензијском сисџему Србије*.
10. Боса Ненадић, *Акти о оснивању привредних друштава и контрола њихове уставности и законитости*, *Право и ѓривреда*, 4–8, 2004.
11. Боса Ненадић, *Надзор над пословањем компанија за осигурање у праву Евопске Уније и законодавству Савезне Републике Југославије*, у зборнику радова: *Ново законодавсџво у осигурању имовине и лица*, Удружење за право осигурања Југославије, Палић, април 2002. године.

12. Јован Славнић, Пренос портфеља осигурања, *Правни животи*, бр. 11/97.
13. Izet Jelić, ISO 9001 / 2000 u Sarajevo osiguranju d. d., *Svijet osiguranja*, 5, 2004.
14. Frank Laakmann, Dem Gegenseitigkeitsverein verhilft der „Kodex“ zu einem modernen Selbstbild, *Versicherungswirtschaft*, 13, 2002.
15. Damir Ostavić, *Kapitalizirani sustavi i pitanje pravednosti*, www.ijf.hr.

ЗАКОНИ И КОМЕНТАРИ

16. Мирко Васиљевић, *Водич за читање Закона о привредним друштвима*, Удружење правника у привреди Србије и Црне Горе, Београд, 2004.
17. *Директива Европске уније* бр. 96/26 од 29. јуна 1995. године.
18. Закон о јавним набавкама, *Службени гласник Републике Србије*, 39 и 43, 2002, 55, 2004. и 101, 2005.
19. Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, 29, 1978.
20. Закон о осигурању, *Службени гласник РС*, 55, 2004.
21. *Aktiengesetz*, www.aktiengesetz.de.
22. *Deutscher Corporate Governance Kodex*, www.corporate-governance-code.de.
23. *Gesetz zur Kontrolle und Transparenz im Unternehmensbereich (KonTraG)*, www.risknet.de.
24. Jürgen Prölss, *Versicherungsaufsichtsgesetz, Kommentar* (11. Auflage), Reimer Schmidt, München, 1997. *Versicherungsaufsichtsgesetz*, www.bafin.de.

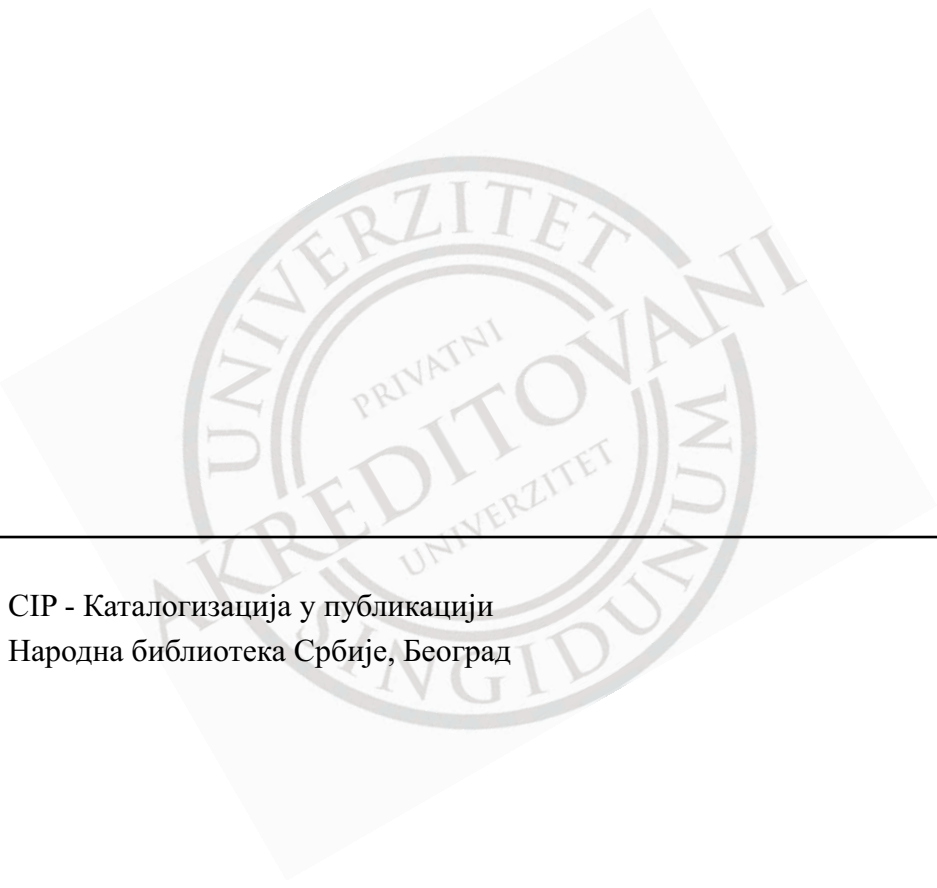
ОСТАЛО

25. „ДДОР Нови Сад”, *Пословник о квалитету* ДДОР. М. 01-001 (издање 1), Нови Сад, 2005.
26. *Југословенски стандард ЈУС ИСО 9001:2001*, Савезни завод за стандардизацију, Београд.
27. *Општи услови за осигурање имовине* „ДДОР Нови Сад”, Нови Сад, 1998.
28. Радо Максимовић, *Серија стандарда ИСО 9000:2000 – управљање квалитетом* (представљање у програму „Пауерпоинт”).

29. *Систем менаџментна квалитетом*, www.dunav.co.yu.
30. *Систем квалитет „ДДОР-а Нови Сад”*, Нови Сад, 1996.
31. *Overview of the ISO system*, www.iso.org.
32. *Quality management principles*, www.iso.org.
33. *Selection and Use of the ISO 9000:2000 family of standards*, www.iso.org.
34. www.tc176.org.

Odlukom Senata Univerziteta "Singidunum", Beograd, broj 636/08 od 12.06.2008, udžbenik "Upravljanje organizacijama za osiguranje i reosiguranje" je odobren kao osnovno nastavno sredstvo na studijskim programima koji se realizuju na integrisanim studijama Univerziteta "Singidunum".

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд